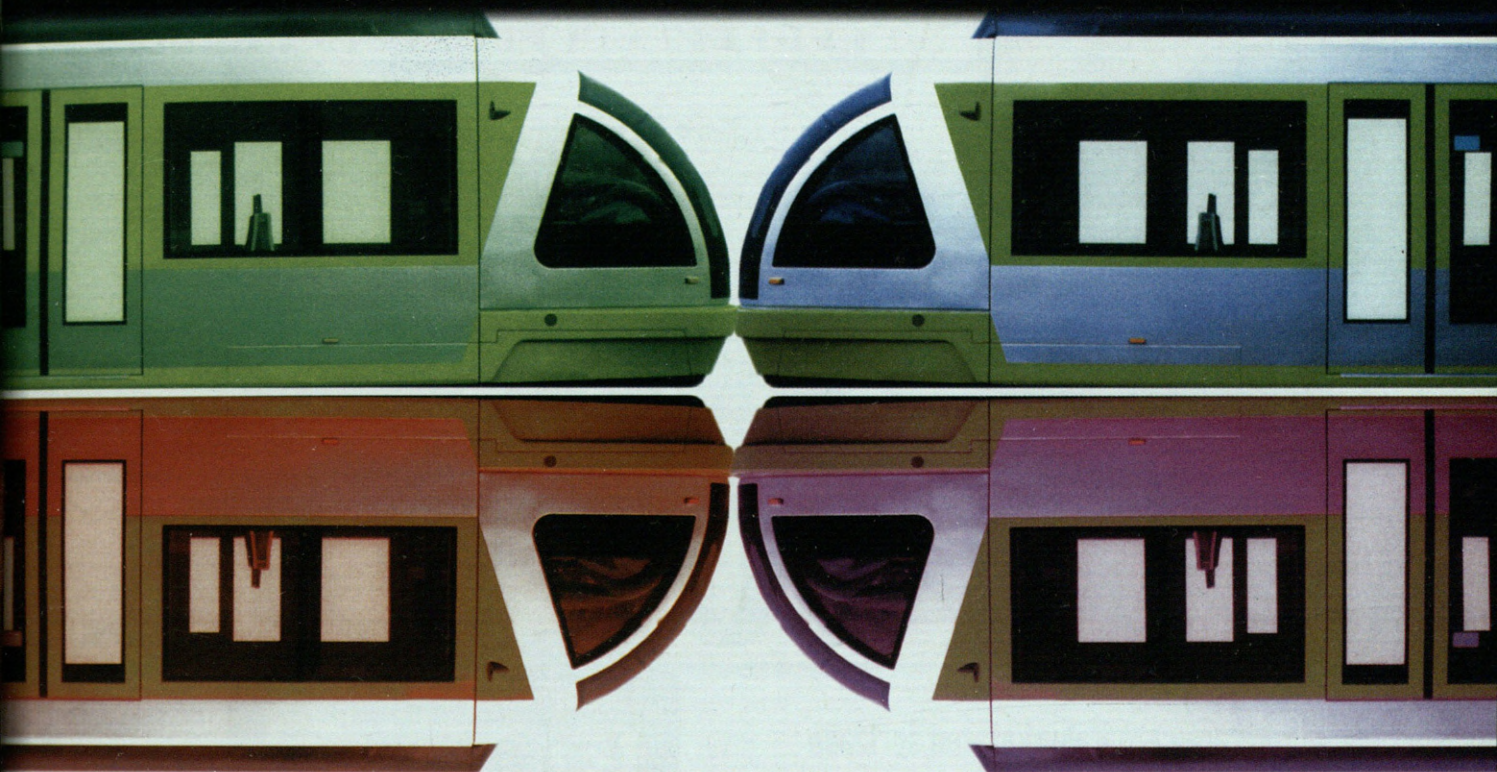

Javier Elzo: "Batasuna nahiko zentzudun jokatzeko ari da une honetan"

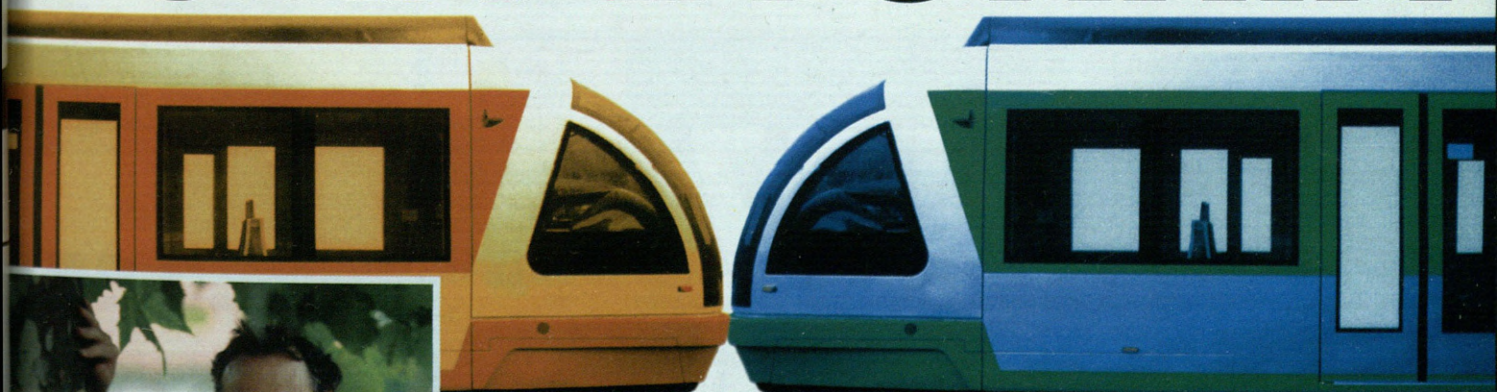

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

ilbo eta Gasteizko Proiektuak • XIX. Mendeko Sarea • Tranbiak Europan

TRANBIAREN JOAN-ETORRIA

Roge Blasco

"Bidaiatzea uneoro inprobisatzea da"

AITOR IKASTOLAN

UMEENTZAKO ORDENAGAILU

EUSKARAZ • INGELESEZ • GAZTELANIAZ

- 78 jarduera euskaraz, gazteleraz eta ingelesez
- Hiztegia, jolasak, marrazkiak, grafikoak,...
- Pantaila, teklatua eta benetazko sagua
- Pedagogoa eta hezitzaile adituek garatua.

6-9 URTE
59,90 €

AITOR SORTZAIL

- Idazkeraren eta irakurketaren sortzaile
- Kultura eta irakurketa
- Edukirik handiena ahozko euskaraz eta gaztelaniaz
- Sagu profesionala, benetazko teklatua,...
- 55 jarduera euskaraz eta gaztelaniaz
- Jokoak eta orduak
- Musika eta marrazketa

4,5 - 6,5 URTE
59,90 €

**EUSKARAZ
JOLAS ETA IKASI**

DEI IEZAGUZU ETA
EGUN GUTXI BARRU
ZURE ETXEAN

3,67 €
**BIDALKETA
GASTUAK**

Leitu!

TRUK

902 45 12

IRUÑEA • EUSKAL HE

Diseinua: antza S.A.L.

Hizkera benetan bitxia dute auzoko marokoar hauek 12

Hornitzaileak kezkatuta automobilen krisiagatik 14

Kulturaren eta sorkuntzaren topalekua 38

Txoriak batu ditu berriz Zumeta eta Artze 36

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta 4
Oihartzunak 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6
Elkarrizketa: Javier Elzo.
Mikel Asurmendi 9

MUNDUA

Hizkera benetan bitxia dute auzoko marokoar hauek. Pello Zubiria 12

EKONOMIA

Hornitzaileak kezkatuta automobilen krisiagatik.
Daniel Udalaiz 14

EUSKARA

Oinarrizko euskara ikasteko metodoa AEBetan.
Lore Agirrezabal 18

GIZARTEA

Bilbora itzuli da errailetak suge zaharra.
Xabier Telletxea 20
Elkarrizketa: Roge Blasco.
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre 27

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 34
Txoriak batu ditu berriz Zumeta eta Artze.
Izaskun Jauregi 36
Kulturaren eta sorkuntzaren topalekua.
Jon Torner 38
Erdituta ere, betea izaten jarraitu nahi.
Ainara Gurrutxaga 40
Orain Dela 30 Urte. Pilar Iparragirre 42

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 46
Agenda 49
Bizia 50
Ihesi 51
Denbora-pasak 55

IRITZIAK

Politika: Ramon Gaztelumendi 8
Kultura: Jokin Martinez 44
Azkena: Andoni Egaña 58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

IRUÑEAN ere
BADUZUE
FANTASIAZKO ETA
BELDURREZKO
ZINEMALDIRIK,
ALA?

Baina zer dion?
EUSKARAREN
KONTSEILUKO KIDE
BERRIAK
DITUN...

...POTEO
ALEGERAN.

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta.
Zuzendaria: Xabier Letona.
Zuzendaritzaren Albokoa: Pello Zubiria.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonarriz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.

64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

INTERNETEN:

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	110 euro
Ipar Euskal Herrian	133 euro
Espainia	110 euro
Beste atzerriak	140 euro
Airez	219 euro

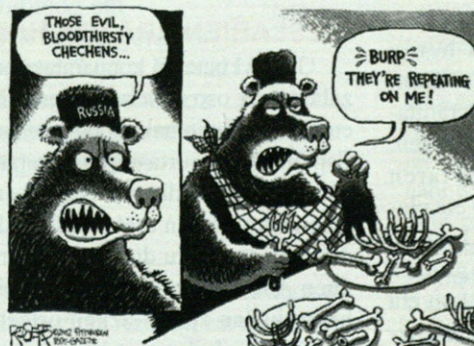
KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaina Taldeko partaidea da

■ Chip Bok, AEBetako "Beacon Journal" egunkarian

- Aitak: Bere lehen hitzak.
- Haurrak: Nire aurkariak ez ditu langileen beharrak ezagutzen.
- Amak: Telebista gehiegi ikusten dugu.

■ Rogers, AEBetako "The Pittsburgh Post Gazette" egunkarian

- Txetxeniar deabru odoltsu hauek...
- Glub! Potetsa ematen didate.

Hiruko Txikia

AI AMA

Ze lotsa. Ai ama hau berguentza. Hori bera izan liteke kantu bateko erreperika, doinu arin batez emana komertziala bilaka daitekena. Eta bere edukiari kasurik egin gabe, festetako erreperitorioan integratu genezakeena yuplala baten antzera. Euskaldunok auzo dugun kartzelan atzerritarrek gaituzte. Atzerritar eta arrotz. Espainolek ez dute onartzen euskal presoak euskaraz mintza daitezen beren bisitariekin. Euren aldetik normala, ezagutzen ez duten lengoaia ez baita onargarria beren etxeetan. Gainera, euskal presoen izaera normaltasunez onartuz gero, Euskal Herria ez espainolari haizea emango lio-

kete eta hori gehiegi litzateke. Eta arazoa dutenek Gasteizen Ibarretxerenean bilatu dute babes, baina eta berriro ere, Gasteizetik Vitoriaz erantzun. Euskaldunak preso izatearen oinarri den Vitoria dute Gasteizen arrazoi presoen gogoko hizkuntza debekatzeko. Eta adarra jotzen digute giza eskubideak aipatuz, bere atezainarekin haserre gola sartzen dion taldekidearen antzera. Zeren, oso oker ez banabil, EAJK eta bere lehengusu EAK euskalzaletzat dute euren burua. Eta Gasteiz ahotan, espainolez ari direlarik ere. Ai ama, ze lotsa; ai ama, hau berguentza

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

TERM O

TXANPONA

GIZARTE AURREKONTUAK

Euskal Herrian ere bada pobrezia. Nafarroako eta Iparraldeko egoerez gain, EAEko 52.000 etxe baino gehiagotan -127.000 pertsona baino gehiago- pobrezia egoera dute, Eusko Jaurlaritzak pobrezia eta ezberdintasun sozialari buruz egin duen azken inkestak dioenez. Gizarte laguntzak eskatzen dituztenen heren batek ez ditu jasotzen, xede honetara bideratutako dirua ez baita heltzen. Gizarte bazterketaren aurkako sindikatu eta plataformek Gizarte Larrialdietarako Laguntza murriztu izana salatu eta Jaurlaritzari eskaera guztiei erantzuteko sail horri dagokion aurrekontua emateko eskatu diote. Horretarako, aste honetan, hilak 14, eta hurrengoarako, hilak 21, Bilbon eta Gasteizen mobilizazioak deitu dituzte. 2003 urterako aurrekontuak aurkeztu berri dituen Eusko Jaurlaritzak herri sektore hauen ahotsa entzun behar luke eta aurrekontuetatik dagokien diru kopuru nahikoa egikaritu, inor ez dadin geratu dagokion laguntzarik gabe eta laguntza hauek duinak izan daitezkeen oinarritzko behar guztiak betetzeko. Alderdi politikoei ere beraz erantzukizun handia dute.

◆ DANIEL UDALAITZ

GIBRALTARREKO ASTINDUA

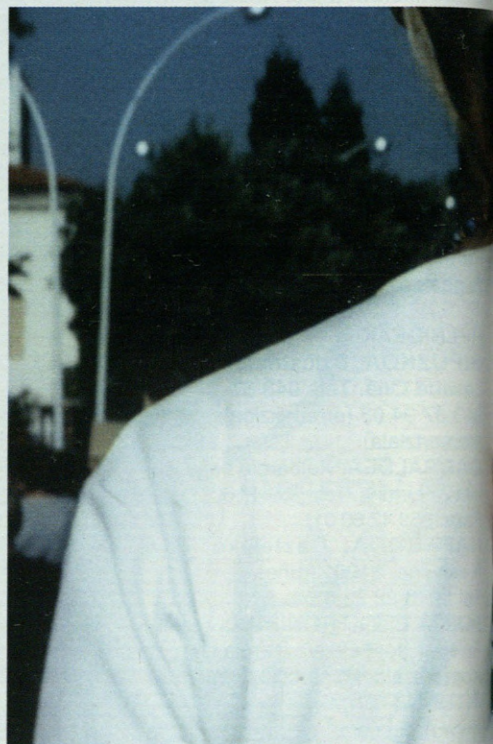
GIBRALTARREKO biztanleen ia %99k ezezkoa esan dio euren burujabetza Espainiarekin partekatzeari. Erreferendumean parte hartutako kopurua. Azaroaren 7an izandako erreferendumean Arroako biztanleen %87,92k parte hartu zuen. Espainian surrealista eta birtualizat jo da Gibraltarreko Gobernuak antolatutako erreferenduma, nahiz eta honek oso agerian utzi duen Gibraltarreko biztanleen iritzia. Euskal Herriatik arreta handiz jarraitu da erreferendumaren bilakaera. Kolonia da Gibraltar eta ez dago Espainiaren eremu juridikoan, baina Europako Batasuneko komunitate berezi batek Estatu batekin izan nahi edo izan nahi ez dituen harremanei buruzko iritzi argia azaleratzen du.

IHESLARIEN ARAZOA HOR DA

GARAI batekin konparatuta behintzat, ez da zalantzarik oso egoera desberdinean bizi direla euskal errefuxiatuak. 2000 pertsona inguru dira Espainiako segurtasun indarretatik ihesi munduan barreiatuta direnak Askatasuna erakundeak emandako datuen arabera. Errealitate hori hor dagoela gogoratu du Euskal Herria zeharkatu duen Askatasunaren Urratsak ibilaldiak. 80ko hamarkadan zehar -azken urteetan izan ezik- errefuxiatuak ikustera joaten zen herritar asko Iparraldera. Gaur egun, klandestinitate giroa bizi da errefuxiatuen artean, nahiz eta askok desafioa ere egiten dioten gordeta edo erdi gordeta bizi beharrari, horretarako espetze arriskua berengantatu behar badute ere.

UPN-CDN AURREKONTUAK

IAZ bezala, UPNk eta CDNk adostu dituzte Nafarroako Foru Erkidegoko aurrekontuak, 2.631 milioi euro. PSNri ere egin diote adostasunera heltzeko gonbitea, baina iazko jarrera zein izan zen ikusita eta udal hauteskundeak begi bistan direla kontuan hartuta, ez dirudi PSNk ezer nahi izango duenik gobernu forala sostengatzen

duten bi alderdien aldetik. Miguel Sanzek baino arazo handiagoak izango bide ditu Juan Jose Ibarretxeren hiru gobernuak. PPK, PSE-EEK eta Sozialista Abertzaleek (SA), adierazi dute jada hirukoaren egungo jarrerarekin ezezkoa emango dietela aurrekontuei. Jaurlaritzak SAekin akordioak ez dela izango zehaztu du jada.

EUSKALERRIA IRRATIAK 15 URTE

OPARI gazi-gozoak jaso ditu Euskalerrri Irratiak bere 15. urteurrenean. Batetik, euskaltzaleen zorionak eta bere lanarekin aurrera segitzeko animo handiak. Iruñerriko esparru euskaltzalearentzat erreferentzia oso garrantzitsua bilakatu da Euskalerrria Irratia. Gazien artean, Nafarroako Gobernuak irratietarako diru laguntzen oinarriak alda ditzakeela, lizentziarik ez duten irratiek-

B A H E A

- Ander Gurrutxaga EHuko katedradunak 'La mirada difusa' saiakera liburua kaleratu berri du Alberdaniaren eskutik. Honakoa dio 'El Diario Vasco'n egindako elkarrizketan: "Ez dut uste euskal nazionalismoak zehazki uko egin behar dionik burujabetza eta independentzia moduko terminoei; esan nahi dudana zera da, kontzeptu horiek horrela aipatuta ez dutela ez zentzurik ez horiek sostengatuko dituen inongo errealitate enpirikorik".
- Bautista Barandalla gaitz kronikoa duen euskal presoak 'Gara'n egindako elkarrizke-

A E T R O A

Euskalerrria irratia kasu- diru laguntzarik jaso ez dezaten.

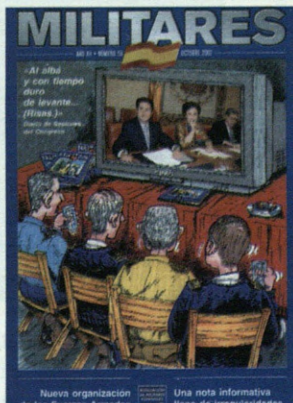
KONSTITUZIOAREN ZORTZIGARREN ARTIKULUA

IBARRETXE lehendakariaren proposamenak Espainia bakarraren batasuna hausten duela aipatu dute behin eta berriz Espainiako pertsonaia desberdinek azken hilabeteen, eta irtenbideez ere hitz egin izan da. Espainiako militarren artean ez dago zalantza handirik egin beharrekoaz. Espainiako Militarren Elkartea (AME), esate baterako, 'Militares' aldizkariako urriko zenbakian argi adierazten du bere iritzia. Espainiako Legebiltzarrean iraileko politika orokorreko eztabaidan Iñaki Anasagasti jeltzaleak eta Jose Mari Aznarrek izandako eztabaida aipatzen da aldizkariako

DEPARTAMENDUA ETA EUSKARA

Biarnoko Saliesen bildu ziren Ipar Euskal Herriko hautetsien gehiengoak argi adierazi zuen Iparraldeko hiru lurraldeei departamendu antolaketaren bidez eman beharko litzaiokeela herri gisa behar duten ezagutza. Horrekin batera, euskararen ezagutza ofiziala ere ezinbestekotzat jo zuten. Michele Alliot Marie ministroaren ahotik erantzun zien Frantziako Gobernuak: halako aldagetak dezentralizazio asmoetatik urruti daude eta eztabaida eta proposamenetik kanpo geratzen dira. Hala ere, Ipar Euskal Herrian une egokia ikusten da behingoz Frantziako Gobernuak Iparraldeari herri aitortza egin diezaion.

editorialean. Bertan aipatzen da Anasagastik Konstituzioa aipatu ziola Aznarri, eta editorialgilea biziki penatua dago Aznar gobernu buruak "Konstituzioarekin erantzun ez ziolako, eta zehazki, haren 8. artikularekin, Espainiako lurraldetasuna eta ordenamendu konstituzionala defendatzen dituen, lehenago edo geroago indarrean jarri beharko dena".

tan: "Epailearen ustez, oraindik hil zorian ez nagoenez, nirekin ezin da indarrean jarri 92. artikulua, nahiz eta artikulua horrek ez duen halakorik esaten. Beste batzuek bezala, epaile horrek ere 'espetxean usteldu dadila' pentsatzen du".

• Odon Elorza Donostiako alkateak Roman Suduperi buruz 'Deia'n: "EAJk milaka gizon-emakume donostiarrak dauzka eta hiria ezagutzen ez duen bat hautatu du, Sudupek ez du bertako bizipen pertsonalik eta hiriarekiko atxikimendu handirik ere ez du erakutsi orain arte. Bitxia eta pixka bat halabeharrez egindakoa iruditzen zait izendapen hau".

■ John Hume.

IZPIAK

John Hume Ipar Irlandako SDLPren buruzagi historikoari Euskal Herrira etortzeko gonbitea egin diote PSE-EEtik. Patxi Lopez buruzagi sozialistaren aburuz, abertzaleek nahi duten bezala kontatzen dute Ipar Irlandako bake prozesuaren esperientzia eta Humeek gauzak izan ziren bezala azaltzea nahi dute. Humeek etorriko dela esan ei die PSEren buruzagiei.

Enrique Villar Espainiako Gobernuaren EAERako ordezkaria berriz nabarmendu da bere estilora. ETAK hildako Jose Maria Lidon epaileari eskainitako omenaldian Ibarretxe lehendakaria euskaraz hitz egiten ari zela, Villarrek zera esan ei zuen gaztelaniaz: "Baina honek ez al daki gaztelaniaz ala?". Gorka Knörr EAKo buruzagiak eman zuen kontakizunaren berri, ekitaldi berebete lehendakariaren bazterketa salatzeke egindako prentsaurrekoan.

Josu Urrutikoetxea Sozialista Abertzaleak taldeko parlamentaria bilatzeko agindua eman du Espainiako Auzitegi Gorenak deklaratzeko deitu zuen epailearen aurrean aurkeztu ez zelako. Urrutikoetxeak jazarpena pairatzen duela salatu du eta, ohi bezala, legebiltzarkide lanean jarraituko duela adierazi zuen.

Bere presoak ahazten dituen herriak ez du etorkizunik

Senideak elkarteak 1991ko urrian sortu zen. Urtebete beranduago, beriz, Gureak elkarteak. Euskal errepresaliatu politikoaren senitartekook urte gehiegi daramagu Espainiako eta Frantziako estatuen bidegabekeriak han-hemenka salatzen. Egun, Etxerat elkarteak osatzen dugun senitartekoen izaera ez da Senideak eta Gureak elkarteak kide ginen garaitik aldatu: hautatu gabeko egoera bati aurre egi-tea egokitu zaigu. Horregatik, gaur niri egokitu zaidanari agian, bihar, zuk egin beharko diozu aurre. Izan ere egoera inoiz baino larriagoa da, egun, sekula baino euskal preso politiko gehiago baitaude, batik bat, Espainiako eta Frantziako Estatuetak kartzeletan sakabanatuta, 640 preso hain justu.

Urtetik urtera milaka senidek elkar ezagutu dugu, pentsamolde eta ezberdintasun politikoak alde batera utziz, gatazka politiko baten ondorio garelako zabaltzeko. Gure senitarteko eta lagunak izaera politiko bat zuten errepresaliatuak zirela genion lau haizetara, eta irteera politiko bat exijitzera instituzio eta erakunde politikoetara abiatu ginen. Urte luze hauetan errepresioak zuzen zuzenean kolpatu gaitu senideoi: istripuak eta heriotzak errepideetan, mehatxuak, txantaje politikoak, aurre egin ezinezko expolio ekonomikoa, sendiaren apurketa... sufrimendu gehiegi bi hitzetan argitzeko.

HERRI honetan dagoen arazo politikoaren ondorio latzak egunero bizi behar ditugu gure azalean: milaka iheslari, atxilotu eta espetxeratu, ehunka torturatu, espetxe politikaren bidegabekeriak, deportazio eta asig-nazio egoerak, heriotzak han-hemenka... Noiz arte? Egoera latz gehiegi asimilatzeke, ohitu ezinezko egoerak... jasangaitza... Horregatik diogu egoera honekin amaitzeko inor baino behar eta nahi gehiago dugula. Ez dugu, ordea, nolana hiko irtenbide bat nahi, betirako konponbidea behar dugu. Onartezina litzateke gure egoerari momentuko aterabidea aurkitzea eta bihar senitarteko berriak sortzea... Zein da bidea? Ba al du irtenbiderik honek guz-tiak? Guk baietz diogu, konponbidea badela. Horregatik ez dugu sekula itxaropenik galdu. Euskal gizartean sinisten dugu, hark eman baitugu babesa eta amaigabeko elkartasuna. Urte hauetan guztietan izaniko laguntzari esker, konplexuak uxatzea eta burua tente mantentzea lortu dugu. Momentu latz eta zailenetan euskal

herritarrak ondoan izan ditugu. Egoera gogorretan beti aurrera egin dugu. "Hemendik ere aterako gara" askotan errepikatzen da senideon etxeetako sukaldeetan. Oraingo egoeratik aterako garen itxaropena dugu. Hori sinetsi nahi dugu.

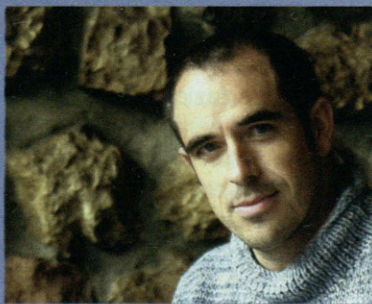
LOTSAGARRIA iruditzen zaigu gatazka politikoaren eta honen ondorioen inguruan Euskal Herrian ditugun hainbat politikok duten jardura, jarrera interesatua: hitza ukatu, elkar-irizketa uxatu, errepresioa bultzatu eta giza eskubideen inguru-

ko diskurtsoan herritarrak engainatzen saiatzen ari dira une oro. Zintzotasunaren garaiak aspaldi joan ziren. Badirudi sufrimendua soilik batzuk nozitzen dutela; eta noski, zenbat eta zalaparta eta deskalifikazio gehiago erabili, orduan eta sinesgarritasun gehiago, orduan eta babes eta errekonozimendu ofi-zial gehiago... Ez da gure estiloa, amorrua eta mendekuaren bideak ez du lekurik gudan.

Baina, oraindik ba al da senitar-tekook giza eskubideen urraketak egunero nozitzen ditugula zalan-tzan jartzen dituenik? Familiarrok ez al dugu bizia galdu gatazka poli-tikoaren ondorioz? Espetxeetako bidaietan edo asignatuta eta depor-tatuta ditugun senitartekoengana joaten garen bakoitzean senitarte-kooi ez al digute bada dirutza xahu-tzen? Galdera andana, gehiegi, baina erantzun gutxi. Bistan da Euskal Herriko hainbat arduradun politiko giza-multzo baten eskubi-deen, nazioarteko beste egoera latz batzuen aurrean... sentikorrangoak direla: Guantanamo dituzten afga-

noen egoera larria da, baina Cabo Verdere edota Sao Tome herrialdeetara deportatuta dituzten euskaldunen egoeraz zerga-tik ez dira mintzatzen? Herrialde haietan euskaldunen bizi bal-dintzaz zenbat ahots kritiko entzun dugu? Berririo diogu: urte hauetan guztietan jaso dugun erantzun bakarra isiltasuna izan da.

Eskubide gabeko pertsonen antzera gaudenok aspalditik Iba-rrerxe jaunaren deiaren zai gaude. Bera Euskal Autonomi Erkide-goko lehendakari denetik ez gaitu sekula gonbidatu berarekin mintzatzerako. Horrelako jarreraren aurrean, aspaldiko lagun zahar batek lelo bilakatu zuen hausnarketa datokit burura: bere preso-ak ahazten dituen herriak, pertsonak, ez du etorkizunik! ●

Ramon Gaztelumendi
Etxerat-eko bozeramailea

"Oraindik ba al da senitartekook giza eskubideen urraketak egunero nozitzen ditugula zalantzan jartzen dituenik? Familiarrok ez al dugu bizia galdu gatazka politikoaren ondorioz?"

ALBERTO ELOSEGI

J A V I E R E L Z O

Inguru intelektual eta politikoaren hainbat pertsona ospetsuk dudarik gabeko "baitza" eman diote Gernikako Estatutuari bere 23. urteurrenean. Javier Elzo, Deustuko Unibertsitateko soziologia irakaslea eta Deustuko Forumaren lehendakaria da horietako bat.

"PP-K ETEKIN POLITIKOA ATERATZEN DIO TERRORISMOARI"

Javier Elzok Euskadin *totum revolutum* politiko-mediatiko-intelektual bat sortu dela dio, gizartearengandik gero eta urrunagoa dagoena. Bien arteko harremanaz ari denean dibortzio hitza darabil soziologo honek: "Dibortzio hau iazko maiatzaren hauteskundeen aurretik hasi zen. Orduan, estrategia baten lehen jomuga bururatu zen, estrategia muturrekoa, lotsagabea eta iraingarria izan zen, bere bultzatzailerik euskal nazismoaz eta euskal 'gulag' batez hitz egiten zuten, EAJ-EAri botoa ematea ETari botoa ematea zela zioten, baina porrota jaso zuten. Diskurtso hori bizirik dago eta nazionalismoaren alternatiba eraikitzea helburua du oraindik ere. Baina, ez dezagun ahantz, herri hau nazionalista da, nazionalista moderatua baina nazionalista".

■ **Diskurtso hori fikziozkoa dela esan duzu inoiz, batzutan errealtatearen lekua hartzen duela.**

Gure errealtate soziologikoa askoz anitzagoa eta bizikidetzarako emanagoa da politikarien mintzalekuetan agertzen dena baino. Politikariek, hedabideek eta zenbait intelektualek Euskal Herriaren errealtatea itxuraldatu dute, okerrera jakina, errealtatearen fikzio bat sortu dute finean. Hauen arabera hemen nazionalistak eta ez nazionalistak borroka bizian ari gara. Euskal Herrian ikuspegi ezberdinak daude, begi bistakoa da, baina euskal gizartearen gehiengoak bizikidetzarako komunitasun bat agertzen du, elkarrekin bizitzeko gaitasuna. Euskal gizarteak zentralitate edo erdigune ardatz nagusi bat mantendu nahi du, baina, hau ez da diskurtso politikoetan agertzen. Fikzioz-

ALBERTO ELOSEGI

■ "Euskal nazionalismoak ere ez du maiatzaren 13ko garaipena egoki gobernatzen jakin. Jaso zuen botoa, boto nazionalista funtsean, baina euskal nazionalismoaren aurkako jarreraren aldeko botoa ere izan zen".

ko diskurtso politiko honek muturreko egoera batera eramanez nahi gaitu, bi mundu erabat ezberdinetan biziko bagina bezala, eta hori ez da egia.

■ **EAEko hauteskundearen urteurrenean urte bat galdu zela ere esan duzu.**

□ **"Batasuna nahiko adimentsu eta zentzudun jokatzeko ari da une honetan, legearen bidetik ari da"**

Bai. Euskal nazionalismoak ere ez du garaipen hura egoki gobernatzen jakin. Jaso zuen botoa, boto nazionalista izan zen funtsean, baina euskal nazionalismoaren aurkako jarreraren aldeko botoa ere izan zen. Une honetan, nazionalismoaren parte bat defraudatua senti daiteke, iru-

zurtua. Ibarretxeri eman zitzaion botoa euskaldunek erabakitzeke duten eskubidearen aldeko botoa bada ere, batez ere, askatasunaren eta elkarriketaren aldeko botoa izan zen. Orduan, maiatzeko 13aren aurretik bizi izan genuen egoera biziberri daiteke. Aznarrek esaten duenarekin orduko egoerara itzuliko gara berriz ere. Ez dugu deus aurreratu beraz.

■ **Gizartearen zentralitatea galtzeko arriskua dagoela mantentzen duzu.**

Bai. Grabitatearen erdigunean aldaketa bat eman dela diot, bazegoen erdigune bat, demokratek erdigunea osatzen zuten eta biolentziaren aldekoak alde batean zeuden; ENAM zen kanpo zegoen bakarra. Ez dezagun ahantz, Euskadin dugun arazo

■ Gernikako Estatutua eta Ibarretxeren plana

“Ibarretxeren planak itunaren printzipioarekin hausten du”

Gernikako Estatutuari zalantzarik gabeko “baietza” ematen dion testuaren sinatzaileetako bat zara. “Estatutuaren balioa subjektu politikoa itunaren bidez definitzen da eta ez gehiengoaren bidez” dio testuak.

Testu hau ez doa Ibarretxeren planaren aurka, nahiz eta ziur aski testua bidali zidanak eta nik ez dugun planari buruzko ikuspuntu berdina. Ez dut testua sostengatzeko dudarik izan eta planaren edukia positiboa dela mantentzen dut.

■ Ibarretxeren proposamenarekin guztiz bat al zatotz?

Ez ehunetik ehunean. Ibarretxeren proposamenak funtsezko osagaiak jasotzen ditu, oso baliagarriak: kosubiranotasunaren printzipioa, identitate anitzeko printzipioa, gatazka ebazteko elkarrizketa printzipioa eta atxikimendu libreko itunaren printzipioa. Alabaina, prozeduran huts nabarmen egin dezaketen aspektuak daude, hainbat kontradikzio barne.

■ Esate baterako.

Testuak erreferenduma biolentziarik gabe eta inor kanpo utzi gabe gauzatu behar dela dio, Espainiako Estatuarekin akordioan eta horrela izan ezean Eusko Legebiltzarrean. Espainiako Estatuak “onartu ezean” Eusko Legebiltzarraren gehiengoarekin nahiko izan daitekeela esan nahi du. Puntu horrek itunaren printzipioarekin hausten du. Hori da bere kontradikzioetako bat.

■ Puntu hori gabe planak errazago egin lezake aurrera?

Hasteko PP eta PSOE puntu horretaz baliatu dira. Planaren %90ean ados egon litezke, plana eztabaida zezaketen. Alabaina, testu osoa puntu honen menpe jarri dute eta plana pikutara bota. Tira, ez dago borondate politikorik, plana eztabaidatzen hasi izan balira plana baliagarria dela konturatuko lirateke.

■ Ibarretxek puntu hori kanpoan utzi izan zezakeen.

Susmoa dut Ibarretxek jende askori kasu egiten diola, testua burutzeko “gako orratza” egin duela eta testuaren azken partean oztopo edota traba hori atera zaio. Ez da bakarra.

■ Kontradikzio gehiago ikusten diozu orduan.

Bai. Jatorrizko subiranotasunaz ari da eta jatorrizko subiranotasunez hitz egiten badugu gureak egin du. Non hasten eta non bukatzen da jatorrizko subiranotasuna? Bihar aragoarrek edo leondarrek jatorrizko subiranotasun hori ere aldarrika lezaket. Zergatik ez dute egiten? Zergatik ez dira nazio gisa azaltzen? Bada, ez dutelako kontzientzia politikorik. Gu funtsean nazio bat gara, nazioa izan nahi dugulako. Jakina, historia bat dugu gure atzean, baina historiak ez gaitu legitimatzen. Aragoi eta Leon ere erresumak izan ziren, jatorrizko subiranotasunak badu azalpen soziologiko eta historiko bat, baina, gaur egungo munduan legitimazio politikorik ez dauka ●

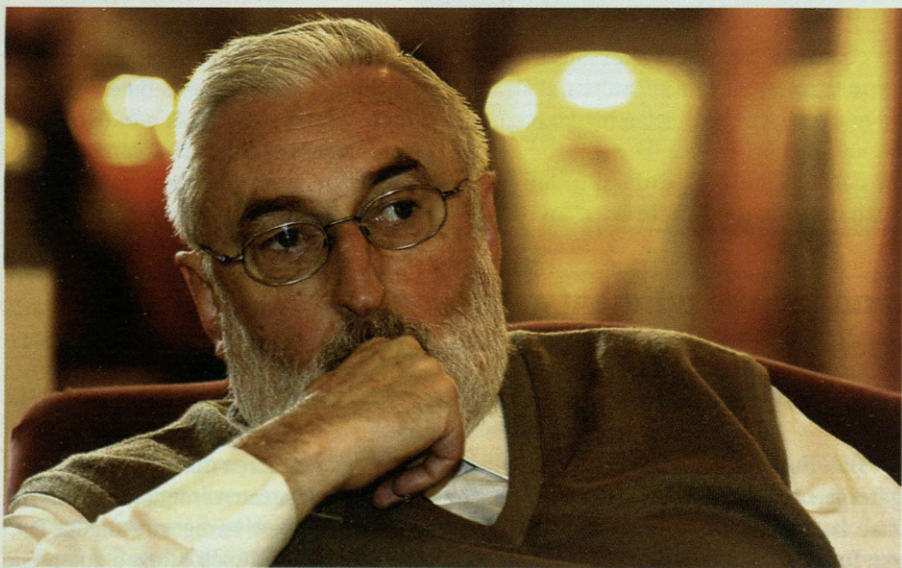
latzena ETaren iraunkortasuna dela, lehen arazoa. Gero, PPK gehiengo osoa lortu zuen Espainiako Parlamentuan eta Batasuna legez kanpo uzteko prozesua hasi zuen. Muturreko mundu batek irabazi du eta honek beste muturra legez kanpo utzi nahi du. Bi muturrak gero eta aldenduagoak

daude, eta erdigunea, berriz, gero eta ahulagoa, PPren mesederako, noski. *Totum revolutum* delakoa bultzatzen dutenek euskal gizartearen zatiketa bermatu nahi dute, dinamika hori indartuz gero mutur bat garaile aterako delakoan, kasurako PP. Izan ere, bi mutur hauetako bat oso indar-

tsua da, PP; gobernatzen duena. Baina, kontuz, Batasuna bizirik dago, legez kanpo utzi arren bizirik jarraituko du. Batasuna ez da GRAPO baten espresio politikoa. Batasunak 200.000 pertsonaren sostengua dauka, herri erakundeetan dago eta politikan ari da.

■ Batasuna legez kanpo geratuz gero, hiru eszenatoki posible irudikatu izan dituzu ENAMen munduan: eszenatoki kontinuitista bat, ETA hibernazio garaian sartzea eta hausturazko eszenatoki bat. Zein egoeran gaude?

Bigarren fasean gaudela esango nuke, hau da, ETA eta ENAM negutegian sartu direla ematen du, nahita bilatutako atzeragite moduko bat da. Ni oso kritikoa izan naiz HBrekin eta Batasunarekin kritikoa izaten segitzen dut. Batasuna, ordea, modu nahiko adimentsu eta zentzudun batez jokatzeko ari da, eta legeak hainbat aspektutan huts egin dezake. Europako hauteskundeetan, adibidez, Batasuna Frantziako legearen barruan baldin badago, ikusi beharko dugu nola argudiatzen duten ilegalizazioa Europako Auzitegian, ea nola defendatzen den ilegalizazioa Europa mailako hauteskundeetan. Nik

ALBERTO ELORRIAGA

■ “Agian, une hau egokia litzateke Batasuneko burukideekin nolabaiteko harreman bat lantzeko, ez beraiekin gobernatzeko gisan, elkarrizketa sustatzeko baizik”.

Batasuna bide horretan ikusten dut eta onuragarria da.

■ **Artean, ETak gutxiago dihardu eta kale borroka ere gutxiago dago. Arrazoiren bat ikusten duzu?**

Kale borrokaren gutxitzea polizia-
ren lanari esker izan daiteke, baina,
baliteke ere, ETak bere komandoak
hobekiago prestatu nahi izatea, gero
eta arinago erortzen direlako, eta
horregatik ere ETA negutegian sartu
izana. ETA ez baita desagertu, hiruga-
rren fase edo eszenatokia irits daiteke.
ETak beste estrategia bat hasten duen
unetik bukatuko da hibernazio aldia.

Aurreikusitako eszenatoki horiek
neronek asmatuak dira, eta orain
esango dudana ere kimera bat izan
daiteke. Baina, agian, une hau ego-
kia liteke Batasuneko burukideekin
nolabaiteko harreman bat lantzeko, ez
beraiekin gobernatzeko gisan elkarriketa
sustatzeko baizik. Horregatik, une
honetan hurbilagoa naiz EAJ eta IU-
EBren jarrerarengatik EAren jarreraren-
gatik baino. Nik ondo bereizten dut Bata-
sunarekin hitz egitea eta gobernatzea.
Nahiz onartzen dudana Batasuna ETatik
aldentzen ez den bitar-
tean zaila dela beraren-
gana hurbiltzea. Eta,
niretzat, aldentzeak
Batasunak iniziatiba
politikoa hartzeko gai
dela erakustea esan nahi
du.

■ **Ez gaude gatazkari irteera emateko
garaian, beraz.**

Ez, ez horixe! Eta ez gaude PPri bio-
lentzia terroristaren parametroek etekin
politiko bat ematen diotelako. Baten batek
doilor baten modura ari naizela esango du,

BIZKARTZAINEKIN DABIL

*Soziologia katedraduna da Deustuko
unibertsitatean. Unibertsitatean eman
du bizitza osoa, baina ez dio inori
gomendatzen. Jarduera bakarra buru-
tzeak errealtatearen ikuspegia desi-
txuratzen duela esan digu, bere burua
nazionalista moderatutzat jotzen duela
ere esan digu, eta moderatu adjektibo-
ak nazionalista izatea funtsezkoa ez
dela adierazten duela. Kale borrokari
buruzko txosten bat kaleratu ostean
ETaren paperetan agertu zen bere
izena. Bizkartzainekin dabil.*

baina PP errentagarritasun politiko bat
ateratzen ari zaio fenomeno terroristari.
Espainiako Gobernuaren alderdiak terro-
rismo egoeraren irakurketa hauteskundeei
begira egiten duen bitartean, gatazkak ez
du konponbiderik. Eta nik esaten dudanak
ez badu muntarik, kontuan har dezaten
Jordi Pujolek esandakoa, hots, "guk ez

ra soziopolitikoa erdira ekartzea da,
espirituairen lehen printzipioa hauxe
delarik: hemen proiektu politiko
ezberdinak daude, baina horrela
izanagatik fenomeno terrorista bat
dago, mehatxagarria, gizartea
mehatxatzen duena. Orduan bi
gauza kontuan hartu behar dira:
terrorismoa arazoaren ardatza dela
ahaztu gabe, ez ahaztu ere Euskal
Herriak sentimendu ezberdin bat
duela, nazio bat dela. Beraz, nazio
arazo bat eta terrorismo arazo bat
ditugu, biak ezberdinak dira, begi
bistakoa denez. Badaude estatu
gabeko nazioak terrorismori gabe,
baina guk daukagun arazoaren fun-
tsa bera dutenak. Honekin ez dut
ezer legitimatzen, gauzak nolakoak
diren esaten ari naiz, besterik ez.

■ **Alabaina, arazoari oraingoz ez zaio
ikuspuntua horretatik heltzen.**

Ez, zoritxarrez, Madrildik fenomeno
terrorista poliziaren neurrien bidez kon-
pondu nahian segitzen dute eta bide hori
porrotera kondenatua dago. Eman deza-
gun ETako komandoekin bukatzen dute-
la, horrek ez du ETarekin bukatu dutenik
esan nahi. Orain ez bada, gero-
ago eratuko dira komando
berriak. ETarekin ez da buka-
tuko, ENAMeko nukleo gogo-
rra ETaren bidea porrotera
kondenatua dagoela konben-
titzitzen ez den bitartean; eta ez

hori bakarrik, baizik eta konponbide posi-
blea agortua dela konturatzen ez den
bitartean, beren interesen aurkako estrate-
gia batean ari direla konbentzitzen ez
diren bitartean. Baina noiz iritsiko da
hori? ●

◆ MIKEL ASURMENDI

□ **"Fenomeno terrorista polizi neurrien bidez konpondu nahian segitzen dute eta bide hori porrotera kondenatua dago"**

dugu inoiz terrorismoa arma politiko
modura erabili". Beraz, ulertu nahi due-
narentzat nahiko eta sobera.

■ **Ajuria Eneko Itunaren espiritua
berreskuratzearen aldekoa zara. Zer da
hori zehazki?**

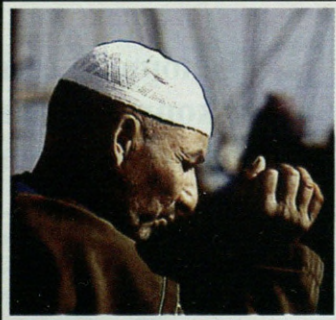
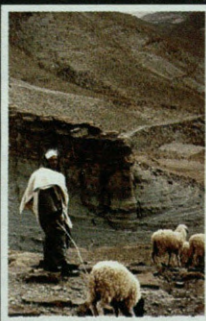
Ajuria Eneko Itunaren espiritua egoe-

www.kaixo.com

A M A Z I G H H E R R I A K

Aljeriako kabiliarren oldartzeak nabarmendu ditu gure komunikabide handietan berbereak. Bidaia exotikoak edo antzinako kulturak maite dituztenek berriz aspalditik dituzte ezagunak tuaregak. Denak ere amazigh etniakoak eta tamazightez mintzo direnak. Euskal Herrian bertan ere baditugu. Marokoar gehienak nola mintzo dira bada?

HIZKERA BENETAN BITXIA DUTE AUZOKO MAROKOAR HAUEK

■ Marokon herritarren %50-%60 mintzo da amazigh barietateren batean. Kultura hori herri txikiak bizimodu, usadio zaharretan eta hirietan ere indarrean da.

Magreb osoan eta zehazki Marokon gizarte zibila deitzen den horren irakitea bizi da azken hamarkadan. Eta mugimenduaren barruan, berbere edo amazigh kulturaren inguruan zabaldu den elkarte eta ekintza sailak garrantzia berezia du. Espainiaren kanpo politika erabakitzen dutenen artean eragin berezia duen "Politica Exterior" bihilabetekariak berak leku berezia eskaini dio irail-urriko zenbakian, Maria-Angels Roque argitaratu duen "Sociedad Civil y asociacionismo 'amazigh' en Marruecos" artikulua interesgarriari. Antropologoa da Roque,

eta Institut Europeu de la Méditerranée erakundeko ikasketa zuzendaria.

Marokon "mugitzen dena elkarteak dira" dio Maria-Angels Roque, eta bere analisei kasu egin behar badiugu, Aljeria eta Tunisian ez bezala Marokon bertako aginteak eskua zabalago erabili du kudeaketa administratiboa, nortasuna, ekologia edo txirotasunaren inguruan antolatu den asoziazionismoaren aurrean. Horrela, aginteak solaskide berriak ditu gaur egun, lehengo notabileen ondoan hirietan bizi baina beren jaioterriei lagundu nahi dieten unibertsitario eta profesionalak. Eta hauetako asko, amazigh norta-

sunak, kultura, hizkuntza eta giza egituren alde ari da inplikaturik.

ARABIAHARRAREN AURREKO HIZKUNTZA NAGUSIA. Magreb osoan amazigh jatorria duen eskualde handi bat da. Maroko, Aljeria eta Libian amazigh populua oso garrantzizkoa da kopuruz, nahiz eta honetaz zifrak ez datozen beti bat. Etnia eta kultura berekoak diren tuaregak Aljeria, Mali eta Nigerren bizi dira. Mauritaniako zenet jendea ere kultura horretakoa da, Egiptoko siwak bezala, eta Tunisiak ere badu minoria oso txiki bat. Historian atzera eginez, Kanariar

uharteetako jatorrizko biztanleak ere amazigh kulturakoak ziren. Argi dezagun hitzen saltsa errazteko, amazigh dela hitza bere singularrean, amazighen pluralen, eta tamazight bai emakumea eta bai hizkuntza izendatzeko erabiltzen dena.

Gutxitan aipatzen da Marokoko herri-tarren %50 edo %60 tamazight hiztuna dela (gobernuarena da kalkulu apalena eta altuena hizkuntzalariena). Izugarriko nombrea da hori, gero hizkuntza horrek duen onarpen ofizialarekin alderatuta. Marokoko hizkuntza ofiziala arabiera estandarra da. Profesionalen eta negozioen munduan berriz frantsesa da bigarren hizkuntza faktikoa. Eta amazigh mugimenduaren aldarrikapen nagusia Marokoko konstituzioak berena ofizial-tzea da.

Amazigh jendeen aurrerakadarako aukera berria beren ahultasun nagusitik sortu da, hain zuzen: emigrazio eta diasporatik

Mohamed VI.a errege gazteak keinu sinboliko batzuk egin ditu estatu marokotarraren nortasun ezaugarrien artean kultura zaharra integratzeko, baina tamazight hiztunak duintasunaren minimoen oso azpitik bizi dira beren eskubideei dagokienez. Hizkuntza bera oso gutxi eguneratua dute oraindik, hasteko.

Baina okerragoa dena, errege berriak

asmo on teoriko batzuk formulatu arren, estatu aparatu osoa dago arabofonoen esku, eta normaltasun zeinu txikiak arazo izaten segitzen du. Amazigh mugimenduko edozein komunikabide edo web gunetan aurkituko dituzu haur jaioberriei nahi den izena ipintzeko dauden oztupoengatik protestak. Egia esan, euskaldunok ondo ezagutzen ditugun "tontakeriak", astekari honetan 70eko hamarkadan ikusten zirenak bezalako albisteak.

LEGALITATEAREN MARRA MEHEAREN GAINEAN. Marokoko agintea eskuzabalagoa izan omen da berbereen nortasunaren aurrean ondoko Aljeria eta Tunisia baino, hori da Maria-Angels Roque defenditzen duen tesia. Eta hori kolonialisten garaietatik: "hemen, frantsesek bidenabar, amazigh jendeak bere ohitura eta egitura tradizionak baimendu zituzten. Ziurrenik, nekazal lur eta herrietan nagusi zirelako".

Ordainetan, nazionalismo marokotarra amazigh egitura horien kontra eraiki zen, ikuspegi pan-arabiarago batean. Herrien eta hirien arteko borrokaren zantzuak ere aurki daitezke etsaigo horietan. Baina independentziaren ondoren Marokoko erregeak ulertu zuen laborari herrialdeak kontrolatzeko zein garrantzizkoa izan zitekeen, eta amazigh herrien antzinako ohiturek bere horretan jarrai zezaten laga zuen. Neurri batean, noski, eta beti ere Jauregiko funtzionarioen kontrol estuaren pean.

Berbereen mugimenduak 1967tik eten gabe garatuz etorri dira, baina indarrik handiena 1990 ingurutik aurrera

hartu dute. Rabateko aginteak lortu du hori oraingoz politikara ez pasatzea ("nazionalak" ez diren alderdiak debekatuta daude Marokon) baina tarteka istiluak izan dira, eta espetxea ezagutu duten militanteak ere bai. Asoziazionismo berri hori eta auzoko Aljerian Kabilian oldartutakoek agintearen kontra eragin dituzten istiluak edukiko zituen buruan Mohamed VI. errege gazteak, eta jargoian eseri zeneko bigarren urteurrenean esaldi famatu hau aldarrikatu zuen: "Gure nazio nortasuna anitza da, hainbat eraginetatik sortua delako:

■ Haurrak Munduko Amazigh mugimenduaren ikurrak jantzita.

amazigh, arabiar, sub-sahariar-afrikar eta andalusiarra".

Zeren eta Marokon ere 90eko hamarkada horretan mugimendu oso kontraesankorrak garatu dira. Batetik, islamiarrek unibertsitatean, komunikabideetan eta alde orotan hartu duten indarra, azken hauteskundeetan nabarmen gelditu dena. Eta alderantziz, irekitze demokratikoa eta gutxiengoen eskubideak aldarrikatzen dituztenena. Honetan, Marokokoak Ipar Afrikako gainerako amazigh mugimenduaren barruan oso dinamikoak izan dira.

DIASPORAREN ARNASA. Amazigh jendeen aurrerakadarako aukera berri bat hain zuzen beren ahultasun nagusitik sortu da: emigraziotik. Antzinako kultura baserri eta artzain leku atzeratuenetan babestu bazen, horietatik lan bila Marokoko hirietara eta Europako emigraziora jo dute biztanleek.

Aspalditik arabofonoak nagusi diren hiri marokotarratik eta Europa (batik bat Frantzia) eta Amerikako diasporetatik datorkio orain laguntza berria amazigh populuari. Beren sorterrira garatzen lagundu nahi dute etxetik urruti joan direnek, baina beren laguntza modu eraginkor eta demokratikoan kudeatu dadin ere nahi dute. Eta hor jokatzeko du paper zentrala amazigh asoziazionismoak. Hau gehienbat apolitikoa da, nahiz eta iparraldean (Tanger, Nador...) talde erradikalago edo "neo-siba"k ere zabaltzen ari diren.

Gauza da gure artean ere milaka marokotarrak bizi dela eta etorkinoi hemen bizimodua errazteko planetan ez dela kontuan hartzen horietako askok (erdiak baino gehiagok) duten amazigh nortasuna. Oharkabea, lehen erdaldunek euskaldun akonplexatuok tratatzen gintuzten bezala erabil ditzakegu. Galdetu, kuriositatez, zure auzoko marokotarrak horiei. Ausartu ezkutuko eleaz argi mintzatzeraz, bai zu eta bai haiek.

◆ PELLO ZUBIRIA

<http://www.argia.com/nethurbil> helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

■ Mendiko herrixketako bizimoduko irudiak, abiada betean galtzen doan mundu batenak.

Automobilien sektorea krisian da, eta Euskal Herrian argi geratu da hori Volkswagen multinazional alemanaren kasuarekin. Bestalde, Fiat etxeak 8.000 langile kaleratu ditu dagoeneko, eta aurki iragarpen gehiago izango dira beste automobil marka batzuetan ere.

HORNITZAILEAK KEZKATUTA AUTOMOBILEN KRISIAGATIK

ALBERTO ELOSEGI

■ Nafarroako Volkswagenen krisia eta beste auto enpresa batzuen dela-eta kezka handia nabari da Euskal Herriko hornitzaileen artean.

Euskal Herriko automobilgintza-ko enpresa hornitzaileak pieza garrantzitsua dira Euskal Herriko ekonomian, eta kezkatzen hasiak dira industria horrek daraman norabidearekin, salmentak nabarmen jaitsi baitira (%10 baino gehiago aurtan bertan), eta haren perspektibak ez baitira batere esperantzagarriak. Euskal Herrian, dagoeneko ari gara zuzenean nozitzen krisi horren ondorioak, Nafarroako Volkswagen multinazional alemanaren kasuarekin (ikus urriaren 20ko ARGIA). Multinazional horren kasua, ordea, ez da bakarra. Italian, Fiat etxeak ere iragarri zuten 8.000 langile kaleratuko zituela, eta

beste automobil marka batzuk ere bide horretatik joango dira.

Autoen merkatuak goia jo omen du. 1993ko azken krisiaren ondoren, orduan Espainiako Estatuan salmentak 744.851 unitatera erori baitziren, sektoreak etengabeko espantsio fasea izan du hamar urtean, baina amaitu da. Horrela, aurtengo abuztua arte akumulatutako salmentak %8,8 beheratu dira batez beste, eta 1999koen azpitik gelditu dira. 2001. urtean Espainiako Estatu osoan guztira 1,4 milioi auto saldu baziren, aurtan 1,3 milioi baizik ez dira espero. Eta, hori gutxi ez dela, ziurtatzen dute 2003. urtea ez dela askoz hobea izango. Behe-

rakadek Espainiako estatuan fabrikatzen diren marka guztiei erasaten diete: Renault, Citroën, Peugeot, Opel, Seat eta Ford.

EUSKAL HERRIKO AUTOMOBILEN INDUSTRIA LAGUNTZAILEA.

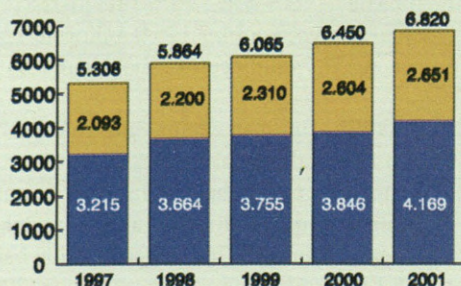
Automobilien industriaren egoera horren negatiboa bada, logikaz, ondorio negatiboa izango ditu, epe laburrera edo, sektore horretako enpresa hornitzaile edo laguntzaileetan. Enpresa horiek garrantzi eta presentzia handiko sektorea osatzen dute Euskal Herrian, eta hamarka mila familia bizi dira hartatik. Horrela ondorioztatzen da "Euskadiko Ekonomia. 2001eko Txostena" dokumentuak automobilgintzaren sektorearen gainean emandako datuetatik. Euskadiko Kutxak egina da, eta oraindik orain eman da argitara.

Euskal Autonomia Erkidegoan, automobilgintzako industria hornitzailea ez da gelditu automobilgintzako sektore laguntzailea azken urteotan markatu duten aldaketetatik albo batera. Hain zuzen ere, globalizazioaren ondorioz, nabarmentzekoa da gero eta kontzentrazio, erosketa eta aliantza gehiago ari direla gertatzen, azken urteotan, nazioarteko ekonomian oro har eta sektore industrietan bereziki, eta automobilgintzaren sektorea ez dela itzuri prozesu horretatik. Hori dela eta, enpresa hornitzaileak taldeetan biltzen ari dira; batetik, bezeroen eskakizunak bete ahal izateko, eta, bestetik, fabrikatzaile bat baino gehiago aldi berean zerbitzatu ahal izateko eta, horrela, arriskua dibertsifikatzeko. Horren guztiaren gibelondoa da orain topatzen dugun enpresa unibertsoa, gero eta dimentsio handiagoa duena eta maila guztietan aktore-kopurua murrizteko joera orokorra erakusten duena.

EUSKAL HERRIKO AUTOMOBILGINTZAREN SEKTORE HORNITZAILEAREN EBOLUZIOA

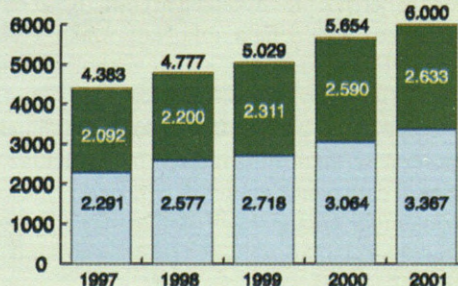
FAKTURAZIOA

Etxeko enpresak ■
Kautxuaren multinazionalak ■

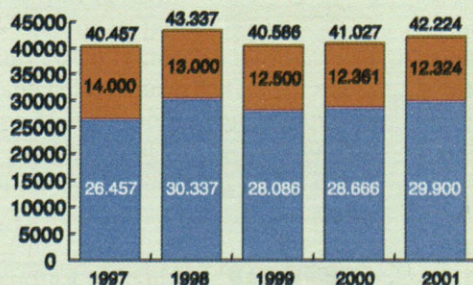

AUTO SALMENTA

Etxeko enpresak ■
Kautxuaren multinazionalak ■

ENPLEGUA

Etxeko enpresak ■
Kautxuaren multinazionalak ■

Iturria: ACICAE

Euskal Herriko automobilgintzako hornitzaileen sektoreak, 2001. urtean, 270 enpresa biltzen zituen guztira, 6.820 milioi euroko fakturazio totala iritsi zuen, eta 42.224 pertsonari ematen zien enplegua. Fakturazioaren datua aurreko urtekoarekin konparatzen badugu, ikusiko dugu %6tik beherako hazkundea izan duela (%5,7 ingurukoa). 1999tik 2000ra, berriz, eboluzioa kopuru hori baino goraxeagokoa izan zen (%6,3koa). Fakturazioaren hazkundearen moteltze hori errepikatu egin da azken hiru urteetan. Enpleguaz den bezainbatean, Euskal Herriko automobilgintzaren sektorea errekupeatu egin da iazko datu beren aldera (42.224 enplegu 2001ean, 41.027 enplegu 2000n). Errekuperazio hori, oso-osorik, etxeko enpresa taldeek lortu dute, zeren multinazionalak, arlo horretan, beherakada arin bat izan baitute.

Sektore horretako enpresen tamainari dagokionez, handitzeko joera nabari da Euskal Herrian. 2001. urtean, 3 enpresa

hornitzailetatik batek 100 langile baino gehiago zituen. 500 langiletik gorako enpresen taldearen partizipazioa handitu egin da: 1994an %2,7 izatetik 2001ean %5 izatera. Horren antzeko egoera gertatzen da 101etik 250era langileko enpresetan, tamainaz handitzeko zantzuak ikusten baitzaizkie. Alderantzizko egoera gertatzen

Euskal Herriko automobilgintzako sektore hornitzaileak 6.820 milioi euro fakturatu zituen iaz, 270 enpresa biltzen ditu, eta 42.224 pertsonari ematen die enplegua

da enpresa txikienetan, 50 langiletik beherakoetan. Nahiko beherakada nabarmena jasan dute kontuan hartutako denbora bitartean: 1994an Euskal Herriko automo-

bilgintzako enpresa hornitzaileen erdia baino gehiago izatetik (%53,3), 2001ean herena baino gehixeago izatera (%36).

ESPORTATZEKO GAITASUNA.

Sektore honek esportatzeko gaitasun nabaria du, produkzioaren %63 esportatzen baitu. Gainerakoa Espainiako Estatura (%26,5) eta Euskal Autonomia Erkidego bertara (%10,5) destinatzen du. 2001ean, sektore honen esportazioak, guztira, 4.162 milioi eurora iritsi ziren, eta, horietatik, 2.115 milioi (%51) etxeko enpresei zegozkien. Euskal Herriko automobilgintzako salmenten esportazioen destinoetatik, Europa da nabarmenena (%57,5) gainerako merkatu internazionalen aldera (%5,5). Gaur-gaurkoz, Europa, Asiako eta Amerikako herrialde emergenteekin batera, potentzial handieneko merkatua bihurtu da, kontuan harturik Euskal Autonomia Erkidegoan azken urteotan garatu den eskala globaleko hornikuntzaren berrantolamendua. Bezeroen ezaugarriei dagokienez, fabri-

■ Beherakada progresiboa autoen salmentetan

Euskal Herrian eta Espainiako Estatuko gainerakoan plantak dauzkaten automobilgintzako multinazionalen zuzendaritzetan, dagoeneko jo dute alarmek, beren autoen salmentak beheraka doazela ikusita, eta krisiaren kontrako estrategia berriak planifikatzen ari dira. Kasu batzuetan, jakina eta bistakoa denez, hala nola Nafarroako Volkswagennen eta Italiako Fiaten kasuetan, estrategia horien lehen urratsa lanpostuak desegitea da (500 enplegu finko Nafarroako plantan eta 8.000 baino gehiago Italiakoan). Espainiako Estatu osoan autoen salmentek izandako beherakadaz ematen ditugun ondoko datu hauek enpresek berek edo haien errepresentazioko elkarteek emandakoak dira, baina ezin dugu baliatu datu horiek baieztatuko, zehaztuko edo gezurtatuko dituen beste iturriarik.

RENAULT: European ekaina bitartean akumulatutako auto salmentak 847.366 unitatera heldu ziren, %0,1eko beherakadarekin. Bi hilabete geroago, abuztua arte, haren salmentak %12 erori ziren Espainiako Estatuan, 110.648 unitatera heldu baitziren. Enpresa frantses horrek 5.020,4 milioi euro fakturatu zituen 2001ean, eta 37,6 milioi euroko galerak izan zituen.

CITROËN: European ekaina bitartean akumulatutako auto salmentak 464.594 unitatera heldu ziren, %0,2ko beherakadarekin. Bi hilabete geroago, abuztua arte, haren salmentak %6,9 erori ziren Espainiako Estatuan, 105.130 unitate produzitu baitzituen. Enpresa frantses horrek 4.462 milioi euro fakturatu zituen 2001ean, eta 84,2 milioi euroko mozkinak izan zituen.

PEUGEOT: European ekaina bitartean akumulatutako auto salmentak 692.742 unitatera heldu ziren, %3,8ko gorakadarekin. Espainiako Estatuan abuztua bitartean akumulatutako auto salmentak, ordea, %6,2 erori ziren, 102.812 unitatera heldu baitziren. Enpresa horrek 2.176,9 milioi euro fakturatu zituen 2001ean, eta 37,7 milioi euroko mozkinak izan zituen.

OPEL: European ekaina bitartean akumulatutako auto salmentak 723.835 unitatera heldu ziren, %15,6ko beherakadarekin. Espainiako Estatuan abuztua bitartean akumulatutako auto salmentak %14,5 erori ziren, 101.764 unitatera heldu baitziren. Enpresa horrek 5.179,5 milioi euro fakturatu zituen 2001ean, eta 80,6 milioi euroko galerak izan zituen.

SEAT: European ekaina bitartean akumulatutako auto salmentak %12,6 jaitsi ziren, 198.162 unitatera heldu baitziren. Espainiako Estatuan abuztua bitartean akumulatutako auto salmentak %15 erori ziren, 99.510 unitatera heldu baitziren. Enpresa horrek 5.963,4 milioi euro fakturatu zituen 2001ean, eta 233 milioi euroko mozkinak izan zituen.

FORD: European ekaina bitartean akumulatutako auto salmentak %3,7 erori ziren, 704.098 unitatera heldu baitziren. Espainiako Estatuan abuztua bitartean akumulatutako auto salmentak %2,4 igo ziren, 89.227 unitaterekin. Enpresa horrek 4.287 milioi euro fakturatu zituen 2001ean, eta 13,5 milioi euroko galerak izan zituen ●

katzaileek merkatu segmentu interes-garria izaten jarraituko dute, baina gero eta garrantzi gutxiago izango dute, azken urte hauetan martxan jartzen ari diren politiken kausaz, zeren konponenteak erosteko boterea lehen mailako hornitzaile handietarantz lekualdatzen ari baitira.

KONTZESIONARIO- AK ERREKONBER- TSIOAN.

Automobilien kontzesionarioak ere egoera berri bat jasaten ari dira, batzuek errekonbertsioetat jotzen dutena. 2003ko urtarillaren 1etik aurrera, erregelamendu berri bat

ALBERTO ELOSEGI

sartuko da indarrean. Hala eta guztiz ere, fabrikatzaileek jakinarazpenak bidali dituzte, kontratuak urtebete barru deusez-

kontzesionario txikiak galtzaile aterako dira ●

tatzeko. Lehiakide berri sarrera mugatzea da helburua. Oraingo araudiarekin, kontzesionarioek limitazio asko dituzte, ezin baitira hazi beren lurraldetik kanpo, non eta markak ez duen zilegitzen, eta oso helburu zorrotzak bete behar baitituzte salmentetan. Erregelamendu berriarekin, kontzesionarioek askatasun handiagoa izango dute, baina babesgabeago egongo dira talde handien aurrean. Era horretara, ahalmen finantzario txikia daukaten

◆ DANIEL UDALAITZ

2002ko azaroa

KOLDO MITXELENA Kulturunea

Erakusketak

Pons Artxiboa

Erakustaretoa

16
azaroan zehar

Ivan Zulueta, Imagen Enigma

Ganbara:
Erakusketa

Hitzaldiak

12 14
azaroan zehar

SOS Arrazakeria

"Medios de comunicación, racismo y xenofobia"

Lekua : Areto Nagusia (KMK)

19 21
azaroan zehar

Asketopaketak / Askencuentros :

"(Auto)crítica de la crítica teatral"

Lekua : KMK Areto Nagusia

18:30 - 21:30

Lekua : Egia Kultur Etxea

10:30 - 13:30

25 27
azaroan zehar

Antiqua:

Aintzinari buruzko IX. jardunaldiak

Patroclea (y mas)

La amistad en la Antigua Grecia

Lekua : KMK Areto Nagusia

19:30

25
azaroan zehar

Elogio de la locura. Amistad y amor en Platón y Aristóteles

Hizlaria : Alvaro Vallejo

26
azaroan zehar

La concepción aristotélica de la amistad

Hizlaria : Tomas Calvo

27
azaroan zehar

¿Necesitaban de un amigo los cínicos antiguos?

Hizlaria : Pedro Pablo Fuentes

Ondarea

18
azaroan zehar

Le Tour du Monde

Antolatzailea: Zumalakarregi Museoa
(Gipuzkoako Foru Aldundia)

Tokia: Bidebarrieta Kulturguneko Erakustaretoa
(Bilbo)

Musika

"Barroko Aire" musika zikloa

Lekua: Ordizia

Arteleku

arteleku

12:00 - 24:00

16
azaroan zehar

BIT.ART I. Dantza Maratoia

Antolatzailea: A Deshoras

Koprodukzioa: Bit.Art, Arteleku, Gipuzkoako Foru Aldundia

Laguntzailea: Euskadi Gaztea, Caja Laboral, Solán de Cabras, Confitería Gorrotxategi, C.C.Kandela, El Diario Vasco

Informazioa:

www.bit-art.net

adeshoras@adeshoras.com

tlf: 630 700 556

25 29
azaroan zehar

Avid Media Composer 101 Tailerra

koordinazioa: Gabriel Corbella

Gazteria

Gaztemaniak:

Kontzertuak

17
azaroan zehar

The Zephyrs

Tokia : Zarauzko Gaztelekua

20:00

28
azaroan zehar

Soledad Brothers

Tokia : Gazteszena - Egia

29
azaroan zehar

Nada Surf+Audience

Tokia : Gazteleku Oñati

Euskara

"Euskaraz Kirolari"

Kirol munduan euskararen sentsibilizazioa lantzeko Gipuzkoako Foru Aldundiaren programa.

Gipuzkoako kirol federazioetan eta klubetan euskararen erabilera sustatzeko jarduerak.

Iraupena : 2002ko urria - 2003ko ekaina

Kirolak

14 15
azaroan zehar

Europar Kirol Sareen I Kongresua

Kirol Eurosarearen IV. Mintegia

Tokia : Kirol Etxea

"Beginner's Easque" hasiberrientzat euskara ikasteko metodoa argitaratu da AEBetan. Wim Jansen hizkuntzalari nederlandarrak idatzi du liburua, euskarari buruzko bere hirugarren lana, eta New Yorkeko Hippocrene Books argitaletxeak eman du argitara.

OINARRIZKO EUSKARA IKASTEKO METODOA AEB-ETAN

Nazioarteko hizkuntza nagusi bihurtu denak, ingelerak, hizkuntza gutxituak ezagutzera emateko ere balio duela ikusi da behin baino gehiagotan. Bateko hiztegiak, oinarritzko gramatika liburuak... Beste behin ere ingelerak hartu du euskara zabaltzeko ardura; New Yorkeko Hippocrene Books argitaletxeak, *Beginner's Basque* liburu argitaratu baitu. Bilduma horren barruan lehenengo vietnamera, persiera nahiz serbokroaziera irakasgai jarri ziren bezala, oraingoan, euskara jarri diete eskura Amerikako estatubatuarrei.

Wim Jansen hizkuntzalari nederlandarra da euskara ikasteko liburu berriaren egilea, eta Aitor Arana idazle euskaldunak egin dizkio azken zuzenketak. Ez da lehenengo aldia biak elkarlanean aritu direna, eta ez da Jansenek euskarari buruz idatzi duen lehenengo liburua ere. Izan ere, nederlandarrak 1998an *"Basque-English Phrasebook"* liburu argitaratu baitzuen Hippocrene Books etxearekin, eta orduan ere Aranaren laguntza izan zuen. Liburu hartan, izenak dioen moduan, perpausak bildu zituen; euskarazko egitura erabilienak ematen zituen jatetxeetan edo bestelako lekuetan gauzak nola galdetu jakiteko.

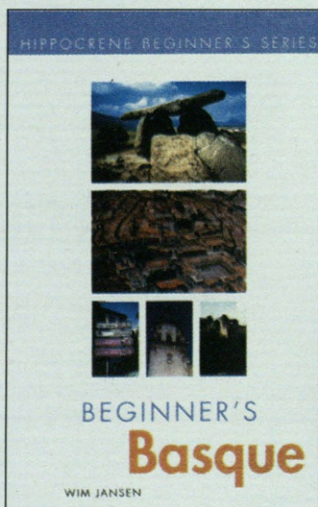
Horrez gain, "Nederlandera-Euskara hiztegia" ere argitaratu zuen duela urte batzuk. Baina hura argitaratzeko ez zuen argitaletxerik lortu, eta azkenean, bere poltsikotik ordaindu behar izan zuen. "Begin-

metodoa da, ondo dagoena eta gehiago eskatu ezin zaiona, izan ere, liburuak berak bere burua horrelaxe mugatzen baitu". Hala ere, oinarritzko izate horretan oso ongi hornituta datorrela adierazi digu.

Atal bakoitzaren hasieran elkarriketatxo bana sartu du eta ikasgaia bera horretan oinarritzen du. Hamabi ikasgai bildu ditu guztira, eta bakoitza gaiari buruzko ariketekin eta erantzunekin dator. Wim Jansenek adierazi digunez, hamabi atal horietan ingeleraren eta euskararen egituren artean dau den desberdintasunak ikus daitezke. *"Liburuaren asmoa ez da ahalik eta material gehien biltzea. Hizkuntzaren ezaugarriak azaltzen dira eta gramatika deskriptibotik gertuago dago, eta horregatik, ikasgai dagoen gramatika ere mugatua da, baina beste metodo bizkor batzuen aldean askoz ere entretenigarriagoa egingo zaio irakurleari"*, azaldu digu egileak.

Ahoskera arauak, elkarriketak, hitzen zerrenda bat, ariketak, horien erantzunak, eta ulermen taulak jaso ditu *"Beginner's Basque"* liburuak. Hori guztia kontu handiz jaso du Jansenek eta saihestsi egin ditu gure hiztegiekin eta metodoekin sarritan sortzen diren zenbait arazo, adibidez: hiztegian "sagardotegi" irakurri eta hitz hori deklinatzerakoan mugatuaren marka (a) nola den ez azaltzeak hitzun berriei nahasmena eragin diezake. Hori saihesteko "a" organikorik ez duten hitzen ondoan, barratxo batekin bereiztuta, "a" hori gaineratu die nederlandarrak.

Wim Jansenen helburua euskara ikasteko interesa duten guztientzat metodo bat eskaintzea izan da. Liburu ikasleentzat, bereziki filologia ikasleentzat; hizkuntzalarientzat; bidaiarientzat; enpresarientzat;

■ Wim Jansenek idatzi du euskara ikasteko liburuak.

ner's Basque" liburuaren gastu guztiak, berriz, Hippocrene-ek hartu ditu bere gain, eta New Yorkeko argitaletxeak, oraingoz, ez dauka liburua Euskal Herrian zabaltzeko asmorik, Estatu Batuetako ingelesdunei zuzendutakoa baita.

Funtsean, euskara ikasteko metodo bat da *"Beginner's Basque"*, gramatika liburu bat. Aitor Aranaren hitzetan, *"hau bere horretan, oinarritzko euskara ikasteko*

Euskara sailaren babeslea:

www.getxo.net
Etorkizuna berton

Euskararen inguruko informazioa
berton aurkituko duzu

eta oro har, atzerriko hizkuntzetan eta kulturetan interesatuta dagoen edonorentzat dela esan digu: "Asmoa da irakurleari euskara modernoari buruzko oinarritzko ikasketak eskaintzea eta gehiago ikasi eta ezagutu dezan interesa piztea, gero norberak ikusiko du nola sakondu nahi duen gehiago; etxean, gau-eskoletan nahiz unibertsitate ikastaroetan, edo nahiago badu Euskal Herria bisita eginez. Beste batzuei, berriaz, Euskal Herria ezagutzeko interesa bakarrik piztuko die".

Liburua gramatika liburu bat den arren, hitzaurrean Euskal Herriari eta euskarari buruzko hainbat argibide eskaintzen ditu, hala nola: gastronomia, musika eta dantza, kirolak, euskal kulturaren ikuspegi batzuk, literatura, politika, Jaurilaritzari buruzko informazioa, ekonomia eta abar. Izan ere, Jansen bera horren guztiaren jakitun da. Frankismo garaia amaitu aurretik, artean, euskara ikasteko material bila etorri zen eta Euskal Herria ezagutzeko aukera izan zuen. Aitor Arana gerora ezagutu zuen, duela bederatzi bat urte Aranak euskaraz esperantoa ikasteko oinarritzko metodo bat argitaratu zuenean, hain zuzen. Orduz geroztik, esperantoarekiko duten zaletasuna medio oso lagunak egin dira eta elkar ondo ezagutzen dute. "Jansen oso pozik dago euskarari eta euskal kulturari dagokionez, eta azken 20 urteetan egoera nola aldatu den ikusita izugarri eskasa iruditzen zaio lehen euskararen inguruan zegoen materiala", azaldu digu Aranak.

AUSTRALIAN ERE EUSKARA IKASGAI.

Euskara ikasi nahi duten ingeles hiztunentzat bada beste gramatika liburu bat ere: A Student Grammar of Euskara. Jon D. Patrick australiarrak idatzi eta Lincom Europa argitaletxeak kaleratu du. Bertan, euskarazko gramatika laburbiltzen du ingeleraz. Psikologo-informatikaria, Sidneyko Unibertsitateko irakaslea, duela zortzi urte hasi zen euskara ikasten. Orain, Euskal Herriarekiko, euskararekiko eta euskaldunekiko duen miresmena bere herrialdean zabaldu nahi du. Liburuak euskal gramatikaren inguruko erreferentziak jasotzen ditu, eta Wim Jansenen Beginner's Basque bezala, euskara ezagutu nahi duten ingeles hiztunei zuzenduta dago.

Hemendik aurrera, Amerikako eta Australiako ingeles hiztunek euskara ikasi nahi badute ez dute laguntza faltarik izango Jansenen eta Patricken lanei esker

◆ LORE AGIRREZABAL

Arturoren kaiera

BATZORDE TEKNIKOA OSATUTA

Obragintza Publikoak ez zuen Hizkuntz Kontseiluak osatutako Euskara 2015 plana onartu joan den astean egindako bilkuran. Erakundea sendotze aldera -oraino ez du izaera juridikorik-, erakundeen arteko Batzorde Teknikoa sortu du Akitaniako Kontseiluko, Frantziako Hezkuntza Ministerioi, Akitaniako kultur gaietarako erakundeko eta Hautesleen Kontseiluko ordezkariekin.

EUSKARA ETA GAZTELANIA MAILA BEREAN

Eusko Jaurilaritzak gaitasun linguistikoari buruz egindako inkesta baten arabera, EAEko biztanleen %81ek euskara eta gaztelania etorkizunean maila berean hitz egin behar direla uste du. %13k euskaraz bakarrik hitz egin behar dela dio eta %3k gaztelaniaz bakarrik. Galdeketa erantzun dioten herritarren %28 elebiduna da eta %72 gazteleraduna. Hizkuntza gaitasunari dagokionez, %99k gaztelaniaz ongi edo oso ongi egiten duela esan du. Euskaldunen %40k gaztelaniaz hobeto moldatzen dela dio, %34 bi hizkuntzetan moldatzeko gai da eta %25ek erosoago egiten du euskaraz.

PRESOEN HIZKUNTZA ESKUBIDEAK GALARAZIAK

Presoei Espainiako kartzelatan, itzultzailek aurrean ez badago, gaztelaniaz hitz egitera behartzen zituen Audientzia Nazionalaren irailaren 17ko autoa dela-eta, Eusko Jaurilaritzako Justizia eta Kultura Sailek presoak euskaraz komunikatu ahal daitezen eskatu diote Espainiako Barne Ministerioari. Sozialista Abertzaleak taldeak presoek hizkuntz eskubideen aldeko lege kanpoko proposamena aurkeztu zuen joan den astean Legebiltzarrean, baina ez zen aurrera atera.

■ Presoen aldeko protesta.

SOZIOLINGUISTIKA JARDUNALDIAK BERAN

Bidasoako Ikerketa Zentroak Soziolinguistika Jardunaldiak antolatuta ditu, Berako Kultur Batzordearen laguntzaz. Euskararen Legea izango dute aztergai nagusi. Azaroaren 15ean Goio Monreal izango da hizlari, 22an Eduardo Aldasoro eta azkenik Xabier Mendigurenek emango du hitzaldia; guztiak Berako Jamotenean izango dira.

Urrea

■ Donostiako Bagera euskaltzaleen elkarteak, Errenteriako Lau Haizetara euskara elkarteak eta Andoaingo Manuel Larra-mendi Kultur Bazkunak 10 urte bete dituzte. Euskararen alde lan eskerga egindako elkarteak ekitaldi ugari burutzen ari dira urteurrena ospatzeko.

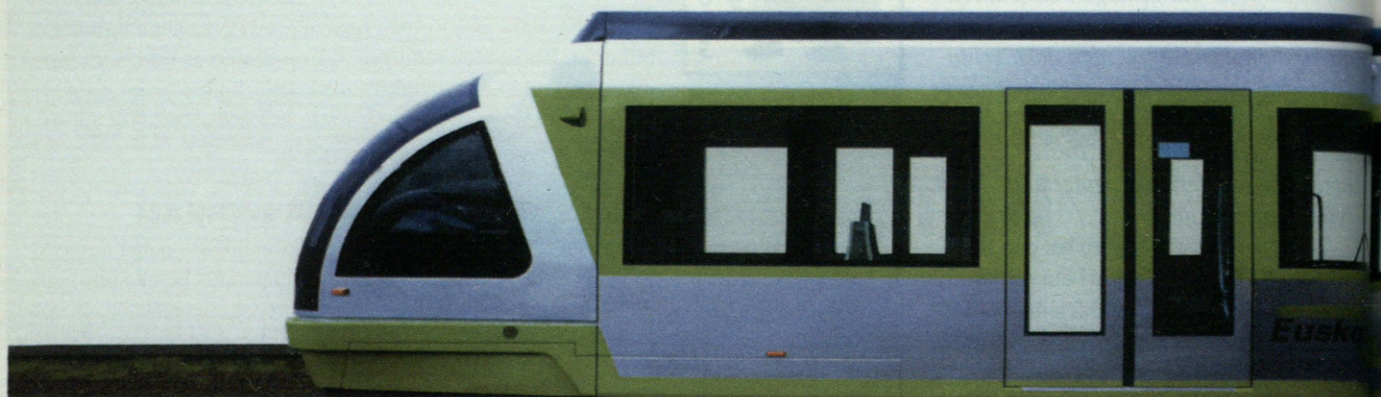
Ikatza

■ Kultur jaialdi ugari egiten dira geurean, ezin esan ordea, horietan euskara beharrezko errespetuz tratatzen denik. Horren adibide dugu aurtengo Donostiako Beldurrezko eta Fantsaiazko Zinema Astea. Iazko esfortzuei jarraiki, zortzi film eskaini dira euskaraz. Film horiek mutuak ziren ordea. Filmak euskaraz ikusi nahiz gero, aukera bakarra zegoen, espresionismo alemaniarreko film mutu horiek ikustea.

BILBORA ITZULI DA ERRA

XIX. mendean, Iraultza Industrialak bultzatuta jaio zen garraio berria: tranbia. Animaliak ibili ziren hasieran bagoiei tiraka eta ondoren, argindarrak animalioak libratu zituen bidaiariak garraiatzearen lan astunetik. Garraio publiko hau trolebusak ordezkatu zuen eta gero heldu zen kotxea. Tranbiak behea jo zuen herrialde askotan. Euskal Herriko tranbia lineak ere desagertu egin ziren. Asmakizun zoragarri hark ordea (kotxeak, alegia), ez ditu onurak soilik ekarri eta orain, XXI. mendean Bilboko eta Gasteizko errailetan tranbia garbi, isil eta eraginkorra abian jarriko da.

Testuak: Xabier Telletxea

Eusko Jaurlaritzako Garraio eta Herrilan sailak eta Eusko Tren elkarte publikoak tranbia bidezko garraioaren aldeko apustua egin dute Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan. Oraingoan, proiektu finko bakarrak Bilboko eta Gasteizko tranbiak diren arren, etorkizunerako Donostian, Deba Goienan eta Txingudin garraio sistema hau ezartzeko proiektuak bultzatzen ari dira. Hirian zehar dabilen tren hau hiri gunee-tan eta mugimendu handiko lekuetan fin-katuko da. 1999ko uztailan Eusko Tren-aren tranbiaren material mugigarria hornitzeko esleipenean Beasaingo C.A.F. enpresa suertatu zen onuradun.

Lur gaineko garraiobide honek ez du azpiegitura handiegirik eskatzen, ez eta diru inbertsio handiegirik ere. Gainerako garraiobideen antzera, kaleetatik ibiltzen

da, hots, hiriko edozein zoratutik mugitzen da: asfaltoa, galtzada, harria, harea, belarra...

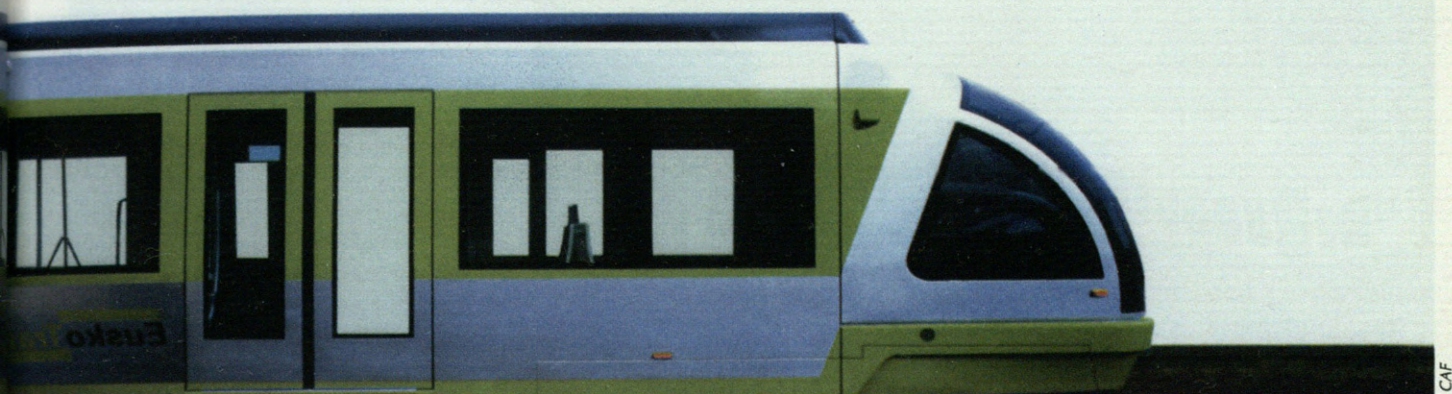
Bagoi arin bakoitzak 25 metroko luzera du, sartu eta ateratzeko lau ate, eta bultzatze bakoitza 192 lagun inguru garraiatzeko prestatua dago. Tranbiarako sarbideak, eroso eta segurua izateaz gain, mugitzeko erraztasun handia ez duten bidaiariei erraztasunak eskaintzen dizkie. Izan ere, sarbidea nasaren altueran dago eta atea automatikoak dira. Segurtasunerako elementuak ere baditu, besteak beste, labainketaren eta irristaketaren aurkako sistemak, larrialdietarako sistema, kutxa beltza, irrati bidezko komunikazioa, kabinarekin komunikatzen den bidaiarientzako alarma, eta bideo bidezko zainketa sistema.

Bestalde, tranbiak onura garrantzitsua

■ Urtea amaitzerako Bilboko kaleetan izango da tranbia.

ILETAKO SUGE ZAHARRA

dakarkio hiriko ekonomiari, alde batetik, denbora eta erregaia aurrezteko aukera ematen duelako, eta bestetik merkataritza guneen garapena bultzatzen duelako.

Tranbiaren maiztasuna eta azkartasuna bermatu xedez, tranbiak semaforoetan lehentasuna izateko sistema dute. Hala, bidegurutzeetan tranbiak lehentasuna izango du. Ibilgailuan bertan kokatutako baliza mezu-igorle batek eragindako fase berdearen bidez, bidegurutzeak zeharkatu ahal izango ditu denborarik galdu gabe, auto pilaketetan edota lehen mailako zenbait bidegurutzetan ez bada behinik behin.

BILBOKO TRANBIA. Bilboko tranbiaren egitasmoan Eusko Jaurlaritzak, Bilboko Udalak eta Bilbao-Ría 2000, S.A. elkarteak hartu dute parte.

1998ko irailaren 24an, hiru erakunde hauek lankidetzaz hitzarmena sinatu zuten Tranbiaren A linea ezartzeko, eta Jardueren Jarraipenerako eta Koordinaziorako Batzordea osatu zen. Honela, Eusko Jaurlaritzako Garraio eta Herrilan Sailak, Imebisa (Ingeniería para el metro de Bilbao S.A.) eta Eusko Tren elkarte publikoen bidez, tranbiaren egitasmoko lanak tramitatu, kontratatu, zuzendu eta gainbegiratzeko ardura du, eta berau da proiektua egiteko aurrekontuaren zati handiena jarri duena, %64,75, alegia. Bilboko Udalak aldiz, aurrekontuaren %11,75 jarri du, eta tranbiaren ibilbideko lurretan lanak egin ahal izateko lurren baliakortasuna ere zehaztu du. Proiektuaren aurrekontuaren gainontzeko zatia, hau da, %23,50 Bilboko tranbiaren erakuntza-egitasmoa idazteaz arduratzen

den Bilbao-Ría 2000, S.A. elkarteak jarri du.

Tranbiaren linea honek ibaiaren bi aldean bertakotzea erraztuko du. Trafikoa dagokionez, Bilboko Ezkerraldea, Zabalunea eta Abando barrutia arinduko dira. Abandoibarraren berrantolaketa honek ere, garraio azpiegitura berriak beharko dituen gunea ekarriko du.

Eusko Tranek ekonomia jarduerarako gunek berriak bultzatuko ditu, hala nola, industria, zerbitzuak, etxebizitzak eta herri gunek. Hiriko zenbait gunek ere lotuko ditu linea berriak, besteak beste, eraikin publiko eta kulturalak, ikastetxeak, zerbitzuak eta merkataritza gunek.

Linearen ibilbidea zehazterakoan, beste garraio zerbitzu batzuetarako bidea errazteko ahalegina egin da. Horrela, garraio aldaketako denbora aurreztu asmoz, tranbiaren geltokiak beste garraio mota batzuekin lotzeko moduan kokatu dira lekualdatzeetan. Ibilbideak urbanizatutako eta urbanizatzeko prozesuan dauden gunek zeharkatzen ditu. Linearen lehenengo fasearen obrak, lau sektoreetan banatu dira: San Mames, Euskalduna, Abandoibarra, Uribitarteko kaiak eta Buenos Aires-Atxuri. Sektore hauek, urbanizazioaren berezitasunen eta ezarpen baldintzen arabera banatu dira.

Geltokiak, 30 metroko luzerako ibilgailuak hartzeko prestatuta daude, eta guztiek erdiko nasa edo albo bateko edo albo bietako nasa izango dute. Zenbait elementu geltoki guztietan egongo da, baina nasaren zabalera eta ekipamendua geltokiaren arabera izango dira.

AZPITIKO TRENAREN MUSEOA

■ Bilboko zein Gasteizko bagoi bakoitzak 192 bidaiari garraia ditzake.

ARKAZNAK. GIPUZKOA-DONOSTIA

■ 1993an, Donostia-Lasarte-Andoain-Villabona-Tolosa bidea egiten zuen tranbiak zirkulazio arazo bat izan zuen.

Txartela eskuratzeko makina, telefonoa, erloju digitala eta energia, komunikazio eta trafikorako unitateak batzen dituen modulu teknikoak ezarri da, guztia kristalezko aterpean eta ertz batean publikizitatea jartzeko panela duela. Halaber, diseinuan beharrezkoak ez diren elementuak saihesti dira, baita elbarrituentzako, haurkotxeentzako eta abarrentzako traba arkitektonikoak izan daitezkeen elementuak ere.

URTE AMAIERARAKO PREST.

Bilboko tranbia eraikitze lanak zatika egiten ari dira horrelako obrek ibilgailuei eta oinezkoiei sor diezazkiekeen trabak ahal den neurrian gutxitzeko. Dena dela, urte bukaera baino lehen hiriko garraio sistema berria abian izango da. Epe luze-ara aldiz, Eusko Jaurlaritzak tranbiaren sare berriak ezartzea espero du Ezkerraldean, Leioako campusean eta Loiuako aireportuan.

Tranbia abian denean, tranbia bakoitzak hiru autobusen edo 100 kotxeren bidaiari kopurua garraiatuko duela aurreikusten da. Metroa, tren eta tranbiaren arteko bidaiari kopuruaren konparaketak ere eginak dituzte eta honako aurreikuspenak prestatu dituzte. 2005. urtean metroan 134.000-167.000 bidaiari ibiliko da, trenean 40.000 eta 56.000 bitartean eta tranbian 31.000 eta 37.000 bitartean.

GASTEIZKO TRANBIA. Baina Bilboko tranbiaz gain badira martxan jarri diren beste batzuk, Gasteizkoa esaterako. Eusko Jaurlaritzaren eta Gasteizko Udalararen garraio zerbitzuen artean, inbertsioak zehazten eta alde bakoitzaren partehartzea mugatzen ari dira. Gai hau negoziatzeko alderdi politikoen eta erakundeetako arduradunen arteko harremanak etengabeak izan ostean, azkenean ibilbidea finkatzea lortu dute. Garraio zerbitzu honek bi adar

izango ditu, biak Abetxukotik eta Ibaiondotik abiatuko dira, eta adar bakarra sortuko dute hirigunera heltzeko. Hortik, erdialderako bideari ekingo dio: Gasteiz hiribidea, Antso Jakituna, Magdalena, Becerro Bengoa, Alava Jenerala, Independentzia, Jesus Guridi eta Pio XII.aren kalea. 7,5 kilometroko luzera du Abetxukotik Pio XII.aren kalerako ibilbideak, eta 1,7 kilometro berriz erdi-gunerako ibilbideak.

Tranbiaren errailak, kalearen zabalaren arabera eraikiko dira. Bide bakarreko plataforma, hiru metro eta erdikoa da. Bide bikoitzeko kasuan, plataformaren zabalera sei metro eta erdikoa da. Tranbiaren katenaria bere ibilbideko etxeen aurrealdeei, farolei, eta horretarako diseinaturiko euskarriei eutsita joango da. Katenaria, 12 milimetrotako diametroa duen kable batez osatzen da.

OBRAK 2003KO UDABERRIAN HASIKO DIRA.

Proiektuaren inbertsioak Eusko Jaurlaritzak, Arabako Foru Aldundiak eta Gasteizko Udalak beteko dituzte. Hiruen artean, Eusko Jaurlaritzak izango du inbertsioen zati handiena bere gain. Udalak datorren urteko udaberrian obrei ekitea espero du, 2005 edo 2006an hiriko garraiobide berria indarrean jartzeko asmoz. Hala eginez gero, Udalak jasotako azterlanen arabera, 2006an urteko 1,1 milioi bidaiarik erabiliko du tranbia berria. Garraio berriak 200 autoren erabilera

ARKAZNAK. GIPUZKOA-DONOSTIA

■ Donostia-Hernani bidea egiten zuen tranbia hiriburuko Askatasunaren etorbidean iraulita 1931ko istiluetan.

■ Bilboko tranbiaren ibilbidea

Tranbiaren A Linea, hau da, Atxuri-San Mames garraio zerbitzua, 5-10 minuturo izango da. Ibilbideak 15,09 minutuko iraupena izango du eta gehienez ere 50 km/h-ko abiadura ibiliko da. Ibilbide hori oinez eginez gero 40 minutu behar dira eta kotxez eginez gero berriz, 20 minutu. Lehenengo fase honetan, San Mameseko behin-behineko geltokitik udaletxe ondoko zubiko Pio Baroja geltokiraino linearen ibilbideak bi burdinbide izango ditu. Pio Baroja geltokitik Atxurirainoko ibilbideak burdinbide bakarra izango du, baina Arriaga antzokiaren atzealdean bi burdinbide izango ditu tranbiak gurutzatu daitezkeen.

San Mamesen jarriko den behin-behineko geltokia, trenbiderako etorbidean dago, autobus geltokiaren aurrean eta Metroko geltokiari eta RENFEko geltoki berriari lotuta. Ondorengo geltokia Sabino Arana eta Euskalduna kongresu jauregia izango dira, hurrenez hurren. Abandoibarra zeharkatu eta Guggenheim museorako bidea hartzen du. Jarraian, La Salve zubiaren beheko aldetik igaro eta Uribitarte kaiara helduko da. Kaiaren parean bi geltoki egongo dira: Uribitarte eta Pio Baroja. Azken geltoki horretatik aurrera, lehenengo fase honetan tranbia burdinbide bakarrekoa izango da.

Horren ondoren, tranbiak Acebal Idigoras kaletik gorantz egingo du eta Venezuela plaza, Buenos Aires kalea, Plaza Biribila eta Nafarroa kalea zeharkatu ditu.

Ibilbideari jarraituz, Abando izango da hurrengo geltokia, eta Areatza zubia eta Arriaga antzokirantz

jarraitzen du bertan geldialdia eginez. Antzokiaren atzealdeko bi burdinbideei esker, tranbiak gurutzatu ahal izango dira. Ibilbideak Erribera kaletik jarraituko du, eta bertan, kalearen izena eramango duen geltokia kokatuko da. Atxuri izango da azken geltokia eta trenaren nasara helduko da garraio mota bien arteko konexioa errazteko. Bestalde, Eusko Trenek Atxuriko geltokiaren inguruan tranbientzako garajeak eraikiko ditu Euskotranen hasierako zortzi tranbia berriak gordetzeko. Hala, geltokian tranbien mantenu lanetarako burdinbideak jarriko dira ●

ordezkatzeko duela aurreikusten da.

Zerbitzuei dagokienez, edozein garraio publikoren moduan, eskariaren arabera egokituko da bere ustiapena. Irizpide orokorren arabera, lan eguntan behinik behin ez da gauetan zerbitzurik eskainiko, eta baliteke asteburuetan zerbitzu bereziak eskaintzea,

gainerako garraio publikoek bezala.

Denborari dagokionez, Lakua edo Abetxukotik Pio XII.aren kalea bitartean hamahiru eta hamabost minutu eta erdi bitarteko iraupena izango du. Bilbon bezala, Gasteizen ere, semaforoetan lehentasuna izango du tranbiak, eta horretarako elkartune eta bidegurutze bakoitza, hori

posible izateko bereziki diseinatuko da.

Zenbait ikerketaren arabera, beste garraiobideekin alderatuz, istripuen tasa askozax baxuagoa du. Hala nola, autobusen istripu kopuruen erdia eta ibilgailu pribatuen istripu kopurua baino hamabost aldiz txikiagoa da istripua izateko arriskua. Beraz, ibilgailu publiko seguruen da ●

Bizkaiko Foru Aldundia

Gure @rtean

euskaraz!

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

Iraultza Industrialak XIX. mendean garraio publiko berri bat sorrarazi zuen: tranbia. Orain Bilbon abian jarriko den tranbia elektrizitateari esker mugituko da, baina XIX. mendean zaldiei eta gainerako animaliei bidaiariz betetako bagoia tiraka eramatea suertatu zitzaien. Ibilgailu hauei "odol-tranbia" deitu zieten.

"ODOL TRANBIETATIK" ARGINDARRERA

XVIII. mende amaieran eta XIX. mendearen hasieran gertaturiko aldaketa demografiko garrantzitsuen eta nekazariak hirietara mugitzearen ondorioz sortu zen tranbia. Ibilgailu hauei "odol-tranbia" edo hipomobil izena ematen zieten, animalien indarrak mugitzen baitziren, zamariek bultzatuta. Donostian esaterako, trakzio mota horrek hamar urteetan zehar (1887-1897) iraun zuen. Erabilitako espezie eta arrazak, beren elikadura, osasun eta higie-ne baldintzak eta errendimendua, garaia-ren arabera izan ziren. Mendearen amaieran, berriz, elektrizitateak bestelako indar guztiak baztertu zituen: zaldiak, mandoak, behorrak, lurruna, kablea...

Lehenengo garraiobide publiko hiritarra antolatu zuena Paris izan zen 1819an, animali trakzioko gurdiez osaturiko tranbia, alegia. Apur bat berandua-go, Londresek esperientzia kopiatu eta 1827an New Yorke lehenengo linea inauguratu zuen Broadway-n.

Hasieran nahiko konplexua zen garraio sistema, traba eta zailtasun ugari baitzi-

■ Animaliek garraiatutako bagoien ondoren elektrizitatea zerabilten tranbiak heldu ziren; lehenengoetakoa Bilbora.

■ Juanjo Olaizola, Azpeitiko Trenaren Museoko zuzendaria

"Munduan 375 hiri inguruk dute tranbia"

Iraultza Industrialak tranbian eragindako eraldaketak eta aspaldiko tranbia elektrikoen funtzionamendua ikus daitezke Azpeitiko Trenaren Euskal Museoa. 1992an zabaldu zituen ateak Eusko Jaurlaritzako Garraio eta Herri Lan sailaren ekimenez. Egun, trenaren sorrerak Euskal Herriko bizitza ekonomiko eta sozialean izandako eragina eta garrantzia dira ikusgai.

■ Euskal Herriak zein tranbia izan ditu?

Indar gehiena bi hiriburu nagusietan egon diren tranbiak izan dute: Bilbokoak eta Donostia eta inguruan ibili direnak. Halaber, badira beste tranbia txikiago batzuk Irun eta Hondarribia artean ibili zirenak eta beste bi oso ezezagunak Sukarrieta eta Bermeo artean (zaldiak erabilia) eta Sodupe eta Artziniega artean ibili zen lurrunezko makina.

Bilbon lehenengo tranbia Bilbo eta Algorta artean hasi zen ibiltzen 1876an. Donostian apur bat beranduxeago hasi ziren, 1887an. Elektrizitatea, aldiz, Bilbon 1896an sartu zuten eta

1897an Donostian. Bi tranbia hauek Espainian tranbia elektriko erabili zuten lehenengo bi hiriak izan ziren.

■ Zergatik tranbiaren gainbehera?

Garai horretan Europa erdialdean, besterik gabe, jarri zen moda batengatik hasi zen tranbiaren gainbehera. Parisen hasi zen moda hau 1938an, eta pixkanaka tranbia guztiak kentzen hasi ziren. Kontuan hartu behar da garai horretan automobilaren industriaren presioa handia izan zela. Auto propioa edukitzea ideia zela-eta, garraio publikoak garrantzia galdu zuen. Honek tranbia autoen garapenerako traba gisa hartu zen.

Garai honetan Frantzia, Britainia Handia, Estatu Batuetan eta Espainian garraio sistema hau alde batera utzi bazuten ere beste lurralde batzuetan, Suitzan, Alemanian, Holandan, Belgikan edota Italian esaterako, garraio sistema hau bultzatzen jarraitu zuten. Bizkaian, Arratiako tranbia izan zen azkenekoa des-gertzen, 1964an.

tuen: animalien zauriak, ekidoen arrastatzeko gaitasun murriztua, kaleen zolaketak eskaintzen zuen egoera txarra, bidaiarien deserosotasuna, materialen gehiegizko higadura... Konponbidea ordea, iraultzak berak ekarri zuen: burdinaren bidea. Altzairuzko trenbide batetik, material bereko gurpilak erabiltzen ziren, eta ondorioz, marruskadura gutxitu eta abiadura zein garraio gaitasuna handitzea lortu zen.

Garraio sistema hau Europa eta Ipar Amerika osora hedatu zen berehala. Bilbon, 1876an inauguratu zen eta Donostiara 1887an iritsi zen.

TRANBIA GARBI ETA ISILAK. Elektrizitatea heldu zenean, tranbiak garai modernoari eman zion hasiera. Bazterrean geratu ziren animaliek zeramatzaten "odol-tranbiak". Horiak alboratuta, elektrizitateak mugitutako tranbia garbia eta isila ezarri zen.

Bilbo-Santurtziko linea aitzindarietako bat izan zen. Hala ere, ez zen hori izan Bizkaian ibili zen lehenengo tranbia. Merkataritalde batek Bilbo-Areeta linea bultzatu zuen 1872. urtean, Ner-

■ Lehen tranbia lineak elkarte pribatuaren esku zeuden.

bioi ibaiko eskumako aldean. Lau urte geroago, 1876an, Ezker aldeko lehen linea sortu zen: Bilbo-Santurtzi, meatzeen ustiatetari eta industriaren gorakadari estu lotuta. Munduan ordea, Berlin inguruetan aurkeztu zuten, 1882an, elektrizitateak mugituko lehen tranbia.

Lineara elektrizitatea eraman ahal izateko, zutoin eta euskarri sareak jarri zituzten. Sorgailuak eraiki zituzten zerbitzua betetzeko eta ibilgailuetan beharrezkoak ziren moldaketak egin zituzten. Tranbien bolumena, edukiera eta eserlekuak kopurua handitu egin ziren, eta elektrizitatearen laguntzaz, tranbiak goi maila erdietsi zuten.

Lehen tranbiak elkarte pribatuak bultzatu zituzten. Bilbo-ko tranbien kasuan, jabe bat baino gehiago eduki zuten. Salerosketak, akzioen trukeak, atzeritarren kapitala, zesioak, alokairuak eta abar daude bere merkataritza historian.

TRANBIAREN GAINBEHERA. XX. mendearen bigarren herenean, hiriak handitu eta garraiobide berria sortu zen,

■ Zergatik berrezarriko da hirietan garraio sistema hau?

Kontrako arrazoiengatik. Hau da, autoak dakartzan ondorioetatik jabetu gara denok: auto ilarak, kutsadura, istripuak... Hori saihesteko kalitatezko garraio publikoak sortu behar direla ohartu gara. Horretarako, kalitatezko garraio sistema berriak, lehenik eta behin kapazitatea eduki behar du, eta tranbiak hiru autobusen edukiera du. Bestalde, tranbia ekologikoa da.

Denek tranbiaren inguruan duten ideia museoko traste zahar batena da, ez baitugu ezagutu tranbia modernoa. Ibilgailu berri hau hegazkinaren garaikidea da, berau bezain modernoa baita. Alemanian edota Suitzan esaterako, tranbiaren garapena ikusi dute, guk ordea XIX. mendeko tranbia ikusi dugu eta orain XXI. mendekoa ezagutuko dugu.

■ Museoan ere tranbiak ikusgai dituzue.

Lau tranbia ditu museoak, eta horietako bi martxan. Museoak ehun metro ditu katenariekin jendeak pasa den mendeko tranbien funtzionamendua ezagutu dezan. Martxan direnak 1950eko Bruselaseko tranbia eta 1948ko Zaragozako tranbia dira. Bestea, 1932ko Bilboko tranbia da, zeina Gipuzkoako

C.A.F. enpresa zaharberritzen ari den. Unitateari trakzio mekanikoak jartzeko jatorrizko materialak erabiliko dira konpondu eta gero. Bestetik, kontroleko sistema elektrikoa eta balazta sistema berriak egingo dira, segurtasun elementu modernoak erabilita. Donostia-Tolosa ibilbidea burutzen zuen 1944ko tranbia ere museoan dago, baina zaharberritu gabe.

■ Nazioarte mailan zer nolako bilakaera izan du garraio sistema honek?

1978an joera aldaketa bat eman zen eta tranbien berrezarpenaren politikari ekin zitzaion. Ordura arte tranbien erregresioa eman bazen ere, handik aurrera alderantzizko prozesua hasi zen. Hala, orduz geroztik, laurogei edo laurogeita hamar hiri berrik ezarri dute garraio sistema hau. Tranbiaren erreku-perazioa Estatu Batuetan hasi zen, eta egun, bertako hiri askok tranbia modernoan dituzte.

Munduan 375 hiri inguruk dute tranbia, horietarik garrantzitsuenak, Vienakoa, Berlinekoa eta Amsterdamekoa dira, besteak beste, tranbia sare handiak baitituzte. San Frantziskon ere, filmetako tranbia zahar horiek gogoan ditugun arren, sei tranbia linea moderno dituzte ●

■ Ezkerrean, tranbia Donostian zubia zeharkatzen. Eskuinean, errailak prestatzen.

trolebusa. Elektrizitateak bultzaturiko autobus honek, iraultza ekarri zuen Europa aldera. Oraingoan ere, 1940an, Bilbo jo zen Espainian trolebusa jarri zuen lehen hiriburutzat. Urte batzuk geroago, 1964an, krisi ekonomiko sakon batekin batera, tranbia desagertu zen Bizkaian.

Orain, Europako beste zenbait tranbia eredutzat harturik, garraio bide garbi, ekologiko eta eraginkor bat edukitzeko xedez, tranbia hirietan berreskuratuko da. Honela, kutsadura atmosferikoa zein akustikoa gutxitu eta espazio publikoen berreskurapena ahalbidetu ahal izango da. Espainian, Valentzia izan da berreskuratze eta gaurkotze lan horretan aitzindari. Tranbia modernoa 1994. urtean jarri zuten Valentzian. Bartzelona (datoarren urtean abian izango da), Malaga, Cadiz, Madril, Zaragoza, Sevilla eta Tenerifeko Santa Cruz ere proiektuak lantzen ari dira ●

■ Ezkerrean San Frantziskoko tranbia. Aldapa goian kontrako norabidean jartzeko beste aukerarik ez duenez bagoi bera birarazten dute. Eskuinean goian Lisboako tranbia eta behean Milanekoak.

Roge Blasco

“Bidaietan paisajea baino garrantzitsuagoa da bertako jendearen berotasuna”

P E R F I L A

Bere izena ez dakiten askok, zuzenean “Livingstone Doktorea” bezala ezagutzen dute, telebista dela medio. Mapak irakurtzen ditu, kontatzen dizkioten istorioak “ikusi”, bere bidaietako oroitzapenak entzun... Munduko bazterrik galduenak ezagutu, eta aldi berean bere munduan bizi da. Eta hamaika tren eta hegazkin hartu arren, bera bizitzak omen darama.

Testuak: Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre / Argazkiak: Iñigo Azkona

Umetan irudikatu zaitzakegu bainera txalupaz betetzen, edo autobusekin jolasten. Nolakoa zinen izaeraz?

Nahiko lotsatia nintzen. Nire munduan nengoen beti, eta originala izan nahi nuen, ez besteen berdina. Ez nintzen ongi moldatzen gelako beste umeekin. Ikasketetako lehen urteetan atzeratuta nenbilen. Ez ikasle txarra nintzelako, baina ez nintzen besteen mailara iristen. Ondoren, bi urte gazteago zirenekin ongi moldatu nintzen, eta kazetaritza karrera ere ateratu nuen. Ez zitzaidan ikaskideekin futbollean aritzea gustatzen. Gauzak asmatzea gustatzen zitzaidan, irudimenari eragitea... Besteekiko ezberdina nintzen. Baina horretaz harro nago, ni izaten ahalgintzen nintzelako.

■ Txikitatik eduki al duzu kazetari-tzarako zaletasuna?

Idazten eta marrazten ikasi orduko hasi nintzen nire komikiak egiten. Ondoren, lehengusuei saltzen nizkien. 11 urterekin "El Cometa" izeneko aldizkaria egiten hasi nintzen. Zinema eta telebista

albisteak bildu, eta nire kritika egiten nuen. Nobelak ere osatzen nituen. "Lan" pertsonaia asmatu nuen, eta "Lan globotan", "Lan Kenyan" eta antzerako istorioak asmatu nituen. Kazetari bokazioa txikitatik dakart, beraz.

■ Musikarekin zer harreman izan zenuen gaztetan?

"Gorilek, gurekin topo egitean, guk bezalako jakin mina zuten, gorilak gu bagina bezala aztertzen gintuzten"

Rockak berehala erakarri ninduen. Los Bravos taldearen jarraitzaile sutsua nintzen, eta musika estilo bat deskubritu nuen. 14-15 urterekin Beatles taldea eza-gutzea sekulako iraultza izan zen niretzat. Orduantxe desegin zen, "Let it be" diskoarekin.

17 urterekin gitarra elektriko bat erosi

nuen. Artean ez nekien nondik hartu ere! Elias Amezaga idazlearen semeak entzuten nituen, euren garajeetan musika jotzen. 7-9 anaia ziren, eta taldea osatzen zuten. Zur eta lur geratzen nintzen. Anaia horietako batzuekin rock talde bat osatu genuen. Nik ez nekien tutik ere gitarra jotzen, eta besteek ere askorik ez. Denborarekin, Lavabos Iturriaga taldea osatu genuen. 1983an singlea eta maxi-singlea ateratu genituen, eta ni taldetik bota ondoren mini LP bat kaleratu zuten. Eragin dezentea lortu zuen talde hark. Pentsa, Bartzelonan, Madrilan eta Andaluzian ere jo genuen. "Movida Madrileña" delakoaren garaia zen, eta guk musika elektronikoa egiten genuen. Mozorrotuta ateratzen ginen... Nire etxeko garajeetan sartu, eta soinu arraroen bila aritzen ginen, sintetizadoreekin. Burrunka ateratzea zen kontua. Instrumentuei zarata atereaz esperimentatzea.

■ Bidaiatzeko modu asko dago. Zein da zurea?

Nire kasa bidaiatzea gustatzen zait, tokian tokiko garraioa erabiltzea, eta

bidaia etxean prestatzea, denboraz. Ibilbidea neronek sortu, bidaiarako txartela erosi, eta han azaltzea. Bidaia antolatuetan parte hartzeko aukera izan dut, eta ez zait batere gustatu. Jende askorekin joaten zara, eta hemengo txiste eta komentarioak egiten dira. Beraz, ez da bertako errealitatea ezagutzen. Bakarrik joanez gero, berriz, hemengo errealitatetik deskonektatu beste erremediorik ez duzu. Gainera, bidaia antolatuetan besteen baitan ibili behar duzu, eta bakarrik joanda uneoro daukazu zer egin erabakitze-ko aukera. Horrek ez du esan nahi bidaia antolatuak beste jende bati oso ongi etortzen ez zaizkionik. Erosoagoa izan daiteke batzuentzat.

■ Zer da bidaiatzea?

Bidaia ez da han pasatzen duzun unea bakarrik. Aurretik prestatzen ari zarenekoa ere bada. Ugandara banoa, lurralde horretako bibliografia bilatzen saiatzen naiz. Edo han izan den norbait

- **Jaio:** Bilbon, 1955. urtean.
- **Bizi:** Algortan.
- **Kazetari eta bidaiaria.**
- **Irratia:** Radio Euskadin "Levando anclas" saioa egiten du 1984tik; 1984tik 1989ra "Local de ensayo" egin zuen, eta "La casa de la palabra" egiten du 1984tik.
- **Telebista:** ETB-n "Doctor Livingstone supongo" egin zuen (1980-1987), eta La2-en "Tierra a la vista" (1996).
- **Prentsa:** "Musikaria" euskal rockari buruzko aldizkariaren sortzaileetako bat izan zen, eta bertako zuzendaria (1980-1987). "Gara"n, "Deia"n, eta "Diario Vasco"n kolaboratu izan du.
- **Bidaiak:** Besteak beste, Erroma, Amsterdam, Londres, Kuba, Nikaragua, India, Sri Lanka, Uganda, Ekuatore Ginea, Peru, Sahara, Martinika... ezagutu ditu.
- **Argitalpenak:** "Historia de la musica moderna en el Bilbao Metropolitano".

topatuz gero, hango berri galdetzen diot, aholkuak eskatu. Ugandako idazleren baten liburuak ere irakurtzen ditut... Gero, hara joan, eta normalean ez du

zerikusirik etxean egin duzun ideiarekin. Normalean etxean prestatutakoa hautsi egiten da, eta niri hori gustatzen zait, bihurgune bakoitzean ezusteko bat aurkitzen delako.

Bidaiatzea uneoro inprobisatzea da, ezusteko baten atzetik beste ezusteko batekin topo egitea. Auskalo non esnatu, eta esatea, "jakin ezazu gaur zer gertatuko zaidan!". Hemengo bizitzarekin hausten dugu bidaietan. Hemen dena daukagu araututa, ordu denak planifikatuta daude. Gutxi gora behera badakizu aste osoan zer gertatuko den.

■ Zer bilatzen duzu kanpora zoazenean?

Dena zait interesgarri, baina pertsonak batez ere. Kuba bezalako herriak berez

politak dira, baina badira leku politagoak. Hala ere, Kuban jendeak egiten du herria liluragarri. Ia ez dut paisajeen arretarik jartzen. Kubatarrek hainbesteko hitz

an
17
azaroaren

IGORRE

Frontoian
17:30etan

ARGIA

Arkaitz Ugartetxea

Eñaut Intxaurreaga

Gorka Ostolaza

Onintza Enbeita

Unai Iturriaga

Fredi Paia

**bizkaiko
bertsolari
txapelketa
2002**

BERE HITZETAN

Nik uste denok daramagula bidaiatzeko zaletasuna barruan, nahiz eta beharbada nik beste batzuek baino garatuagoa izan. Gure arbasoak nomadak zirelako izango da. Gizakia, oinez ibiltzen hasi zenetik aritu da bidaiatzen.

www.euskonews.com/0177zbk

Bidaiatzeak barru-barruan denoi gustatzen zaizkigun alderdi erromantikoak ditu: askatasuna, mugez haratago joatea, jakin-mina asetzea.

www.euskonews.com/0177zbk

Bideokamera edo argazki kamera bateko bisoretik begira joatea ez da bidaiatzea.

www.euskonews.com/0177zbk

Izateko eta sentitzeko beste modu batzuk badaudela ikusten denean dena erlatibizatzen ikasten da. Bidaia aberastasun totala da. Beste planeta batera iritsi zarela dirudi eta hain zuzen ere planeta hori maitatzen ikasten da bidaiaren bidez.

Euskaldunon Egunkaria, 1999-05-23

Sri Lankan, "Hello money" esanaz agurtzen dituzte kanpotarrak. Dirurik gabe bagoaz ere guk beti dugu lehen mundura itzultzeko aukera.

Euskaldunon Egunkaria, 1999-05-23

Euskal musika akustiko aldera jotzen ari da eta hitzei dagokienez literaturara. Niri punk-a asko gustatzen zait baina gitarra-baxua-bateria eskemak nekatzen hasia nauka. Biolontxelo edo flauta batek gehiago betetzen nau.

Euskaldunon Egunkaria, 1999-05-23

jariora dute, arratsalde osoa eman dezakezula bertakoen etxean, eta bost axola zaizu zortzi leku ezberdin ez ezagutu izana. Paisajea garrantzitsua da, baina ez oinarritzkoena.

Gizakien berotasuna da garrantzitsuen. Horregatik gustatzen zait herriko garraioetan bidaiatzea. Kabitu ere egiten ez garen Nikaraguako "autobusito" batera sartzen bagara, denok elkarren gainean goaz, izerdia izerdiarekin eta azala azalarekin, eta ondokoekin hizketan bukatzen dugu.

■ Zer ikasi duzu zure bidaietan?

Ez bidaia fisikoetan bakarrik, irudimenarekin bidaiatuz ere asko ikasi dut. Nire lana dela eta egunero elkarrizketatzen dut bidaiari jendea. Elkarrizketak prestatzeko behartuta nago pertsonaiek idatzitako bidai liburuak irakurtzera. Egun erdia baino gehiago ematen dut elkarrizketak prestatzen eta irakurtzen. Burua herrialde eta paisajeaz bete da. Astean mundu bira bat ematen diot, irudimenarekin, noski.

■ Kazetari gisa bidaiatzea ezberdina al da?

Oso. Kazetari gisa nire helburu gorena dokumentalak egitea zen. Eta "Doctor Livingstone" telebista programarekin lortu nuen hori. Kazetari zaren aldetik errealitatean gehiago sartzen saiatzen zara. Ugandan Kultura ministroarekin egon ginen, esaterako. Nire kasa joanda, ez litzaidake burutik pasatu ere egingo horrelakorik. Bidaiak sakonago bizi ditut kazetari gisa joanda. Bidaia enfokatzeko modua da ezberdina. Gure kasa goazenean, finean oportetara joaten gara.

■ Zer hizkuntzatan komunikatzen zara?

Nik apenas dakit gaztelerarik eta! Hizkuntzetarako nahiko txarra naiz. Keinuekin adierazten dut behar dudana. Garrantzitsuena ausartzea da, hortik aurrera elkar ulertzea ez da zaila.

■ Kubara garai ezberdinetan joan izan zara. Nola ikusten duzu?

1984an joan nintzen lehenengoz. Txundituta utzi ninduen. Azpigarapenetik garapenera igarotzen ari zen. Kultura eta heziketa handiko gizartea irudit

zitzaidan. Pertsonarekiko sekulako errespetua zuten.

1991ean joan nintzen hurrena, "periodo especial" deritzon garaian. Alderantzizko Kuba aurkitu nuen. Pobrezia agertzen hasi zen, azpigarapenera zihoala zirudien... Sekulako pena eman zidan. 1993an berriro itzuli nintzen, baita 1994an ere, eta gauzak hoherantz zihoazen.

Joandako aldi bakoitzean Kuba ezberdin bat aurkitu dut. Denbora da joan ez naizela, eta berriro Kubara itzultzearekin amets egiten dut. Beraz, ez dakit orain nola egongo den. Nahiago nuke ongi balego, baina munduak Kubaren norabidearen aurkakoa darama.

■ Nikaraguan 1986an egon zinen, Sandinisten garaian. Nola bizi zen hori?

Kolpe handi xamarra hartu nuen. 1984ko Kuba bezalako herri bat espero nuen, eta askoz egoera txarragoan zegoen, azpigaratua.

"Azpigaratutako herriei alderatuta, galtzen ari gara aurreko kulturarekiko eta naturarekiko harremana"

Herria altxatzeko borondate eta ilusio asko zuen jendeak, baina arazo handiak zituzten. Reagan zapaldu eta zapaldu ari zen... Jateko ere ez daukan jendea yankiek nola zapaltzen

duten ikusteak amorrarazi egiten ninduen. Hemendik entzuten dugu albistetan zein gogorra den jasotzen duten tratu, baina hara joan eta ikustea beste gauza bat da. Bestalde, oso herri segurua zen, lan egiteko gogo handia zuen jendeak, indarra ere bai, nazio ikuspegi interesgarria zuten... Sortzen ari zen herri bat zen, eta lastima da ez ziotela garatzen uzten. Baina tira, poesia, edertasun eta bizinahi asko arnasten zen.

■ Ugandan Niloren iturburuak bilatzen aritu zineten.

Programak "Doctor Livingstone" zeukan izena. Livingstone Doktorea afrikarista eskoziar bat izan zen, XIX. mendekoa, eta Niloren iturburura iristen ahalgindu zen, baina ez zuen lortu, nahastu egin baitzen. Egokia iruditu zitzaigun bidaia horren dokumentala grabatzea. Hiru dokumental egiteko aukera izan genuen, tartean Ugandari buruzkoren bat ere bai. Gerra krudeletik atera berriak ziren, eta oso jende ona, atsegina, umila-

rekin topo egin genuen. Ez nuen sinisten hain jende ona nola aritu ote zen ordura arte elkar akabatzen. Gerrako buruak aritu ziren enfrontamendutan, beti bezala, eta herria da kaltea ordaintzen duena. Infernutik ateratzeko sekulako indarra eta kemena zuten. Harrituta geratu nintzen. Hango errealtateak ez du zerikusirik hemen saltzen diguten Afrikaren irudiarekin. Atsegina eta alaia iruditu zitzaidan. Ikasteko, aurrera egiteko gogoia du herri horrek.

Ugandan ia ez dago turismorik, eta kasualitatez, gu han izan eta gutxira etxola berean zeuden Australiako turista mordo bat akabatu zituzten.

■ Nola bizi dituzu turisten aurkako erasoak?

Bidaiei inguruan tabu asko daude. Eta beldur horiek uxatu egin behar dira. Noski kontuz ibili behar dela, eta ez otsoaren ahoko zuloan sartu. Umil joan behar da, itxurakeriatan ibili gabe. Ez bertakoen gainetik jarri, gure kultura hobea balitz bezala. Erloju garestia bistan, eta harro plantan joaten denak ongi merezia du lapurtzea. Gainera, hemen ere denetik gerta dakizuke.

Mundua oso zail dago, alde denetan piztu dira liskarrak. Baina horrek ez du eragotziko toki horietara bidaiatzea. Bonba bat tokatzea kasualitate handia da. Gugatik ere begira zer gauza esaten diren kanpoan, eta ez luke hona bidaiatzera ez etortzeko arrazoi izan behar. Irailaren 11koa asko antzematen da. Mundua hankaz gora dago, eta tokirik turistikoetan ilara erdia duzu halako piramide edo halako museotara sartzeko. Guretzat badu abantaila hori.

■ Ugandan gorilak ikusi zenituzten. Zer moduzko esperientzia izan zen?

Gorilak grabatzeko asmoa genuen. Baina oso zaila omen da. Gorilak giza-kiak ikustera ohitzeko, gidek denbora bat behar izaten dute, pixkanaka gero eta gehiago hurreratuz. Orain arte haragitarako akabatzen zituzten, eta gizakia usaindu orduko ihesi egiten dute. Guk

baten hotsa. Halako batean agertu zen gorila, eta oihuka hasi zen, etorri zela adierazteko. Zirrargarria izan zen. Lurrera bota genuen geure burua, begiratzeko ere beldurrez. Klaneko beste gorila batzuk ere inguratu ziren, kumeak ere bai...

Gorilen artean zaudenean arau batzuk jarraitu behar dira. Sekula ez da garrasi egin behar. Beti egon behar da gorilaren azpitik, umil, sekula ez bere altueraren parean. Gorila baita bere eremu eta bere taldeko errege. Gizakiaren oso antzekoak dira.

Konfiantza hartu zutenean, guk begiratzen genien bezalaxe begiratzen ziguten beraiek guri. Guk bezalako jakin-mina zuten, gorila gu bagina bezala aztertzen gintuzten. Paradisu horretan geundela, bat-batean martxa egin zuten eta bakar bakarrik utzi gintuzten. Nire bizitzako esperientziarik onenetako bat izan zen.

“Bidaiatzea uneoro inprobisatzea da, ezusteko baten atzetik beste ezusteko batekin topo egitea”

zortea izan genuen, bila abiatu eta ordu eta erdira egin baikeuen eurekin topo.

Arrastoa segitzen ari ginen, jan zutena miatuz. Oihaneko zurrumurrua bakarrik entzuten zen, eta gero eta ozenago, sastrakak paretik kentzen ari den piztia

Gasteiz	Donostia Tolosa Bergara	Donostia	Irun	Baiona	Bilbo	Iruñea
arriaga			bertso-hop		urretxindorra	xalbador
		ramos			herriak	
	bilintx			mattin		xalem

www.megadenda.com

Zure aukera musika eta liburutun

BIZITZAREN PASARTEA

Destinoa barruan daramagu. Nabi ditudan gauzetan utzi diot neure buruari joaten. Nire bizitzaren korronteari jarraitu diot, eta ez diet jaramonik egin inguruko eraginei. Itsasgizonek izar bat gidari hartzen zuten bezalaxe. Hori da nire bizitzaren laburpena.

■ Makinatxo bat aldiz atxilotu zaituzte atzerrian.

Ekuatore Ginean kamara eta biok atxilotu gintuzten, estupefaziante trafiko-agatik salatuta. Ez dut bizitza osoan hain gaizki pasatu. 15 egunetarako hango isla batera konfinatuko gintuztela mehatxatu gintuen Don Pedro komisarioak. Ekuatore Ginea kartzeletan jende asko hiltzen da. Eta biharamunean hona itzultzekoak ginen, gainera.

Lasaitzen hasi nintzen, komisarioa garagardoa edan eta edan aitzurtuta ikusi nuenean. 10 minutuko askatasuna eman zigun garagardoa erostera joateko. Ginean hain gauza surrealistik gertatzen dira, horrelakoek ere ez gintuztela harritzen. Kamara eta biok herriko alkatearekin eta medikuarekin hitz egitera joan ginen, lagunak baikenituen. Komisarioa erosi behar ote genuen galdetu genien, eta ezetz erantzun ziguten, agoantatzeko, herriarentzat lotsagarria litzatekeela.

Gaua iritsi zenean, lotara etxera joaten utzi zigun. Berak eramán zituen gure poltsak. Balantza batean joaten ikusi genuen, pena ere ematen zidan! Hurrengo eguneko lehen ordurako jarri zigun hitzordua. Nik ezin izan nuen lorik hartu, baina kamara parrandara atera zen. Goizeko ordu biak aldera itzuli zen, eta sekulako errieta egin nion, kartzelan sartzeko bezperan parranda egiteagatik. "Ba, Roge, dena konponduta dago!" esan zidan. "Badakizu norekin mozkortu naitzen? Don Pedro komisarioarekin". Biharamunean 5.000 pezeta ordaindu genizkion. Tira, sarjentuari (Don Pedro ez baizen azaldu) eta alde egin genuen.

■ Ekuatore Ginean matxetearekin jarraitu omen zizueten.

Manuel Iradier esploratzaile gasteiztarra izan zen hango bazterrak esploratu zituen lehen europarra. Gu, haren birbiloba Albaro Iradierrekin ibili ginen. Manuel Iradierren gida izan zenaren bir-

biloba ere han bizi zen, eta bisitan joan gintzaizkion.

Uharteko etxerik onena utzi ziguten. Etxeko nagusia oso jatorra zen, eta bi botila whisky oparitu genizkion, ohiturak agintzen duenez. Nagusiaren amak alkoholik ez emateko xuxurlatzen zigun. Guk uste genuen ama tipiko denek bezala ez zuela nahi bere semeak edaterik. Baina hurrengo egunean jakin genuen tratamendu psikiatrikoa jarraitzen zuela, eta alkoholak burua nahasten ziola.

Sekulako mozkorra harrapatu zuen whiskya edanda, eta emakumeak jo behar zituela esanaz hasi zen. Ohera joan ginen, eta goizeko ordu bietan kamara etorri

BERTSOA

Doinua: Espainian behera

**Sekula ezin lasai
geratu etxean,
bidai bat aurrikusiz
amets bakoitzean.
Baina bidaiatzea
erabakitzean
mundua aurrean ta
mundua atzean
hobea da joatean
ala itzultzean?**

Aitor Mendiluze

zitzaidan leihora, esnatzera. "Orain zure bila dator! Nire bila etorri da, matxetearekin!". Ez zegoen argi indarrik, ez ilaririk, iluntasun itxi bat baizik. Pasilloan entzuten nuen balantzan zetorren norbaiten hotsa. Gelako altzari denak jarri nituen atearen kontra. Zerbait lurrera erortzen zela entzun nuen. Hiru ordu laurden egon nintzen zain, eta mugitzen

ez zela sumatuta, atea irekitzera ausartu nintzen. Hor topatu nuen gizona hankak eta besoak zabal zabal, pasilloan luze etzanda lo, matxetea eskuan zuela. Hondartzara joan ginen, eguna argitu arte.

■ Zergatik bidaiatzen duzu gu baino okerrago dauden herrietara?

Gizarte ezberdinak direlako, eta jakin nahi dudalako nola bizi diren munduaren hiru laurdenetan. Munduaren laurdenak bakarrik ditu gure pribilegioak. Euren kezka nagusia bizirautea da, eta gaizki ere pasatzen da hori ikusiz, baina hori da errealitatea. Hemengo gauzak estimatzeko ere balio du. Nikaragutatik etorri eta botila bat ikustea luxu bat iruditzen zait, edo iturria ireki eta ura ateratzen dela ikustea. Edo dutxatu, jantzi, eta egunero menu ezberdin bat jatea...

■ Zein da garapenaren truke ordaindu behar izan dugun prezioa?

Gizakien arteko harremanak, esaterako, azpigaratutako herrialdeetan estuagoak dira. Eskuzabalagoak dira, gauzak elkarren artean trukatzeko dituzte... Aire garbia arnasten dute, natura basatiagoa ikusi... Gu aurreko kulturarekiko eta naturarekiko harremana galtzen ari gara.

■ Hain musika zalea izanik, bidaiatzen duzun herrietako musika ere bilduko duzu.

Beti ekartzen dut bertako musika, hango garaia girotu eta gogoratzeko balio baitit. Gainera, unean eta tokian bertan entzundako musika beste era batera sartzen eta ulertzen da. Esaterako, salsa ez zitzaidan sekula gustatu, baina Kubako kalean orkestra bat ikusi nuen, eta etxeko andre batek erosketetako poltsa lurrean utzi zuen bertakoekin dantzari hasteko. Une horretan ulertu nuen zer zen salsa. Geroztik Ruben Bladesen zale amorratua naiz, son kubanoarena...

■ Musikaren mundializazioa eta munduaren musika nola ikusten duzu?

Julio Iglesias munduaren bazter guztietan aurkitu dut, zoritxarrez. Musika geroz eta globalizatuago dago, baina diskoetxe independente asko daude oraindik, eta munduko musiken barruan sekulako aukera zabala aurki daiteke. Lehen pentsaezina zen Tanzaniako musika eskuratzeko. Orain, kaska gogortuz gero aurkitzen da. Komunikabideek dena manipulatu badute ere, hortik ihes eginez gero aurkitzen du nork bere gustukoa ●

badakit

TXAPELKETA

Azaroaren 20an **Bilboko** Kafe Antzokian
arratsaldeko **6:00etan**

ARGIA

943 37 15 45 edo
promozio@argia.com

Izen ematea

Izen ematerakoan **5€** egunean bertan

Zenbat Gara Elkartean

94 423 75 91 edo
info@kafeantzokia.com

LEHIAKETAREN FASEAK

KANPORAKETAK: 6 laguneko mahaiak. 2 irabazleak final endietara.

FINAL ERDIAK: 6 mahai. Irabazleak finalera.

FINALA: 6 lagun.

sariak sariak sariak sariak

Partaide guztientzat **ARGIA**ren 2003ko egutegia eta astekariaren azken alea

final erdira
iristen direnak

"Gure Mendea" liburua
+ CDa

1.

- **ARRIGORRI** ostatuan asteburua
(bi lagunentzat)
- **Zazpiak Batmanen** sudadera
- **ARGIA**ren urte osoko harpidetza
- **Badakit** Mahai Jolasa

finalera
iristen direnak

2.

- **Zazpiak Batmanen** sudadera
- **ARGIA**ren urte osoko harpidetza
- **Badakit** Mahai Jolasa

ARGIA
HARPIDETZA

3. 4. 5. 6.

- **Badakit** Mahai Jolasa
- **Zazpiak Batmanen** kamisetak

ANTOLATZAILEAK

ARGIA

Zenbat Gara elkartea

PRINTZA

AURREIRITZIAK

Laura Mintegik honakoa idatzi zuen "Jakín"en literatura aldizkariari buruz:

"Putz aldizkariaren egileek beren azken alearen aurkezpenean egin zuten hausnarke-ta aipatu nahi nuke. Kexu ziren, batetik, hedabideek emandako oihartzun eskasagatik, baina kexu ziren, batez ere, garai bateko literatura aldizkariak goratzen diren bitartean, *intelligentsia*-ren sehaska eta kabia zirelakoan, gaur egungo aldizkariak enoratu egiten direlako eta, areago, kolokan jartzen delako ea egiatan literatura aldizkariak existitzen den ala ez ote diren, soilik, lau gaztetxoren irtenaldi zoro eta irreberenteak. Eta arrazoi dira kexu izatean zeren ematen baitu, amnesia jota, ez dela gogoratzen nolako efektu handia izan zuten garai bateko artikulak eta irudiek orduko gizartean. Txomin Peillen eta Jon Mirandek *Igela*-n idatzi zituzten artikulak korrosiboak, Susakideen biluzte osoaren argazkia aldizkarian argitaratua (...). *Ostiela*-n eta *Putz*-en antzera. Zakil ten-teak, titi handiak, giro antiklerikala, masturbazioaren aldeko komunikatuak, euskal *establishment* literarioa kuestionatzen duten artikulak... (...) *Putz*-ekoek, bestalde, beste gai bat jarri dute mahai gainean (...). Haiek ukatu egiten dute literatura aldizkariak probalekuak direnik (...).

Putz-ekoen mezua argia da. Aurreiritzi ugari, 'ezberdina' baztertzeko joera eta moralina gehiegizkoa dagoela diote. Eta, batez ere, memoria historiko eskasa".

EUSKAL HERRIA ZUZENEAN ARROSATIK KANPO

LEHENGO astean egin zuten biltzar nagusia Euskal Herria Zuzenean jaialdiaren antolatzaileek. 2003ko ekitaldia Arrosan egingo den arren, hortik aurrera jaialdiak leku berri bat bilatu beharko du. Izan ere, zazpi urteren ondoren, jaialdiaren handitzeak eremu gehiago eskatzen du. Leku berriaren arabera, jaialdiaren beraren egitura aldatzea ere pentsatu dute antolatzaileek. Nahiz eta oraindik hori guztia finkatzeke dagoen.

ORKESTREN GORAKADA

BILBOKO Euskalduna Jauregian lehengo astean eginiko Espainiako Orkestra Sinfonikoen Elkartearen bileran Espainia mailan suertatu den orkestra sinfonikoen hazkundera nabarmendu zen. Izan ere, hamabost urtetan, Espainian bost orkestra finko izatetik 25 izatera igaro da. Bi urtetan behin egiten den bilera honetan gainera, Administrazioari eta Autoreen Batasunari eskakizunak egiteko akordioak burutu zituzten.

ALBERTO ELOSEGI

ARTE PUBLIKOARI BURUZ

ARTEAREN eta hiriaren arteko harremana, eta artearen eta naturaren artekoa izan zituzten hizpide lehengo astean Gasteizko Montehermoso kulturunean burututako Arte Publikoari buruzko I. Jardunaldietan. Nestor Basterretxea, Fernando

Illana, Iñaki Larrimbe, Javier Tudela... izan ziren, besteak beste, jardunaldi hauetan hizlari. Arte publikoari buruzko eztabaidaren baitan, gainera, Gasteizko Pradoko parkean martxan jarriko den proiektuaz hitz egin zuten. Izan ere, bertan Esther Ferrer, Francisco Ruiz de Infante, Susana Solano, Claudia Wissmann eta Sergi Agilar artistek proiektu bana paratzea dago aurreikusia.

20 URTEKO TXOTXONGILOAK

HOGEGARREN edizioa du aurtan Tolosako Txotxongilo Jaialdiak. Azaroaren 23tik abenduaren 1a arte 150 saio eskainiko dira Tolosan ez ezik Donostia, Iruñea, Irun, Ordizia, Sestao, Bergara, Eibar, Erretera, Ibarra eta Asturiasen. Argentina, Kuba eta Espainiako taldeak hurbilduko dira. Aurtengoan gainera, "Leio irekia Hungariari" atal berezia prestatu dute. Euskal ordezkariak Behi Bi's eta Txotxongillo Taldea izango dira.

H I T Z B I T A N

- Pello Lizarralde idazleak honakoa adierazi zuen "Zeberri" aldizkarian: "Literatura lighta egiten ari gara une honetan: azkar idazten da, azkar argitaratzen da eta azkar ahazten da. Normalean oso gauza sinpleak idazten dira".
- Ismael Manterolak dioenez, "Grezian gertatzen zenaren kontrakoa gertatzen da: garai hartan artelanak asko baloratzen bazituzten ere, artista hutsaren hurrengo zen gizartean. Orain, berriz, oso jende gutxi ulertzen du edo oso jende gutxi gustatzen zaio Txillidaren

GORKA SALMERON

EITB ETA JAURLARITZA

EITBk eta Eusko Jaularitzak egitarau akordioa sinatu berri dute. Kontratu honen arabera, Lakuak 417 milioi euroekin finantzatu du EITB 2005. urtera arte. Akordio honek EITB honako konpromisoak onartzera behartzen du: kultura, informazioa, hezkuntza eta entretenimendua eskaintzen dituzten kalitatezko saioak sortu eta emititzera; euskararen erabilera bermatzera baldintza berdinetan; eta Informazioaren Gizartean funtsezko funtzioa betetzera.

GURE ARTEA SARIAK

BILBOKO Rekalde aretoan daude ikusgai lehengo astetik Gure Artea lehiaketan garaile suertatu ziren hiru egile gazteen lanak, eta beraiekin batera, lehiaketaren epaimahaiak aukeratutako beste hogeitaz egileen lanak. Irabazleak Jose Ramon Amondarain, Jon Mikel Euba eta Pepo

KRITIKARI KRITIKA

“Antzerki kritikaren (auto)kritika” egin nahi dute aurtengo ASKEtopaketek. Izan ere, mahainguruak, hitzaldiak eta antzezkizun laburren bidez, kritikak egun duen lekuari erreparatu nahi diote. Antzerki sormenaren parte al da kritika? Zilegi al da hainbat funtzioaldi berean betetzea? Antzerki kritika zer da, zientzia edo artea? Egungo programatzaileek egiten al dute kritikoen lana? Galdera hauei erantzunez, hilaren 19tik 21era Koldo Mitxelena Kulturunean izango dira Alfonso Sastre, Pedro Barea, Ignacio Amestoy, Norka Chiapuso edo Carlos Gil, besteak beste. Gainera aurtengo ekitaldiak badu berrikuntzarik, izan ere, Carlos Gilek Antzerki Kritikaren tailer bat eskainiko du Egiako Kultur Etxean.

Salazar izan dira. Hirurak ere dagoeneko hain ezezagunak ez diren artistak. Lehenak “Cercanorexia” izeneko akrilikoa egin du; bigarrenak “K.Y.D.” bideo instalazioa eta hirugarrenak “Sarabande” argazkia. Dena den, aipagarria da ikusgai dauden obren artean, gehienak argazkia, bideoa edota sarea baliatu dituztela.

JAZZA ETA BLUESA

HILAREN 14an hasi eta 23a arte burutuko da Elorrioko Arriola antzokian eta bertako beste zenbait guneetan Arriolako Jazz-Blues Jaialdia. Aurten batez ere bluesari emango zaio lekua, jazz eskaintzen duten bi talde soilik izango baitira: Pablo Fernandez-Arrieta Quartet taldea eta Unterton alemaniarra. Horrez gain, aipatzekoa da berrikuntza gisa aurten Fernando Barcenaren argazki erakusketat bat izango dela ikusgai.

DANI BLANCO

■ Anjel Lertxundi.

IZENAK

Anjel Lertxundik “Zorion perfektua” nobela kaleratu du Alberdaniaren eskutik. Bertan, atentatu baten lekuko den neskato baten bizipenak kontatuko ditu.

Dankeko kideek musika talde hau bertan behera uztea erabaki dute. Taldeak disko bakarra atera zuen Gorrekin 2000. urtean.

Itxaro Bordak euskaratu du Baionako Quai Rouge argitaletxeak kaleratu berri duen “Euskal karneta”. Bertan, Jean-Marc Lanusse margolariak Euskal Herrian zehar egindako bidaietan margotutakoak biltzen dira eta Julie Daurel kazetariaren hitzak.

Legaleon-T antzerki taldeak “El aumento” izeneko lana estreinatu zuen lehengo astean Donostian.

Jon Sarasuak 2000ko maiatzean abestu zuen azken aldiz saio batean. Lehengo astean berriz igo zen eszenategira eta bertan gaztelaniaz abestu zuen Guillermo Velázquez trobadore mexikarrarekin.

■ Jon Sarasua.

lana, baina artista ‘maite’ zuen. Jendeak nahiago izan zuen hileta-elizkizunetara joan Txillida-leku bisitatzea baino”. Hitzok “Gara”n idatzi zituen.

• Mikel Urdangarinek zera adierazi zuen “Geu” aldizkarian: “Nire kezkei ihesbidea emateko eta barruak baretzeko kantatzen dut”.

• Jean Louis Davantek “Jakín” aldizkarian: “Ez dakit zein frantses idazlek erraten zuen ‘idaztea idazlearentzat terapia bat dela’. Holako zerbait bada, (...) bestela ez bagaitu guhaur berotzen idazteak, nola interesatuko ditugu besteak?”.

JoxAnton Artzeren eta Jose Luis Zumetaren lana batzen duen lamina plazaratuko du ARGIAk Durangoko Azokarako eta harpidedunei oparitu egingo die. Artzeren "Txoria txori" poemak eta Zumetak okasiorako bereziki marraztutako txoriak osatzen dute lamina.

TXORIAK BATU DITU BERRIZ ZUMETA ETA ARTZE

Txoria txori

Hegoak ebaki banizkio
nerea izango zen,
ez zuen aldegingo.

Baina honela
ez zen gehiago txoria izango
eta nik...
txoria nuen maite.

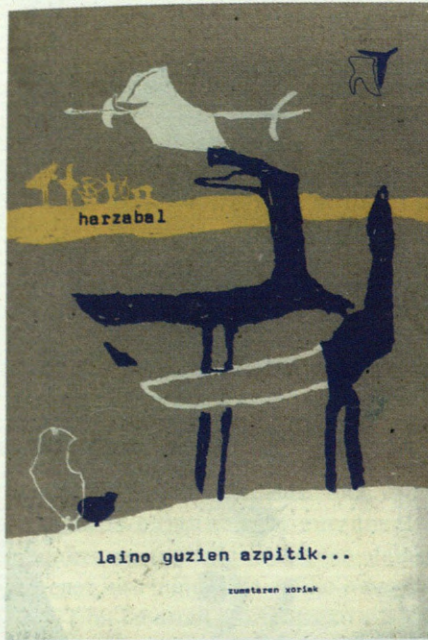
joxantonartze

Joxanton Artzeren Txoria txoriak eta Jose Luis Zumetaren marraztua. 2002

JoxAnton Artze eta Jose Luis Zumeta, poeta eta margolaria, batu nahi izan ditu ARGIAk harpidedunei oparituko dien lan berri batean. Izan ere, euskal kulturaren erreferentzialak bezain ezagunak diren bi pertsonaiak dira Durangoko Azokarako plazaratuko duen laminaren sortzaileak.

Artzeren "Txoria txori" poema ezaguna oinarri bezala hartuz, Zumetak txori baten marrazkia egin du ARGIArentzat bereziki. Bi elementuek osatutako lanak balio sinbolikoa du, izan ere, 1973an argitaratutako "Laino guzien azpitik... eta sasi guztien gainetik" izeneko liburuan egindako lanari nolabaiteko jarraipena ematen dio. Lan hartan Artzek idatzitako poemak (orduan "Harzabal" izenez sinatutakoak) gehitu zizkien Zumetak marrazkiak eta bi liburukietako azalak. Orduan bezala, oraingo laminan egin duen marrazkian ere, txoria da protagonista. Izan ere, liburu haiek eta Artzeren poema hartu ditu oinarritzat artistak. Ia hogeita hamar urte igaro dira ordea ordutik, eta txoriak, ordukoak eta oraingoak aldatu egin dira. Oraingoari, kolorea jarri dio Zumetak, eta azken urteotan landutako tekniken ondorioak nabari zaizkio. Gainera, "orduko txoriak ebakita zeuden, burua zuten alde batetik, hegoak bestetik... Oraingoan, txoria lotu eta collage baten modukoa sortu" duela aitortu digu Zumetak.

BALIO SINBOLIKOA. ARGIArako egin duen txoria "arketipo" bat dela dio Zumetak, eta honen interpretazioak mota guztietakoak izan daitezke. Artzeren poemak berak ere izugarritzko balio sinbolikoa izan du euskal kulturaren. Besteak beste, hainbeste aldiz musikatua izan

kan murgilduta daudenetik.. edota heriotzetik" egin daitezke poemaren interpretazioak.

ELKARREKIN BERRIZ. Usurbildarrak biak, Zumetak eta Artzek, bakoitzak bere atalean, eztabaidatu ezin den lekua irabazi dute euskal kulturari. Zumetak, esaterako, 1961ean egin zuen bere lehen bakarkako erakusketa eta ondoren hamaika lekutan paratu ditu bere lanak: Mexiko, Madril, Bartzelona, Donostia

eta Gasteizen, besteak beste. "Gaur" taldearen sortzaileetako bat ere bada. Bere arrakastaren lekuko da hain zuzen, une honetan New Yorken lehen aldiz paratu duen bakarkako erakusketa. Bestalde, JoxAnton Artze "Ez dok Amairu" taldeko sortzaile izateaz gain, hainbat poema liburu plazaratu du eta Mikel Laboarekin ikusentzunezko ikustaldiak ere prestatu izan ditu. Bien lana batu du ARGIAk orain, lamina bakar batean ●

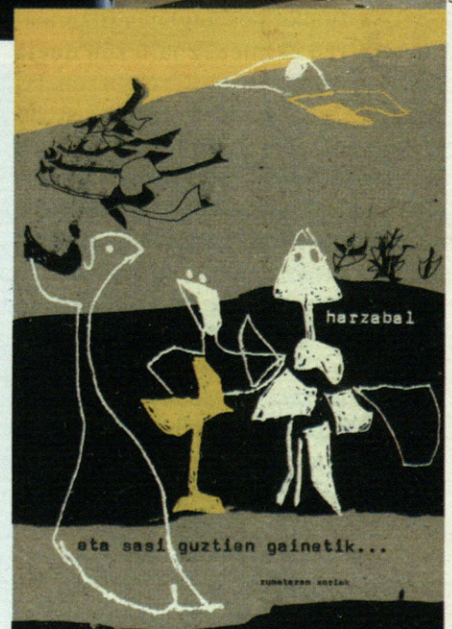
◆ IZASKUN JAUREGI

teak frogatzen ditu batzuei zein besteei poema honek barruan sorrarazitako sententzioak. 1969an argitaratu zuen "Txoria Txori" poema lehen aldiz, "Isturitzetik Tolosan barru" izeneko liburuan. Eta ordutik, ez dela modaz pasa esan genezake. Marrazkiarekin bezala gertatzen da poemarekin. Ulertzeko mila era daudela, autoreak bat nabarmentzen duen arren: "Batez ere da ea maite duzun hori nahiago duzun zure ondoan mantendu ez dena izanik, edo nahiago duzun urrundu dadin dena izanik". Dena den, bakoitzak askatasunaz eta nortasunaz duen iritziaren arabera, interpretazio ezberdinak sor litezke: "Ama batek bere semearengatik, seme batek gurasoengatik, senar-emazteak elkarrengatik, lagun artetik, politi-

■ ARGIAk bakarrik

Lamina Durangoko Disko eta Liburuen Azokarako izango da kalean. Harpidedunek Azokako standean doan eskuratu ahal izango dute, beti ere, abenduak 1eko alean (hots, etxetara azaroak 26 eta 29a bitartean iritsiko den horretan) izango den txartela eramaten badute. Horren truk eskuratuko baitute 30,5x40 cmko neurriak dituen tanto gadenezko 260 gramoko paperean inprimatutako lamina. Harpidedun ez direnek 12 euroren truk erosi ahal izango dute han bertan ●

Kulturaz arduraturik dauden euskal internautek beraien intereseekin bat datorren web gune berri bat dute sarean: Nontzeberri. Besteak beste, erabiltzaileek euren sorkuntza lanak paratu ahal izango dituzte kultur topaleku izan nahi duen atari interaktibo honetan.

KULTURAREN ETA SORKUNTZAREN TOPALEKUA

Bilboko Suspergintza Elkartearen ekimenez jaio zen duela hilabete Nontzeberri (www.nontzeberri.com) euskarazko kultur ataria, eta interaktibitatea bultzatzea da bere xedea, hots, internauten parte hartzea sustatzea. Proiektua sei kidek daramate, bi erredaktorek, bi diseinugilek eta beste bi informatikariek. Erredaktoreetako bat Lutxo Egia da, eta bera-ekin izan gara web gunea martxan jartzearen arrazoiez eta bere ezaugarriez hitz egin diezagun. Azaldu digunez, euskal webgintzan hutsune bat omen zegoen. Alegia, kulturari buruzko euskarazko gune espezializatuak bazeuden, diskoe-txeak eta argitaletxeak kasu, baina ez zegoen kultura bere osotasunean jasotzen zuen ataririk. Gabezia hori bete asmoz jaio da beraz Nontzeberri. Web guneak

kultur topaleku izan nahi du, eta hori lortzeko, informazio orokorra eskaintzeaz gain, erabiltzaileen parte hartzea sustatzea helburu duten hainbat atal ere biltzen du.

Horietako bat "Zuk sortu" izeneko sormen aldizkaria da. Egiaren hitzetan, "atariaren atal garrantzitsuena da, web gunearen filosofia bildu nahi duena". Bertan internautek bidalitako sortze lanak plazaratuko dira: poemak, ipuin laburrak, argazkiak, net-artea delakoaren baitan dauden obrak, pinturak, bideo lanak, bertsoak eta orokorrean, norberari bururaturiko guztia. Gunea bi ataletan banaturik dago. Aurrenekoa "Nahas mahas" izeneko da, eta bertan bilduko dira erabiltzaileek edozein gairi buruz bidalitako lanak. Bigarren atalean, gaia Nontzeberriko kideek proposatuko dute,

eta bidalitako poemek, argazkiek, bideo-lanek eta gainerakoek derrigor egin behar dute berba gai horri buruz. Lehen gaia "1" zenbakia da. Uneotan, adibidez, Xabier Ugaldek idatzitako "Battttt. Baaaaat. Bbbbbat" literatur lana eta Iker Erizen "Atariak bakardade batean" argazki muntaia aurki ditzakegu bertan.

SORTZE LAN GUZTIEK DUTE LEKUA. "Zuk sortu" aldizkari-az gain, badaude internautak parte hartzera gonbidatzen dituzten atal gehiago ere. Lutxo Egia labor-labor azaldu dizkigu guztiak:

✓ **Musika:** Musikari eskainitako gunean, "Kale Sound" atalak Euskal Herriko musika taldeei euren abesti bat MP3 formatoan entzungai jartzeko aukera eskaintzen die, eta taldearen datuak, argazkia eta harremanetarako helbide eta

telefono zenbakiak ere biltzen ditu. Erre-portaje hau idazteko unean, Ufestuek, Astrozombies, Desydia eta Harlax taldeen kantak zeuden sareraturik, aurreneko bienak "Rock & Roll" sailean eta hurrengoak "Heavy Metal" izenekoan.

✓ **Artea:** Sekzio honetan ere badira erabiltzaileen lanak ezagutzera ematea xede duten beste bi azpiatal. "Argazkigela"-n, izenak berak dioen bezala, internautek bidalitako argazki artistikoak paratuko dituzte, egilearen "curriculum" ere gehituz. "Net-art" delakoan berriz, arte mota horren baitako obrak txertatuko dira.

✓ **Ikus-entzun:** Ikus-entzunezko produkzioari zuzendurik dagoen atalak, gehienez hiru minutu eta erdiko iraupena duten film laburrak plazaratzeko aukera eskaintzen du. Bideoak, flashez buruturiko lanak nahiz laburmetraiak bidal daitezke, baina hori bai, euskaraz eginikoak izan behar dute.

✓ **Bertsotan:** "Plazan" gunean aldian-aldian bertso-jolasak jarriko dira.

✓ **Bidaia:** 200-300 hitzetan, egindako bidaiaren kronika idazteko gonbita

luzatzen zaio erabiltzaileari, iruzkin, gogoeta eta bestelakoak, betiere ikuspuntu kultural batetik burutuak izanik eta testuaz gain bizpahiru argazki ere sareraturaz.

✓ **Foroak eta "Zirt edo zart":** Interneten ohikoak diren foro eta inkestak ere biltzen ditu Nontzeberri, erabiltzaileari

Kulturari buruzko euskarazko gune espezializatuak bazeuden, diskoetxeak eta argitaletxeak kasu, baina ez zegoen kultura bere osotasunean jasotzen zuen ataririk

kultur arloko edozein gairi buruzko irizkiak plazaratzeko aukera emanez.

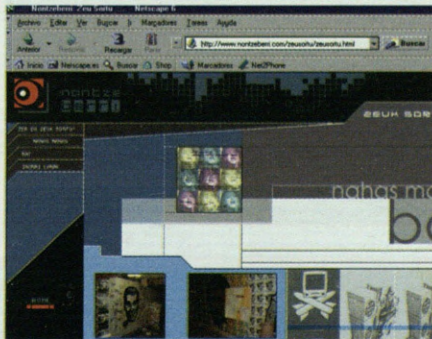
Aipatu gune horiek guztiek eskaintzen dituzten aukerak azpimarratzeaz gain, internauta bera kazetari bilaka dai-

tekeela dio Egiak. Izan ere, erabiltzaileak web gunea "manipulatu" dezake, nahi dituen kultur arloko albiste, elkarrizketa edo dena delakoak atarian paratuz.

INFORMAZIO OROKORRA ERE

BAI. Nontzeberriren helburu nagusia Internauten parte hartzea bultzatzea bada ere, informazio eguneratua ere eskaintzen du. Web gunea sei ataletan dago banaturik: musika, eszena, literatura, bertsotan, ikus-entzun eta artea. Hala, horietako bakoitzean informazio ugari aurki dezakegu: eguneko albisteak, kaleraturiko disko eta liburuei buruzko iruzkinak, idazle, musikari, aktore nahiz artistei eginiko elkarrizketak, arte galeriatan dauden erakusketen inguruko azalpenak eta bertan aurki daitekeen hainbat obraren argazkiak, Euskal Herriko nahiz gure mugen kanpoko musika edota antzerki jaialdiei buruzko datuak eta abar. Gainera, gure herrietako kultur ekitaldiak jasotzen dituen Gure Agenda-ren (www.gureagenda.com) gomendioak ere biltzen ditu ●

◆ JON TORNER

Mentalizazio lana

Nontzeberri ataria kultura interesatzen zaion lagun orori zuzendurik dago, nahiz eta sorkuntzari dagokionez, gehien erakutsi behar dutenak gazteak diren. Hots, adin mugarik ez dagoen arren, euren burua ezagutarazi nahi duten horiek erakarri nahi ditu Nontzeberri, finean gazteek baitute interes gehien beraian lan eta proiektuak zabaltzeko.

Bestalde, eta ataria euskaraz dela kontuan izanik, bertan plazaratuko diren lanak euskaraz eginikoak izan behar dira derrigor, nahiz eta Nontzeberriko kideek salbuespenak egin dituzten. Hala, MP3 formatuko abestien kasuan eta Net Artean gainerako hizkuntzak ere erabil daitezke.

Jendea parte hartzeko prest dagoen ere galdetu diogu Lutxo Egiari, alegia, erabiltzailea mentalizatuta ote dagoen

poesia bat idatzi edota argazki batzuk egin eta Internetera bidaltzeko. Egiaren ustez, "oraindik jendea mugitu eta parte har dezan lortzeko lan handia egin beharra daukagu". Izan ere, "kultura nahiko minoritarioa da. Kontuan hartu behar dugu Internet oihana dela, eta milaka web gune eta erabiltzaile gutxi daudela". Eta hori ere nabarmenagoa da euskal komunitateari dagokionez, kuantitatiboki euskaraz nabigatzen duten horiek oso gutxi baitira. Hala ere, "gure jendea, kulturarekin interesaturik dagoena" bildu behar dela diosku Egiak. "Hemen interaktibitate eta sorkuntzarako gune bat badutela jakinarazi behar diegu, eta gero parte hartzera xaxatu behar ditugu". Azken erabakia, hori bai, jendeak omen du ●

Ama izateak sortzen dituen buruhausteak agertzen dizkigu Hikak euskaraz eta gazteleraz estreinatu duen "Ai, ama!" ikuskizunean. Arantxa Iturberen izen bereko liburuan oinarritutako lana poesiaz zipriztindutako tragikomedia da.

ERDITUTA ERE, BETEA IZATEN JARRAITU NAHI

Hika taldeak "Ai, ama!" ikuskizunean bere gogo guztiak jarri ditu, nolabait aurreko urtean bizitako krisia gainditu nahian: "Taldeak ekoitzi zuen aurreko lana", dio Intxaurragak "Oihanaren Legea" ikuskizunari buruz, "eta ez genuen gure sentitu. Antzerki-enpresa bat aurrera eramateak dakartzan kostuak ikusita, salgarria zen zerbait egitea erabaki genuen. Baina ez zen ondo atera eta behar baino emanaldi gutxiago egin genituen. Oraingoan gure gustuko zerbait egin nahi izan dugu".

Arantxa Iturbek, besteak beste, Euskadi Irratirako irrati-nobelak idatzi baditu ere, lehen aldiz ezagutu du berak paperean azaldutakoa iruditzen ikusteko esperientzia: "Niretzat erresaka moduko bat izan da estreinaldia. Duela urte batzuk idatzitako testua da, eta beraz, berriro ere jendearen ahotan egotea arraroa egiten zait", dio.

ELI GOROSTEGI

Ama batzuk -ez denak- lau hormen barruan etsiak 'ai, ama!' esatera behartuta sentitzen gara; amak, ama den mementotik, ez duelako ama delako triste azaltzeko eskubiderik (...) Azken batean, ama izan aurreko pertsona ez den beste zerbait bilakatzeko delako". Arantxa Iturbek duela bi urte argitaratutako entsegu liburuan halako gogoetak irakurri ondoren, Hika taldekoei eszenaratzeko gai aproposa zela iruditu zitzaion. Eusko Jaurlaritzak duela bi urte 12 mila euroko diru-laguntza eman zien, gainera, Alegiako idazlearen testua antzerkirako molda zezaten. Haurdunaldi batek bezalaxe bederatzi hilabete eman zituzten Iturbek eta Hikako Agurtzane Intxaurragak jardun horretan. Azken honek lana zuzentzearen ardura hartu zuen, hasieran, aitorzen duenez, nahiko beldurtuta.

Jada hamar bat urte lanean daramatzan

■ Pilar Rodriguez

"Muturreko pertsonaia bat egingo nuke gustura"

Artila denda batean egiten zuen lan Pilar Rodriguezek antzerkia ikastea erabaki aurretik. Eusko Jaurlaritzak antolatutako lau hileko ikastaro bat eta ondoren Antzertin egin zituen antzerki ikasketak.

■ Bizi al daiteke antzerkiaz?

Konbinatu egin behar izaten dut antzerkia telebistarekin, zinemarekin, bikoizketekin edo irrati nobelekin. Maiz gertatzen da zortzi hilabete geldirik egon ondoren bat-batean bi edo hiru eskaintza batera jasotzea.

■ Ez da amarena egiten duzun lehen aldia...

Nire adineko aktore gutxi dagoelako agian. Gainera askotan gertatu izan zait zaharragoarena egin behar izatea.

■ Zein pertsonaia egingo zenuke?

Badaukat gogoa pertsonaia muturreko bat egiteko, eroa agian. Pertsonaia limite horietako bat.

■ Antzerki enpresen bilakaera aktoreentzat onuragarria izan al da?

Bai. Funtzio gehiago egiten dira eta jendea gehiago joaten da ikuskizunetara. Hasi ginenean denetik egiten genuen: kamioia kargatu, eszenategia muntatu... eta askotan funtzioa egiterako nekatuta geunden jada ●

ELI GOROSTEGI

ZERGATIK AMA IZAN? Taula gainean hiru emakume: Ainhoa Aierbe, Pilar Rodriguez eta Miren Gojenola. Edo Marta, Ixabel eta Lutxi. Hiru aktoreek antzezpen-dantza bat eskaintzen digute oholtza gainean. Bakoitzak bere desirak, beldurrak, erruak eta damuak azaltzen dizkiete ikusleei, bakoitzak bere ikuspegitik. Izan ere, amatasuna sentitzeko hamaika modu dago, ez sentitzeko dauden bezainbeste. Baina Hikak aurkeztutako hiru emakumeek haurra edukitzea erabaki dute. Hori bai, oso arrazoi ezberdinengatik. "*Hiru urtetan saiatu ondoren gelditu da haurdun nire pertsonaia*", dio Miren Gojenolak. Ainhoa Aierbek jokatzeko duen pertsonaia, aldiz, hasieran behintzat ez du haurrik izan nahi: "*Gero, ordea, berandu egingo zaiolako edo, izatea erabakitzen du, baina kriterio nabarmenik gabe. Galdera asko egiten dizkio bere buruari, eta haurdunaldian ere oso gaizki pasatzen du. Ez du bere bizimodu berria onartu nahi*". Pilar Rodriguezen pertsonaia beste belaunaldiko ama bat da eta haurrak eduki nahi zituen pentsatu gabe. Orain, ordea, bere adineko emakume askok lez, drama pertsonal bat bizi du: "*Bizitza osoa eskaini dio familiari, eta orain, alde egin dutela-eta, ez daki zer egin. Bakarrik sentitzen da*".

Emakumei buruzko antzezlanaren arren, taldekoen hitzetan "*Ai, ama!*" ez da ikuskizun feminista bat.

Egoera ezberdinak bizi dituzten arren, antzezlaneko hiru protagonistak ama gehientsuenek pasa behar izaten dituzten gorabeherak biziko dituzte taula gainean: haurdun geldituta euren gorputza nola loditzen den ikusiko dute, erditzearen

■ A ze marketinga!

Idatzitako liburuari aipamena eginaz bezala erantzun zidan Arantxa Iturbek Hikaren lanaren berri galdegin nionean- "*Ai, ama, a ze marketinga!*". Izan ere, Hika taldeak Iturbere lana eszenaratuko zuela jakinarazi zuenetik Euskal Herriko komunikabide ia guztiek eman dute honen berri. Taldekoak ere txundituta utzi ditu hedabideen babesak: "*Medioetan ez dugu sekula horrelako harrerarik eduki*", dio ikuskizunaren zuzendariak. Orain arteko emanaldietan lepo bete dira, gainera, antzokiak.

Idazle izateaz gain kazetari ere badenez antzezlanak medioetan izan duen halako harreraren zergatiaz galdetu nion Iturbek. "*Batetik, ez dira antzerki estreinaldi asko egon. Bestalde, testua antzerkira egokitze emandako beka dela medio egitasmoa oihartzuna izaten hasi zen*". Ikuskizunaren gaia unibertsala izateak eta aktoreak jendearentzat eza-gunak izateak ere eragina izan zeza-ketela gehitu zuen ●

mementoak beldurra eragingo die, haurra jaiota gaez lo egiteari utzi beharko diote, zein koloreko kaka egiten duen begiratu-ko, parkean beste amekin hizketaldi aspergarriak izango dituzte... Izan ere, ama izateak ez du zerikusi handirik iragarkietan azaltzen diguten mundu arrosarekin.

Hikaren azken proposamenak fartsatik ihes egin nahi du: "*Horrek mezuari, hau da, ama izateaz gain emakumeak beste gauza asko bagarela adierazten duen mezuari, indarra kendu ziezaiokeelakoan*". Amatasunak alde komiko edo samurra badiu ere, haren gogortasunaz ere mintzatu nahi baitzuen taldeak. Lanaren zuzendariak aitortzen du, gainera, Iturbere testua antzezlanaren baino gogorragoa dela.

Paperetik taularako jauzi horretan, hortaz, mezua mantenduz irudia leuntzea erabaki dute, Intxaurragaren hitzetan: "*Negoziatu beharra izan genuen, eta salmentak hobeto joateko estetika samurtzea erabaki genuen. Batzuei asko gustatu zaien arren, badira ñoñoegia gelditu dela diotenak*".

EMAKUMEAK ZURI-ZURI. Zuria da Hikaren lan berriaren eszenategia, zuriak jantziak eta baita haurren azala ere. Zuria askotan umorea. Batzuetan beltza ere bai. Kulunka bat besterik ez da ageri taula gainean, eta hortaz, musika eta argiaren laguntzaz ikuslea egoera ezberdinean kokatzen da. Argiztapenak, bereziki, protagonismo handia du, hein handi batean antzezlanaren erritmoa markatzen baitu. Era berean, aktoreek mikrofonoak daramatzate soinean. Soinu efektu askorekin jokatzeo aukera ematen die honek.

"Ai, ama!" izeneko haurraren jaiotza gogoz bizitu du Hikak. Orain, nola hazten den ikusi behar. Horretarako aukera izango da azaroaren 15ean Oñatin eta 30ean Sopelan. Martxorako ere hainbat lekutan emankizunak aurreikusita dauzkate ●

◆ AINARA GURRUTXAGA

Ale hartan Araneguik eskutitz baten bitartez burgesei kritika bat egin nahi izan zien, euren faltsukeria eta lotsarik eza salatuz, besteak beste.

Burges aurrerakoí bati

Larri zebilen langile jendea 1972ko udazken hartan ere, diru premiarik ez baitzitzaien falta. Bizimodua gora eta gora zihoan, eta soldatak, geldi, gaixotasun batek harrapatu izan balitu bezala. Zer edo zer egin beharra sentituko zuen gehiengoak maiz, baina beti ezin bada greban aritu, besteak beste jasotzen zuten soldata urri horren beherapena zekarrelako -orduan ere greba egunak ez baitziren ordaintzen-, eta beste bide batzuk bilatzen ahalegintzen zen jendea. Aranegui **ZERUKO ARGIAN** hartutakoa, kasu. “Burges aurrerakoi bati esku-titz irekia” zuzentzen zion hark.

ARANEGUIK ZIOENA

Nor ote "burges aurrera-koia" Araneguiarentzat? Bada, horrelakoxea, antza: "Sendagile, lege-gizon, ekonomilari, ESTE-ko lizentziatu, lantegi-

■ "Nik neuk hauxe bakarrik dakit. Ez daudela lo zuei edariak, autoak, edergarriak eta abar eskeintzen dizkizuten Banka-etxe eta dirudunak. Diruak begi argia du. Diruak lantegiak, ostatuak, dantza eta festalekuak sortu ditu..."

ko teknikari edo honelako zerbait izan zintezke. Zu”.

Gero, gizalegeari jarraituz, bere burua aurkezten zuen eskutitz haren egileak: “Berrogei urte ditut. Ezkondua naiz. Hiru seme-alabaren aita. Zaharrena hamabi urtekoa. Gazteena seikoa. Astean berrogeita hamalau ordu sartzen ditut lanean. Hogeita hamar nere emazteak. Honi hillean behin ordaintzen diote. Astero neri. Neure jaiotetxean bizi naiz. Aspaldiko maizterra nauzu. Uskeria ordaintzen dut errenta. Ez atezainik, ez aszensorerik eta ez berogarri-rik dugu etxean eta etxapean. Neronek konpondutako bigarren eskuko ‘seiscientos’ a daukat. Ikasten hamalau urte arte jardun nuen. Hortik aurrerakoa

bizitzak eta eskarmentuak irakatsi didate”.

Dezente gauza azalduak zizkion, baina ez barruan zituen guztiak, alafede! "Ikastolara bidaltzen ditut neure haurrak. Nere eta emaztearen irabaziak ikusiz gero, diru asko kentzen dit umeak ikastolara igortzeak.

Goxo zait 'Martel' bat. Irakurtzea gogozko. Ahal dezakedan guztia irakurtzen dut. Badakizu nor naizen. Ez dakizuna zera da, zergatik idazten dizudan”.

KONTU ESKE

Zein arrazoik bultzatu ote zuen, bada, gure gizona esku-titz hura idaztera? Berehala mahaigaineratzen zuen: "Uste ez nuen dirua gastarazi zenidan lehengoan. Etxeko norbaitek ondoezaren bat dugunean Ambulatorioa, SOE-ko senda-gileetara jo ohi dugu. Baina gure umea ez zen hobeto jar-tzen. Nere konturako sendagi-learengana eraman nuen

orduan. Egon-gelan zai egon behar izan
nuen. Aldizkari bat irakurri nuen. Ez zen
txarra. Arranopola.

Urtearen azkenetan gaude. Baditugu gorabeherak lantegian. Asmatuko duzu, noski, zertzuk ditezken. Lege-gizonarengana jo genduan. Hemen ere itxogin beharra. Lehengo aldizkaria bistan. Berriro irakurri nuen. Azkenean erosi egin dut”.

Nazkatuta zegoela langilea, hara!
 "Horregatik idazten dizut. Gogaikarri
 zait zuen mundua. Lan eta borroka egiten
 dut. Neure inguruko egoeraz arduratzen
 naiz eta hau aldatzen saiatzen. Irakurri
 dut zuen aldizkaria. Aurrerakoi azaltzen
 da. Baina gureaz oso desberdina da. Zuei
 edari oso onak eskeintzen dizkizue: 9

802 - ESTRENO, 16

ESTRENO 16000 UNITS (500,000)

zeruko ARCIA

MODULO DE HABITABILIDAD, 100M² DE AREA CONSTRUIDA, 200, 300M² (PISCINA Y PISCINA)

SANTO TOMAS LIZEOA

Euskal giroan batxillerra
bukatutako arte

Joxe Mari Enparantza eta
Karmele Alzuetaekin
solaslean

Edificio 'NOR ZER' en San Sebastián. Diseñado por Joxe Mari Enparantza.

NOR ZER

• NUMBER ADDRESSES: SAN SEBASTIAN	3 personas
• CASH: 100,000 BANKING	3 personas
• FINANCIAL INSTITUTION: CREDITO INSTITUCIONAL	3 personas
• ZONE CENTRAL	3 personas
• AREA CENTRAL	3 personas
• ADDRESSES: SAN SEBASTIAN BAY AREA 100	3 personas
• ADDRESS CENTRAL	17 personas

En el primer piso del edificio 'NOR ZER' se encuentra el apartamento de Joxe Mari Enparantza y Karmele Alzueta. El edificio es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural.

El edificio 'NOR ZER' es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural. El edificio es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural.

El edificio 'NOR ZER' es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural. El edificio es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural.

El edificio 'NOR ZER' es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural. El edificio es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural.

El edificio 'NOR ZER' es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural. El edificio es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural.

El edificio 'NOR ZER' es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural. El edificio es un ejemplo de la arquitectura moderna en San Sebastián, con una fachada de hormigón y grandes ventanales que permiten una buena iluminación natural.

orrialde. Guk ezin erosi dezazkegun kolonia eta edergarriak eskeintzen dizkizue: 4 orrialdetan. Jantzi onez jantzen erakusten dizue: 9 orrialdez. Banka-etxeak ikustera joateko adierazten dizue: 3 orrialde. Guretzat egindakoetan berriz, diru erraztasun haundiz erosi ditezkeen etxeetaz hitzegiten zaigu. Moduz dauden tresiloiez. Merke erosi ditezkeen jantzi eta garbigailuez”.

Inbidia al zien Araneguik burgesei, bada? “Ez, ez naiz zuenaren gose. Baina zuen lotsarik ezak sutzen nau. Aurrerakoi bezala agertzen zerate eta izan ere hala zerate hitzez. Bizitzako gorabehera askotan topo egin dut ikasle edo profesional berri aurrerakoiekin. Orain ia ez ditut ikusi ere egiten. Haiek gastaleku batzuetan eta ni bestetan ibiltzen gara. Ni ez neiteke haietara joan. Patrikak ez dit agintzen. Baina zuen faltsukeriak eta lotsarik ezak sutzen nau, zuen hitz-jario hutsezko aurrerakoikeriak, zuen demagogiak. Zuek ez zaituet kaleko zurrunbiloan ikusten. Zuen aurrekoek bazuten morroien emazteekin oheratzeko eskubidea. Beren sasikumeentzat umerzurtzeak jasoz isildu zuten ondorengoek barruko harra. Geroxeago, batera eta bestera, joan beharra izaten zuten maiteñoak poztera. Zuek ere berdinak zerate. Garbi nahi duzue barrua. Har gaiztorik gabe. Eta emakumearen askatzea asmatu duzue. Eta zuen emaztea aske izan dadin lanera doa, baina honen ordez,

■ Erriak du itza

Editoriala, 1972-XI-19

Zorioneko dirua da, besteak beste, ikastolek duten arazorik latzenetakoa. Eta honek azkenean ikastola zera bihurtzeko arriskua du, klasista, alegia. (...) Ager dezadan zer esan nahi dudana. Ez dugu uste aberatsen eta langileen arteko umeak bereizten asteko arriskua dutenik gure ikastolek, garai bateko zenbait monja eta fraile ikastetxeak bezala. Ez dugu uste dirudunek dirua or jartzeko asmoa izango dutenik ere. Diruak badaki ongi asko umeak non egin. (...) Klasista arriskurik aundiena, diru laguntzarik ez izatetik datorkio. Diru asko behar

da ikastetxe bat aurrera ateratzeko. Diru hori guztia aurrei ordain arazi beharretik datorkio, beraz, [ikastolari] klasista arriskua. Garestiegi joko lioke zenbait gurasori aurrera horrenbeste ordaindu beharrak. Besterik gabe egiaz ezin duen zenbaitentzat ateak itxirik geratuko lirake. Horregatik ezarri dut asieran: *Erriak du itza*. Ikastolak erriarenak eta erriarentzat badira, erri-diruak aurrera atera behar ditu. Laguntzaileak ugaltu, jaialdiak eta zozketak egin, Aurrezki Kutxa, Udaletxe eta lantegietara jo, denetik egin behar da (...) ●

Satrustegiren Hitzaldiak

Deustuko Unibertsitateko Euskal Kultur Mintegiak Filosofia eta Letretako Fakultadearen lankidetasunez, «Euskal Etnologia eta Etnografia»-ri buruzko ikastaro bat antolatu du.

Ikastaro hau J. M. Satrustegi jaunak emango du euskaraz.

Egunak: Azaroaren 27-tik Abenduaren 1-arte.

Ordua: arratsaldeko 7,30-tatik 9,30-etara.

Lekua: Deustuko Unibertsitatean.

zuek ez zaituet tartean ikusi nahi”.

Behin aurrekoa esanda, burges bakan batzuk jatorrak zirela aitortzen zuen Araneguik. “Baina gehienok ez. Aurrerakoi azaltzen zerate. Horrek ondo ematen du. Zuen barruko harra isil dadin itxura besterik ez duzue

neskamea daukazue etxean. Ez naiz moroen jatorriko. Emakumearen askatasunaren alde nago eta dihardut. Baina

egiten. Debalde edo doan den irakaskintzaren alde zaudete. Zatozte niregana, ni ere hala nagota. Hiru txartel ordaintzen ditut hillaren azkenean. Zuentzat ez da ezer. Askok neretzat. Atximurka haundiegia neretzat, noski. Dirubide ikaragarria dela ikastetxe bat jartzea esanaz zabilzate. Nik neuk haxe bakarrik dakit. Ez daudela lo zuei edariak, autoak, edergarriak eta abar eskeintzen dizkizuten Banka-etxe eta dirudunak. Diruak begi argia du. Diruak lantegiak, ostatuak, dantza eta festalekuak sortu ditu. Inoiz baita heritegi eta zerraldote-giak ere. Baina behin ere ez ikastetxerik. Dirubide on eta mauka haundi izan balitz landuko eta aitzurtuko zutekeen dirudunek lo egon gabe landa hori”.

Noizbait amaitu behar zuela berea, eta bukaera gisa haxe esaten zien: “Utziguzue behartsu izaten, baina ez eiguzue deitu ez gizarajo, ez inoixente eta ez buru-motz. Hala izango gera agian. Baina ikuskizun dago” ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Euskal musikarien sustraia

Jose Ramon Beloki, 1972-XI-19

Egun gure artean dugun hainbat abeslariengana hurbilduko bagina, guztiak euskal musika egiten ari diranen ustetan aurkituko genituzke. Eta orain ez naiz abesti zaharrak eta aintzinako doinuak jasotzen ari direnetaz bereziki ari, haize berriez, usu haize arrotzez, gure abestia aberastu eta indarberritu nahiez dabilzanetaz baizik. Ez gure ritmo, ez gure musika tresnaz, ez gure musika joskeraz baliatzen dira horiek. Baina, beraiek euskaldunak dira, euskeraz abesten dute eta, besterik gabe, euskalduntasunaren esen-

tzia irabazi uste dute beren abestientzat. Mahai inguruan planteatu zen honelako zerbait baita: “Elurra mara mara ari da...” musika euskalduna ote? Edo egun hain modan dagoen “Gurea da-ta...” delakoa? Carmelo Bernaolak baietz aldera erantzuten zien galdera hauei edo erantzun zitekeela behintzat ikusi uste zuen. Berarentzat musika bat euskalduna den ala ez esateko kultura osoaren zabaleroari begiratu behar zaio. Euskal gizonak bere “izpiritua”, “arima” barrenenatzen dihonean da musika bat euskalduna (...) ●

Argazki iluna

Argazki bat mila hitz baino esanguratsuagoa dela diote. Baina Euskal Herrian argazkilaritzaren arazoaren argazkia iluna da eta mila hitz baino gehiago beharko dira egoera honen gorabeherak aztertzeke. Nik hiru urte daramatzat ONGARRI argazki taldearen zuzendaritzapean. Denbora honetan hainbat erakusketa eta hitzaldi antolatu dut. Eta argazkilariak ezagutzeko aukera paregabea eduki dut. Bakoitzarekin esperientzia berri bat ikasten duzu baina aldi berean, ondorio nagusi bat sumatzen da: denek argazkilaritzaren sena daramatela baina bakoitzak, publikoki, bere gerra pertsonala daramala erakusketa eta argazki antolatzaileen eskasiaren ondorioz.

Argazkilaritzak, gaur egun, ez du egoera oparoa bizitzen, eta ez dut uste iraganean ere biziko zuenik. Produktzioa badago ere, honek ez du ia irtenbiderik. Honen arrazoiatariko bat argazkilaritza gizartean onarturik dagoela da, baina oroigarri gisa orokorrean. Argazkilaritzaren balio artistiko propioa gutxitan hartu izan da kontuan. Agian bere bizitzaren historia txikia delako eta oraindik ez du gizartean balio duena adierazteko aukerarik izan; edota beste arrazoi batzuegatik, baina arrazoi hauek ez dute argazkilaritzak obra artistiko bezala izan dezakeen indarra. Gainera, argazkilaritza jaio zenetik, dikotomia honetan bizi izan da: dokumentu sozial gisa edo artearen barruko arlo baten gisa kokatzearena. Baina egun, nahiz eta gutxi izan, argazki on bat obra artistikotzat jotzen da.

DENOK ditugu argazkiak etxean, diru-zorroetan, lantokietan, eta argi dagoena, hauen funtzioa zera dela: maite ditugun oroigarria izatea. Aldi berean, argazki erakusketak antolatzeke dauden argazki taldeen kopurua nahikotxo da. Aldiz, argazkiari zuzendutako erakusketa gelak oso urriak dira Euskal Herri osoan.

Baina, puntuka azter dezagun arazoa. Euskal Herrian 20 bat argazki talde existitzen dira eta argazki museo bat. Talde hauen urteko egitarauetako ekitaldiak argazki rallyak dira gehienbat. Ez zait gaizki iruditzen, kaleko jendeak eskubidea du argazkilaritzaren mundua hobby bezala hartzeko. Baina argazkilaritza profesionala bultzatzea nahi badugu, hau da, jendea hezi nahi badugu, argazkilaritzaren inguruan beste ekitaldi batzuk antolatu beharko dira. Hau da, beste maila bat eduki behar du ekintza horrek, benetan horren atzean ezkutatzen den mundua ikus dezagun. Baina talde hauek ez dute lan makala antolatzen dituzten ekintzak aurrera eramaten. Izan ere, argazki talde hauek duten beste arazo larri bat ekintza hauek antolatzeko denbora eskasia da. Talde hauetan murgildurik gaudenok ez

dugu lan hau ogibidetzat, eta honek garbi uzten du egunean zehar dugun denbora libre apurrean zati bat dedikatu behar diogula. Hau benetan arazo bat da, dena ez baita egiten zuk pentsatu duzun bezala. Eta urteen poderioz hasieran dituzun ilusioak eta indarra desagertzen dira. Erre egiten zara.

BESTALDE, erakunde publikoek urtero diru-laguntza bat eskaintzen dute kultur ekintzetarako: argazkilaritza, pintura, eskultura, bideoa zein hitzaldietarako. Beraz, diru-laguntzaren epearen barruan talde bakoitzak bere urteko proiektuaren aurkezpene egin behar du eta hau lehiaketa batean sartzen da; baina azkenean, planteatutakoa eta eskatutakoa ez dator emandakoarekin bat.

Argazkilari ospetsuak ekartzera derrigortzen zaituzte eta, hala ere, zure txostena beste batzuekin borrokatu behar da. Baina erakunde publikoek neurri honekin kulturarekiko duten beharra betetzen dutela uste dute. Urtero honen menpe egotea ez da erosoa, ez dakizu zenbateko laguntza emango dizuten eta emandakoa gutxi bada, disgustu handia hartzen duzu.

Eta euskal argazkilariei buruz zer? Existitu existitzen dira, baina hauen egoera ere oso tamalgarria da. Inork ez du lanbidetzat argazkilaritza profesionala, eta publizitateko eta enkarguzko argazkilaritzaz bizi dira. Horregatik, hauek, lan bat burutzeko urteak behar dituzte. Argazkiak atea, errebelatu, lehen aukeraketa bat egin, berriro errepikatu argazki bera, bere gustukoa ez delako, bitartean beste berri batzuk egin, bigarren aukeraketa bat, eta azkenik behin eta berriro ziklo hori eginez azkenean lan osoaren hausnarketa eta

lana paratzea lortzen du. Baina lana egiteko, lehen esan bezala, egun eta hilabete ugari behar dute, eta diruaz hobeto isilik egotea. Argazkilaritzak duen zatarrena oso garestia dela da. Beraz, behin gai baten inguruko lana egin ondoren, hauek Euskal Herrian argazki erakusketak antolatzen dituzten erakusketa gelen eskasia pairatzen dute. Orduan, Euskal Herriatik emigratu behar dute. Hemen ez dute aukerarik, estatuan eta atzerrian aldiz, aukerak handiagoak dira. Baina hauek beste arazo batekin aurkitzen dira: denbora. Bere ogibideak ez dio laguntzarik eskaintzen eta denbora ugari xurgatzen dio eta beraz, ez du astirik bere lana beste erakusgelei aurkezteko. Hau ere traba gaindīgaitza da.

Beraz, egungo egoera ez da oso lasaigarria, baina gutxienez mementoan lan egiten ari diren argazkilariak ilusio osoz beterik dardela esan daiteke. Eta nahiz eta egoeraren jabe diren ez dute bertan behera uzten beren amets eta ilusio dena: ARGAZKILARITZA ●

ALBERTO ELOSEGI

Jokin Martinez
Ongarri taldeko lehendakaria

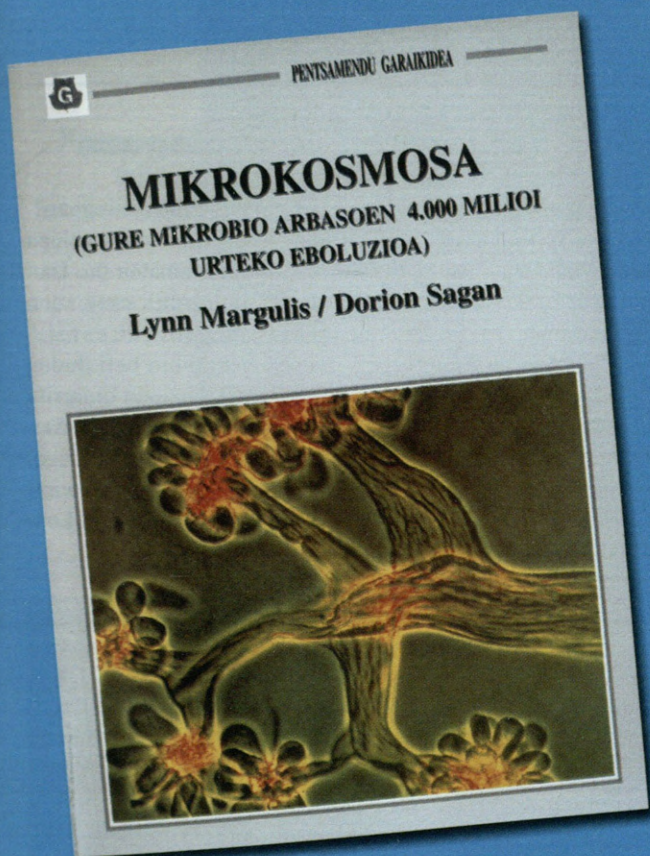
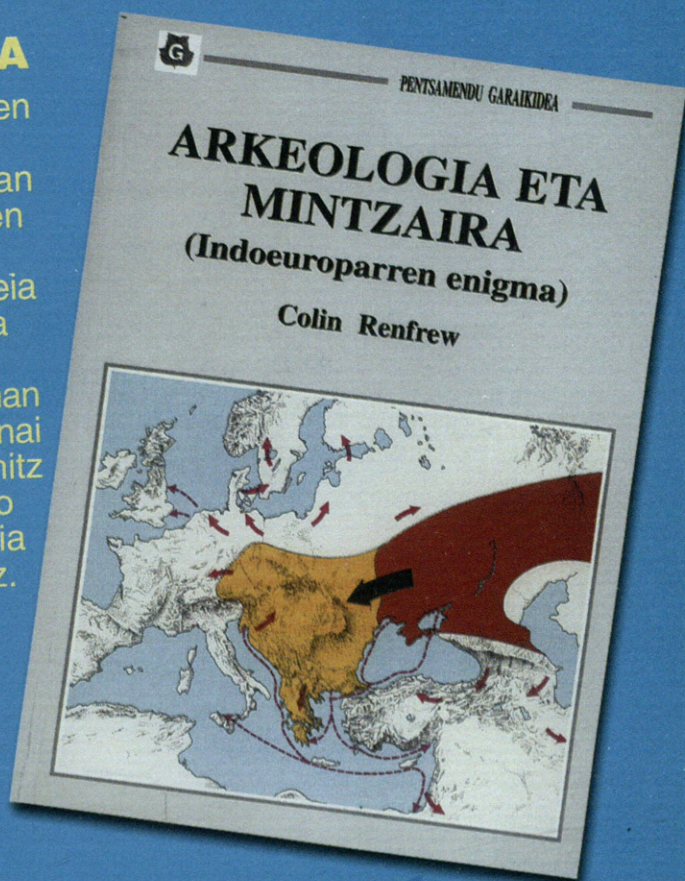
*“Argazkilaritza jaio zenetik,
dikotomia honetan bizi izan
da: dokumentu sozial gisa edo
artearen barruko arlo baten
gisa kokatzearena”*

ARKEOLOGIA ETA MINTZAIRA

Cambridgeko Unibertsitateko katedraduna den Colin Renfrew arkeologoaren argitalpenik ospetsuena dugu hau. Orain, eztabaida bizian dagoen (eta Euskal Herriaren iraganaldiaren interpretaziorako guztiz iraultzailea izan daitekeen) uholde indoeuroparrei buruzko ideia berriak azaltzen ditu egileak, era erraz eta atseginean.

Bertan, arkeologia eta hizkuntzalaritza harreman estuan loturik agertzen dira eta euskararen anai izan omen ziren desagertutako hizkuntzez hitz egiten da. Liburu hau Antzinako Europako erlijioa, hizkuntzak, literatura eta arkeologia ulertzeko tresna bikaina bihurtu da, beraz.

MIKROKOSMOSA (Gure mikrobio arbasoen 4.000 milioi urteko eboluzioa)

Lurran gertatu den prozesu ebolutiboan bakterioek izan duten lehen mailako jokabidea eta asmakuntzak aztertzen dira liburu honetan: arnasketa aerobikoa, mugimendu ziliarra, sexualitate horizontala, zelula eukariotoa, ... Gainera, bakterioek sistema konplexuagoetan beren burua ere nola integratu duten aztertzen da.

Margulisek sinbiosia (elkarkidetza), eboluzioaren bidean, Darwinek asmatutako lehia bezain garrantzitsua izan daitekeela dio, biologiaren gizarte-darwinismoaren ideologia hankaz gora jarritz. Ideia iraultzaile hauekin eboluzioaren zuhaitz genealogikoa errotik aldatzen ari da biologoen artean. Pentsamendu modernoa izateko ezinbesteko liburu erraza eta zoragarria.

**Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!**

GAIAK

ARGITALDARIA

A S T E K O L I B U R U A

HAMABI URTETIK AURREKOENTZAT

**YAKO ETA
HAIZEA****Ixiar Rozas
EREIN**126 orrialde
8,75 euro

Duela urte eta erdi plaza-ratu zuen Erein argitale-txean Ixiar Rozasek "Yako", maitasunaren suak bere egin zuen neskatilaren istorioa. Uharte batean jaiotakoa dugu neska hori, baina alde egin behar izan zuen handik, bere bihotzeko zituen guztiak erre egiten zituelako. Ixiar Rozasek, Ereinen bidez baita ere, orain dela gutxi eskaini digun "Yako eta haizea" lanean, berriz, bestelakoa da neskatilaren arazoa. Sumendia atzean utzi eta beste nonbaitera abiatzekotan hasten denean, haizeak daramala ohar-tuko da. Izan ere, hain dago arina Yako, besterik ezin dakio-

kela gertatu. Dena den, lagun berri onak egingo ditu bidean, Yako haizearen nahierara inola ere utziko ez duten adiskideak, eta beraiekin joango da neskatila itsasoa ikustera, eta Aezihia deritzan hiri handi batera gero. Yakok ez ditu hiri handiak eza-gutzen, eta belarriak estali behar izaten ditu hango zarata apaltze-ko. Hamaika gauza harrigarri ikusiko ditu Aezihan, autoak, anbulantziak, polizia-kotxeak eta bestek osatutako zarataren erdian erabateko isiltasunean eta presaka bezala dabilen jen-detza, kasu. Eta galderak egiten hasiko da, haren guztiaren zergatia jakin nahian.

▼ Egileari Galdezka

"Helduen munduaren eragina jasaten du oraingoan"**Ixiar Rozas**

■ **Yako ezaguna genuen aurretik. Zer gertatu zaio oraingoan?** Hamasei urteko neskatxa izaten jarraitzen du, baina lehen gehien maitatzen zuena sua bazen, oraingoan haizeak eramaten du. Izan ere, hau idazterakoan, Kleopatrank justu hil aurretik esan zuen esaldia neukan buruan, alegia, "Jada sua eta airea besterik ez naiz" esaldia. Bestalde, oraingo liburuan ere naturarekin beti dudak harremana kontuan izan dut, naturaren kontserbazioan oinarritu naizela esan nahi dut. Naturak dena erlatibizatzen erakusten duela, baina tamalez naturatik urrunduz goaz gero eta gehiago, jada ez dakigu udazkena noiz hasten den ere. Corte Ingleseko iragarkien bidez ez bada. Hausnarketa hauek guztiak izan ditut kontuan "Yako eta haizea" idazterakoan.

■ **Zergatik eramaten du Yako haizeak?**

Lehen suak erre egiten zuen, eta bilatu zuen su hori apaltzeko modua. Orain, berriz, hainbeste arindu da, haizeak eramaten duela.

■ **Galdu al du Yakok harritzeko gaitasuna?**

Inola ere ez. Eta ausartzen da galdera zorrotzak egitera: Zer da ordena? Zertarako behar da Polizia? Horrelako galderak egiten dizkie bere lagunei. Izan ere, hiriak garrantzi handia du liburu honetan, Yako eta bere laguna hiri handi batera iristen direlako bere bidaian. Eta hiri horretan helduen munduaren eragina jasan-go dute, helduen munduak gazteengan duen presioa. Ez dira eskolara joaten, baina bizitzak erakusten die hori. Fantasia askorekin idatzi dut istorio hau, baina fantasia hori sinesgarri egiten saiatu naiz, eta jakina, fantasia horrek batzuetan egoera surrealistikak sor-tzen ditu, eta umorea ere ez da haietan falta.

LIBURUAK

BAT JATERA DOA

Guido Van Genechten
IBAIZABAL
6 orrialde
4,5 euro

KRIS-KRAS EGITEN DUTEN LIBURUAK

Sei hilabetetik lau urtera bitarteko haurrei eskainia dago Ibaizabal argitateak plazaratu duen Bat deritzan bilduma bitxi bezain polit hau. Izan ere, etxeko txikienean pozgarri izateko asmatutako ipuin moduko liburuxka hauen orriak ohialezkoak dira, nahi adina zimurtu eta garbitu daitezke eta, horrez gain, esku artean erabilitakoan kris-kras egiten dute. Lau liburuxka ditu denera Guido Van Genechtenek sortutako bilduma honek, eta haien protagonista Bat deritzan txakurkumea da. "Bat jatera doa" liburuxkan, mahaian eserita eta koilara eskuan aurkituko dugu Bat. Hasieran, barazki purea jateari ekingo dio. Baina gero, poliki-poliki, arrautza, ogia mermeladarekin, baso bat esne, sagar eder bat eta izozki zoragarria ere sartuko ditu bere sabeltxoan.

XX. MENDEKO POESIA KAIERAK

Tere Irastortza
SUSA
63 orrialde
4,21 euro

TERE IRASTORTZAREN GOGOETA POETIKOA

Koldo Izagirrek apailatu eta Susa argitaletxeak plazaratu duen XX. mendeko Poesia Kaiarak bildumaren azken hamaika olerkariren artean, Tere Irastortzaren poesia aurkezterakoan, bere aurreneko lanean maitale urrundu edo ezezagun bati mintzo zitzaiola gogoratzen digu Koldo Izagirrek, aldi berean azalduz poemari egiten zizkiola bere lan poetikoari buruzko galderak, poesiari buruzko poesia sortuz. Nolanahi ere, zera azpimarratzen du Izagirrek Tere Irastortzaren olerkigintzari dagokionean, idazteak sortzen duela poetika, ez teoria baten aplikazioak. Hau da, poesiari buruzko gogoeta egiten duela Tere Irastortzak, bai, baina gogoeta hori poetikoa dela.

MARIPUZKER

Mitxel Murua/
I. Martiarena
"Mattin"
ELKAR
29 orrialde
4,75 euro

PUZKER ASKO BOTATZEN ZITUEN NESKATOA

Mitxel Muruak idatzi eta Iñaki Martiarena "Mattin"ek marraztutako ipuina dugu "Maripuzker", puzker asko botatzen zituen neskatoaren inguruko istorioa. Lehen irakurleei zuzendua dago, eta zera adierazten da bertan: puzkerrak botatzea oso osasuntsua dela, baina non eta noren aurrean botatzen diren kontuan hartu beharreko gorabehera dela, txolin asko baita munduan, puzkerrak alde egin dion pertsonaren bizkar barrez hasiko dena. Horixe gertatu zitzaion Maripuzkerri festa batean, eta mundu guzira berari begira jarri zenean, lotsa-lotsa eginda gelditu zen neskatoa, eta munduko ipurdira joatea desiratu zuen. Baita lortu ere! Bera konturatzerako munduko ipurdian agertu zen, hau da, puzkerrak bizi diren tokian.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarerik handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengana konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Herrani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

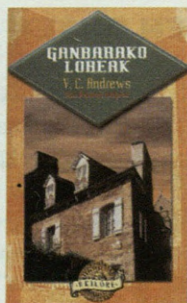
GANBARAKO LOREAK

V. C. Andrews

GERO

399 orrialde

14 euro

SEME-ALABAK GILTZAPETU ZITUEN AMA

Aitor Aranak euskaratu du V. C. Andrewsen nobela gogor hau, "Ganbarako loreak", bere lau seme-alabak etxe erraldoi bateko ganbaran giltzapaturik eduki zituen ama baten eta haur horien inguruko istorioa. Emakume horri senarra hiltzen zaio, eta horrekin batera ordurarteko egoera ekonomiko lasaia arriskuan ikusten du. Gaztetan egindako oker batengatik bere aitak testamentutik desoinordetuta dagoenez, herentzia hori kobratu ahal izateko edozein gauza egiteko prestatzen da. Garbi du aitak kodizilio bat gehitu ziola testamentuari, esanaz bere alabak seme-alabarik zuela inoiz frogatuz gero, herentzia osoa galduko zuela. Gauzak horrela, bere seme-alabak gelatxo batean giltzaperatu eta ezkutatzea baino ez zaio bururatzen.

MIKROKOSMOSA (GURE MIKROBIO ARBASOEN 4.000 MILIOI URTEKO EBOLUZIOA)

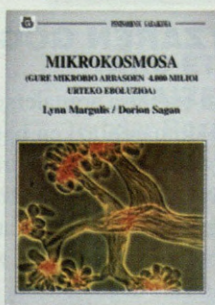
Lynn Margulis/

Dorion Sagan

GAIK

311 orrialde

15 euro

GURE MIKROBIO-ARBASOEN EBOLUZIOA

Lynn Margulis eta Dorion Saganen artean egindako lan hau eboluzioaren Lzuhaitz genealogikoa errotik aldatzera dator. Saiakeraren izenburu zehatza "Mikrokosmosa. Lau mila milioi urteko eboluzioa gure mikrobio-arkasoen gero" da, eta bertan, Lynn Margulisek eta Dorion Saganek bakterioak ikuspuntu berritzaile harturik eboluzioaren historia ekartzen dute gogora, Lurraren gertatu den prozesu ebolutiboan bakterioek izan duten berebiziko garrantzia aztertuz. Bakterioek, unizelular nahiz multizelularrek, tamaina aldetik oso txikiak izanda ere ingurumenean eragin handia dute, eta Lurreko biztanle bakarrak izan ziren orain dela ia lau mila milioi urte inguru, geroago nukleodun zelulak sortu ziren arte.

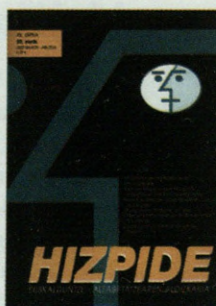
HIZPIDE

Batzuen artean

HABE

104 orrialde

4,75 euro

"HIZPIDE" ALDIZKARIAREN 50 ZENBAKIA

HABE euskalduntze-alfabetatzen aldizkariaren azkenengo zenbakian, Hduela zazpi urte Hernaniko Udal Euskaltegian martxan jarri zen Atazatan Oinarritutako Ikaskuntzaren berri ematen du Joseba Arbelaitzek. Pello Esnalek, berriz, zenbait euskaltegitan, Jean Paul Bronchart gidari hartuta garatzen ari diren kurrikulua du hizpide. Matilde Sainz Mondragon Unibertsitateko irakasleak "Azalpenezko testuaren kohesioa: testuinguratze kontzeptuala eta didaktikarako zenbait zertzelada" artikulua eskaintzen du. Galeseko hizkuntz arduradunek helduentzako galesaren irakaskuntzan ebaluazio-froga estandarren zer-nolakoak azaltzen dituzte, eta Maria Jose Lasheras eta Josu Peralesek "Teknologia berriak eta irakasleen formazioa".

DISKOA

ONNA

Sorkun

METAK

12 kanta

14,40 euro

SORKUNEN INDARRA ETA EMETASUNA

Kashbad taldean ezagutu genuen Sorkunen ahots indartsua, geroztik Negu Gorriak, Fermin Muguruza, Joxe Ripiau, Ekon, Flitter eta besterekin kolaboratu duen neska hau. Oraingoan bakarka -baina ez bakarrean, Xabi Strubell, Gorka Sesma eta Fermin Muguruza izan baititu ondoan- egin duen bere lehen proiektua aurkezten digu, "Onna", jipoieraz emetasuna adierazteko era-

biltzen den hitza izenburutzat daukan hamabi kantuko diskoa, non sexua eta gozamina aldarrikatzen dituen, hil arteko maitasunaren arrazoiak eman, eta tortura eta generozko bortxaketa salatu "Lurra", "Ezamodioa", "Gizaki hauskorra", "Pistola aluan", "Mamua", "66", "Argazki bat zuri beltzean", "Garrasi", "Ate-tik", "Al ejtilato", "Hatzak" eta "Emeki" bezalako abestietan.

SANTURTZI, azaroak 2-24
Antzerkia

23. Antzerki Jaialdi honetarako 23 lan izango dira ikusgai: antzerkia, dantza eta musika obrak. Adin bakoitzeko ikusleagoak izango du bere txokoa eta ekitaldiak kalean ere ospatuko dira. Beste batzuen artean Spot edo XXX taldeak izango dira bertan.

Serantes antzokia

LEKEITIO, azaroak 21- 23
Zinema

Euskal Zine eta Bideo Bilerak 25 urte betetzen dituela eta, Eusko Jaurlaritzak gerra aurretik egindako pelikulak eskainiko dituzte eta horrez gain bileraren historia kontatzen duen liburua ere aurkeztu ere egingo dute.

Ikusgarri aretoa

DONOSTIA, azaroak 16**Antzerkia**

Donostiako euskaltzaileen elkartearen 10. urteurrena dela-eta, beste hainbat ospakizunen artean "Astoaren irrintzia edo Donostia maitagarria" antzerki emanaldia eskainiko du elkarteak. Antzezlanaren abiapuntua Donostia eta euskara dira eta bertan, hainbat txokotan gertatutako anekdotak kontatuko dira.

Antzoki Zaharra

BAIONA, abenduaren 20a arte
Musika

Gazte Leio 3. lehiaketa abian da eta euskaraz kantatzeko gogoia da maketa aurkezteko eskatzen den baldintza bakarra. Irabazleei CD bat argitaratzeko aukera eskainiko die Agorila diskoetxeak eta bozka publikoak egingo du www.gure-irratia.com web gunean. Informazio gehiago 613917492 telefonon.

BILBO, azaroak 14- azaroak 24
Jaialdia

XXI. Nazioarteko Txotxongilo Jaialdia ospatzeko 17 talde ekarri dituzte 40 antzezpenezko antzerkiak. Horretaz gain, beste hainbat ekitaldi ere egingo dira, guztiak "Los Títeres y la Sociedad actual" izenburupean.

GASTEIZ, azaroak 16
Kirola

Bost pertsonen osaturiko taldeetan, tirolina, zaldiketa, rapela, arku tiroa, piraguismoa eta beste hainbat kirol praktikatzeko aukera paregabea izango da. Izen ematea 945162222 telefonora deituz nahiz Vital Kutxaren web orrialdearen bidez (www.cajavital.es) egin daiteke.

ESKORITZA, azaroak 22-23
Hezkuntza jardunaldiak

Haurrak geroz eta goizago barneratzen dira eskola sisteman eta gai hori aztertze asmoz Arrasateko humanitate eta hezkuntza zientzietako fakultateak hitzaldi batzuk antolatu ditu.

Heziketa fakultatea

ELGOIBAR, azaroak 19-abenduak 2
Erakusketa

Taupada antzerki taldeak 25 urte bete ditu eta urteurren horren baitan bi erakusketa antolatu ditu: bata taldearen historia kontatzen du eta bestea txotxongiloen buruzkoa da. 19:00-21:00 asteleheneetik larunbatera 12:00-14:00 igande eta jaiegunetan) Kultur etxea

ARANTZA, martxoaren 29a arte
Lehiaketa

"Herriak eta hizkuntzak" gaitzat duten edozein generotako idazlanak onartuko dira; beti ere, euskaraz idatzitak eta argitaratu gabeak badira. Informazio gehiagorako 948634192 telefonora deitu.

IRUÑEA, azaroak 17**Antzerkia**

Muégano Teatrok, Mexikon osatutako taldeak, errealitatea eta artea bera zalanztan jartzeko nahia aitortu du. Horretarako, Aristides Vargasen tragikomedia honi heldu dio, "Nuestra señora de las nubes". 20:00

Nafarroako antzerki eskola

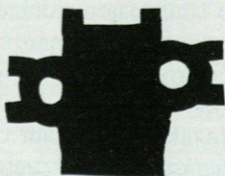

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Beti pentsatu izan da landareak logelan izatea ez zela ona gizakion osasunerako, hainbat ikerketa berrik ordea kontrakoa egiaztatu du.

LO, SEKO LO

Sen onak dagigu eta ikerketa batek baino gehiagok frogatu: landare artean izateak on egiten digu eta, aspaldiko ustel zabaldu bat hankaz gora jarritz, gure loaren ondoan baditugu are hobea da eragin hori.

Inguruan landareak izateak buruko nekea baretu dezake. Erixtetan dauden gaixoez gelako leihotik lorategiren bat begien bistan badute botika aringarri gutxiago behar izaten omen dute. Etxean landareak izateak lasaitu eta adeitsuago egiten gaitu eta kanpotarrak hartu eta jasateko berago. Landare bati begira egote soilak estresa,

izua eta estuasunak baretu bezalaxe, tinkatutako giharrak laxatzen dituela aspaldidanik ezaguna da. Ohaide ditugun landareek arnastuko dugun airea garbitzen dute trikloroetilenoa, bentzola eta formaldehidoaren gisako toxinak bereganatu eta, gero eta beharrezkoagoa dugun oxigenoa ahoeran jartzen digute.

Kontu zaharrak ahantzi eta ohaide zatarraren zurrungun estresa eta platonikoaren antsia lasaitzeko, zerorren loaren onerako, landarez alaitu ohea ere ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Erresuma Batuko edo AEBetako bularreko minbiziaren datuei gerturatzen ari zaizkie Euskal Herrikoak. Dena den, hilkortasun tasa gero eta baxuagoa da eta lehenago antzematen da.

BULARREKO MINBIZIA ZIFRETAN

Euskal Herriko 10 edo 12 emakumetatik batek bularreko minbizia izango du bere bizitzan zehar, nahiz eta bere biziraupen-tasa % 90ekoa izan, tumore gaiztoaren detekzioa modu goiztiarrean egiten bada", Maria Jesus Mitxelena epidemiologoak esan zuenez. Urtero 900 kasu berri diagnostikatzen dira Euskal Herrian, eta joerak gora egingo duela dirudi, minbizi mota honen hilkortasuna nahiko egonkor mantentzen den arren. Gaitzak jotako biztanleriaren portzentajea herrialderik garatuenean mailara hurbilduz doa pixkanaka, eta etorkizunean Erresuma Batukoaren edota Ameriketako Estatu Batuetakoaren mailan kokatuko dela aurreikusten da (8 emakumetik 1).

Oraindik ez da ezagutzen zehazki zein den bularreko minbizia eragiten duen zuzeneko arrazoia, baina arrisurfaktore nagusiak adina (minbiziaren intzidentziarik handiena 40 urtetik aurrera agertzen da), familian aurrekinak egotea, adin aurreratuetan haurdun geratzea, tratamendu hormonalak, obesitatea eta

erradiazioenganako esposizioa izango lirakeke Mitxelenaren esanetan.

Donostiako Kursaal Jauregian, urriaren 17tik 19ra bitartean, egindako Espainiako Senologia eta Bularreko Patologiaren Elkartearen XXI. Kongresua aurkezteko ekitaldian Institutu Onkologikoan Bularreko Unitatearen arduraduna den Jose Antonio Alberro medikuak diagnostiko goiztiarren garrantzia azpimarratu zuen, kasuen % 90 sendatzea ahalbideratu dezakeelako. Gaur egun EAEn egiten den detekzio goiztiarreko programan 50-64 urte bitarteko emakumeek hartzen dute parte (eta detekzio-tasa 5-6 kasukoa da aztertutako 1.000 kasuko) ●

◆ JABIER AGIRRE

Armarrien herrian, Muxikan

Ez da makala Muxikaren historiaren musika. Egun, hiru herriren batuketa da Bizkaiko herririk zabalenetakoa: Gorozika, Ibarruri eta Muxika. Bakoitzak bere historia eta ohiturak, kondairak eta lanbideak. Edonola ere, lehenago herri izandako Ibarruri eta Gorozika, egungo Muxikako auzoak, hurrengo bidaia baterako gorde ditugu. Muxikako sarreran ibiliko gara gaur.

INIGO AZKONA

■ Torrebarriren hormetan egungo Muxika herriaren armarrützat hartzen dena ikus daiteke.

bbk

Erosi sarrerak
BBK-ko
kutxazainetan

www.bbk.es

Zornotzatik Gernikarantz ia ohar-tu ere egin gabe pasatzen dira autoak Muxikatik. Askok pentsatzen du, bide ondoko lau baserri horiek direla Muxika. Alboetarantz dauden bidezidorretan erreparatu ere egin gabe. Garai batean baina, bide zidor haiek oso estrategikoak ziren. Bilboko eta Bermeoko portutik ateratako merkantzia guztia bertatik pasatzen zen. Baita, Mungiarantz zihoana ere. Muxikatarren leinua ez zen inozoa, eta ondo ikasi zituen paraje horrek eskaintzen zizkion abantailak.

Muxikan zehar egin beharreko ibilaldi historikoa Okan hasiko dugu. Bertako dorretxean, hain zuzen ere. Ez da Muxikan eraikitako zaharrena, baina bere garaian garrantzi handia izan zuen leinua bizi izan zen bertan. Egun, erortzeko zorian dago dorretxea. Gainera, errepidetik oso hurbil dago, eta horrek edertasun zati handia lapurtzen dio.

Edonola ere, errepidetik ezkutuan, aurrerabideari bizkarra emanez, Okatarren armarrria dauka. XVI. mendean eraiki zuten dorrea, eta Maria Teresa de Oka y Aulestia izan zen bertako lehen anderea. Andere hori, Aulestiko dorreko lehen Anderea ere izan zen. 500 urte beranduago ere, dorrearen aurrealdea orain urte gutxi konponduta dagoela dirudi. Izan ere, harlanduz egin dago osorik, eta oso ondo eutsi dio denboraren iraganari. Atzeko partean hala ere, landu gabeko harrizko hormak dauzka.

Diotenez, dorrearen lau horma nagu-

■ Egungo Iberlatxu errota burdindegia izan zen eta horren adierazle da landa turismoko etxeak kanpoan apaingarri moduan jarrita duen lan tresna.

sietako bat, lur azpian oso sakoneraino heltzen da, eta ezkutuko pasadizoa gordetzen du. Dorrearen ondoko baserrian Ertzilla errota zegoen lehenago, eta dirudenez, pasadizoak bertaraino gidatzen zituen dorreko bizilagunak.

Ez da baina hori Oka auzoan dagoen errota bakarra. Oka erreka emaritsu pasatzen da Muxikatik eta bidean errota asko eraiki zizkioten Erdi Aroan eta hurrengo bi mendeetan. Ondorioz, eta kokalekua kontuan izanda, Ertzilla errotatik eta dorretik behera, beste errota bat ere bada go beheraxeago. Eta handik aurrera, ibaian behera eginez gero, hauek guztiak

zeuden: Iberlatxu, Olatxu, Itza, Errota Barri, Olabe, Sarraka eta Erdiko Errota. Egun, hiru edo lau baino ez dira geratzen.

Oka ibaiari jarraituz, Ariatza auzoraino joango gara. Han, auzoaren erdigunearaino heldu orduko, Ibarra izeneko orubean geratu behar gara derrigorrez. Errepidea ikusten dugula ahaztuta, Okaren ibarrean zelako jendea bizi zen erakusten digute bertako lau etxeek. Handiak dira guztiak; harlanduz eginak, eta lautik bik armarririak dituzte.

Bertan dago Iberlatxu errota ere. Konpondu zutenean egindako aurkikuntzek erakutsi dutenez, errota izan aurretik burdindegia izan zen Iberlatxu. Izenak ere hala dio: Iberreko (lekuko hizkuntzan Ibarreko) Olatxua (tokiko berbetan Olatxoa). Egun, landa turismoa da Iberlatxu, baina martxan jarri ez arren, errota bere lekuan dago. Gainera, burdindegia izan zeneko lan tresna bat badauka etxeak kanpoan apaingarritzat jarrita. Bera bakarrik baita han landutako burdinaren lekukoa.

Ibarrezaharra XVIII. mendean eraikitako baserria da, eta Labayen Zugasti sendiaren armarrria dauka. Diotenez, armarrian agertzen diren armak On Antonio Labayen Zugasti Gernikako batzar orokorretako erregidorearenak izan omen ziren. Atarian, harrizko zutoia dauka baserriak eta bertan gurutze bat dago grabaturik.

Ibarretxebarriko baserria osteria, 100 urte beranduago egin zuten. Larreategi-

■ Oka erreka emaritsu pasatzen da Muxikatik eta bidean errota ugari eraiki zituzten, bai Erdi Aroan eta baita hurrengo bi mendeetan ere. Argazkian, Iberlatxu.

Labayen eta Ipiña-Egia abizenen armarrria dauka honek. On Manuel Larreategi Jauna, Labayen, Ipiña eta Egia Alcantara ordenetako zalduna izan zen. Haren omenez egina dago dirudienez armarrria. Baserria berak eta familiak eraikia izango zela uste da.

Erreka albo batean utzi, eta mendi alderantz egin behar dugu. Ibarraren pare parean, baina metro batzuk gorago, Usparitxa auzoa dago. Herrian famatua da auzo hori bertako Jauregi baserrian jaio baitziren Kepa Enbeita "Urretxindorra" eta haren seme Balendin Enbeita.

Hala ere, 300 bat urte baino ez omen dira Enbeitatarrek han bizi direla. Aurreago dama bat bizi omen zen. Auzokoek diotenez, Jauregi jaunak bere emaztearentzat eraiki zuen baserriaren aurreko muinoan dagoen ermita. Jauregi andreak egunero errezatzen omen zuen senarrak eraikitako San Migel Goi Aingeruaren basilizan. Igande eta jai egunetan berriz, Zenarruzara joaten omen zen meza entzutera zaldi zuri baten gainean.

Egun berriztuta dago Usparitxako ermita. Lehenago egon zen antzera konponduta dago, eta bertan dauden bande-

■ XVI. mendeko Oka dorretxea errepidetik oso hurbil dago eta bertan hasten da Muxikako ibilbide hau. Harlanduzko hormak ditu eta teilatua jausita.

rek adierazten dute zein auzoei dagokien bere jabetza: Usparitxa, Astelarre, Ariatza, Txakale eta Ordorika. Egun, Boni eta Bitori arduratzen dira garbitzeaz, eta giltzak ere eurek gordetzen dituzte. Auzotarren lanari esker mantentzen da basiliza, eta urtean bitan ematen dute meza bertan:

San Isidro egunean eta San Migel egunean.

San Migel Goi Aingeruaren basilizak sarrera bi dauzka: hegoaldean eta oinean. Arkitektura gotikoan kokatu daitekeela diote adituek. Bere parrokia Ugarteko San Bizente eliza da.

Donostialdea Oarsoaldea Hernanialdea Kostaldea Tolosaldea

zer entzuten da Gipuzkoan

105.7 FM
FREKUENTZIAN

Donostialdea Oarsoaldea Hernanialdea Kostaldea Tolosaldea

INIGO AZKONA

INIGO AZKONA

■ Ezkerrean dorre zaharra. Eskuinekoa Usparitxako ermita da. Zintzilik diren banderek adierazten dute zein auzori dagokien bere jabetza: Usparitxa, Astelarre, Ariatza, Txakale eta Ordorikari, alegia. Argazkian Ariatza eta Ordorikakoak ikusten dira.

Usparitxatik berriro ere behera eginda, errekaaren bidea hartuko dugu. Ariatza auzoaren erdigunea dago bertan: Santa Kurtze eliza dagoen lekuan. Bere garaian, Ugarteko San Bizenteren menpeko basiliza izan zen hura ere. Aurreantzt goazela, alboetan utziko ditugu Ordorika, Erakatxo, Zabale eta Astelarra auzoak. Egungo tren geltokiaren parean ezkerreara egingo dugu; Bezangizera joango gara. Han, muxikarren leinuaren lehenengo arrastoak daude.

Aldatzean gora, lehenengo etxe multzoan dorre itzela nagusitzen da. X. mendean eraiki zuten Muxika leinuko kideek. Ez zuten besterik gabe eraiki. Izan ere, orain paisaia zertxobait aldatuta egon arren, dorrea puntu estrategikoan dago. Horma batek babesten du dorrearen sarrera, eta horma haren gainetik Bermeorako eta Mungiarako bidea kontrola-

Non jan: Bezangiztik beherantz Kurtze edo Vista Alegre auzoa dago eta hor hiru jatetxe daude: Etxeko, Taberna Barri eta Galtzada.

Non lo egin: Iberreko Errota (Iberlatxu) landa turismoan.

Inguruan: Bizkargi eta Atxeli mendiak. Ez dira oso altuak eta erraz igo daitezke. Bizkargira Gorozika auzotik igotzen da, eta Atxelira Ariatzatik.

Eusko Tren: Bilbotik ordu erdiro ateratzen dira trenak eta Bermeotik ere bai. Muxikako edo Zugastietako geltokietan geratu daiteke.

Bizkaibus: Bilbotik Gernikara zein Bermeora doazen autobusak pasatzen dira Muxikatik. Ariatza auzoan ere badauka geltokia. Ordu laurdenero dago autobusa. Asteburuetan eta jai egunetan ordu erdiro.

Kotxez: Bilbotik Bermeorako errepidean, Autzagane mendatea jaitsi eta bertan dago Muxika ●

tzen ziren. Era horretan, erasoan aurrean babeslekua zen Muxikako dorrea.

Babes hormaren erdiko bobedan izan omen zuen armataria, baina egun ezabatuta dago. Zerbait egon zenaren marka batzuk baino ez dira ikusten. Oinplano karratuko dorrearen harresiak 3 metroko

loderako hormak dauzka. Dorreak berak, metro bat baino zerbait gehiagokoak omen ditu. Bizitzeko egokituta dago dorrea egotez, nahiz eta bere garaian babeslekua baino ez zen izan.

Dorreko biztanleek, bertatik hurbil eraiki zuten bizilekua: Torrebarri edo Muxika baserria. Ez dago eraikitze data ziurra jakiterik. XI. mendean eraiki ote zen diote adituek, baina baliteke beranduago eraikia izatea ere. Lunotarren armataria dauka, eta egun horixe da Muxika herriaren armatritzat hartzen dena. Batzuek uste dute, dorre zaharreko armataria ez zela honen berdina izango. Hau da, hura izango zela muxikatarren benetako armataria. Torrebarriaren hormek ere metro batetik gorako zabalera daukate.

Dorre bien artean, basiliza dago. San Roman basiliza. Ondorioz, Bezangizi askok deitzen die San Roman auzoa. Bertako edadituek baina, gurago izaten dute Bezangiz deitzea ●

◆ ONINTZA ENBÈITA

Denbora-pasak

Kike Amonarrizen
Umorea

ARRANTZAN

Bikote hau, arrantza laku batera joan zen oporretara. Autokarabana kanpinean utzi eta txalupatxo bat alokatu zuen hilabeterako. Izan ere, senarrak egunak argitu baino lehen arrantzara joatea maite zuen eta emazteak berriz, irakurtzea. Lakura iritsi eta handik hiru egunetara, senarra kanpinera itzuli zen arrantzan hiruzpalau ordu pasa eta gero, eta nekatuta zegoenez etzatea eta lo kuluxka bat botatzea erabaki zuen.

Orduan emazteak, txalupa hartu eta lakuan barrena abiatu zen arratsalde pasa. Metro batzuk egin ondoren, arraunari utzi eta patxada ederrean irakurtzeari ekin zion.

Handik gutxira, lakuzaina azaldu zen bere txalupan:

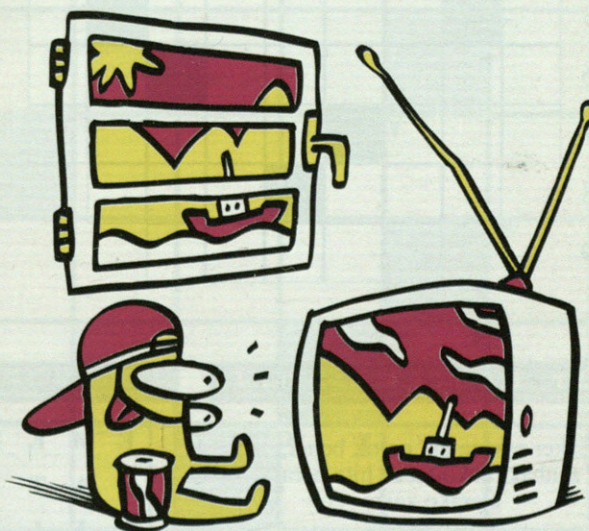
- Egun on andere! Jakin al liteke zertan ari zaren?
- Irakurtzen.
- Irakurtzen? Isuna jarri behar dizut. Ez al zara ohartu arrantza debekatutako inguru batean zaudela?
- Baina ez naiz arrantzan ari eta!
- Bai, baina... -txalupa barruko tresnak seinalatuz- behar den guztia duzu.
- Orduan emakumeak haserre eta bere onetik aterata:

ARRANTZAN

**2AZPIAK
BATMAN**

Asteko Lokuzioa

KANPOEDER IZAN

Kanpoko gauza eta aferak lehenesten dituen

**PELIFE KANPOEDER HORI JASANEZINA
DUNK, BETI MANHATTAN AHOTAN...PARTI
DADILA BADA BEHINGOAN**

Alienau / ...qui trouve toujours mieux ailleurs / Spineless

- Hori egiten baduzu, bortxatzaile-tzat salatuko zaitut!
- Baina ukitu ere ez zaitut egin eta!
- Bai, baina... behar den guztia duzu!

INTELIGENTZIA

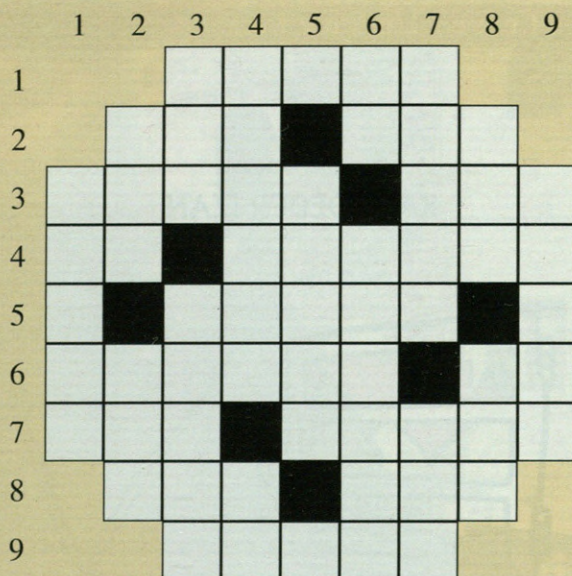
- Patxiku Txiki korrika batean sartu da etxera:
- Aita, aita! Nork eman dit niri inteligentzia?

- Eta segundo pare batez hausnartu eta gero:
- Ez dakit seme! Ama izango zen, nirea oraindik nik baitaukat!

IPURTARGIA

- Zer da biagra hartu duen ipurtargi bat?
- ?!?
- Neoi bat!

Hitz gurutzuak

EZKER ESKUIN

1.- Mendixka. 2.- Toka, du. Areago. 3.- Pl., mila kilo.
Erdi, hitz elkarketan. 4.- ... egin, erabat ase.
Arropaz mintzatuz, zabala, eroso. 5.- Kontsonantea.
Putreak. Kontsonantea. 6.- Merkatuak.
Errepikatuz, fruitu tropikala. 7.- Izotza. Karrika.
8.- Bizkaieraz, ile. Infusio mota. 9.- Uztai.

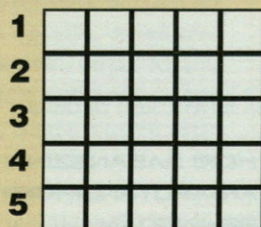
GOITIK BEHERA

1.- ... eginda, zeharo mozkortuta. 2.- Bizkaieraz., duk.
Zaren hori, zu. 3.- Oinaze. Sinplea. 4.- Izanak.
Erbioaren sinbolo kimikoa. 5.- Bat. Portuak.
Potasioaren sinbolo kimikoa. 6.- Nafarroako ibilgailuetan.
Zapaldu. 7.- Nahastura trinkoak. Bizkaiko ibaia.
8.- Gaixo. Suari dariona. 9.- Arto irinez egindako opila.

Ekar bosteko hori!

Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaitzu

1 2 3 4 5

1. Nafarroako herria. 2. Kolore mota. 3. Une honetan. 4. Teilatuko pieza. 5. Mendebaldean, zenak.

Letra Zopa

E	M	E	R	I	S	D	N	E	R	L	O	D	E	F	R
S	A	T	A	D	A	E	R	O	N	E	L	A	I	A	M
A	I	A	R	P	R	T	F	T	I	L	I	S	M	O	A
R	T	I	A	I	O	K	A	S	A	L	A	D	G	I	L
L	A	O	M	T	R	T	N	A	N	I	K	L	A	N	A
A	N	S	Z	I	E	A	D	E	A	O	D	E	R	R	I
R	E	P	I	P	S	K	T	M	H	E	O	M	A	G	O
O	N	K	D	S	A	E	R	I	I	D	L	N	Z	I	D
N	A	G	O	R	E	L	L	T	O	O	I	D	I	E	L
O	Z	E	R	U	S	E	A	D	S	A	O	A	B	S	A

Aurki itzazu
8 emakume
izen.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

H	A	M	A	R	T	A	R	R	A	O	N	R	B	T	I
E	S	E	B	B	E	N	T	R	G	A	P	A	I	Z	
T	K	H	Z	A	T	I	K	E	T	A	I	Z	D	B	A
E	A	E	D	T	O	A	E	P	O	P	O	N	E	U	P
N	T	I	N	U	I	D	T	A	R	E	L	A	R	R	A
S	N	E	B	K	I	P	D	R	E	S	A	I	Z	K	U
E	D	J	I	E	E	P	D	A	T	L	O	A	E	K	E
S	L	T	O	T	A	T	R	N	I	T	N	K	U	T	E
D	A	I	A	L	R	A	K	R	A	L	U	A	T	T	
Z	A	D	B	T	A	E	L	I	A	Z	T	I	T	A	Z

8ko txikian

1. Arkakuso. 2. Txalupak. 3. Maratila. 4. Soinekoa.
5. Ikuspegi. 6. Igeltsoa. 7. Jostailu. 8. Txuletak.
9. Bakarrik. 10. Esakunea. 11. Gaitasun. 12. Isurkiak.

		⊕	Z	⊕	T	⊕	B	⊕	I	⊕	
		G	A	B	E	Z	I	A	K	⊕	
		⊕	R	A	⊕	I	H	⊕	A	K	
⊕	K	⊕	K	A	L	E	T	A	R	R	A
Z	A	M	A	K	E	T	A	R	I	A	K
⊕	M	A	R	A	T	I	L	A	⊕	K	I
B	I	L	E	R	A	K	⊕	M	A	⊕	A
⊕	O	K	A	⊕	K	O	M	U	N	A	⊕
A	I	A	⊕	L	⊕	A	I	N	A	R	A
⊕	A	R	R	E	N	⊕	I	A	I	O	A

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Ibaia. 2. EKA. Zil. 3. Apala. AEK. 4. Re. Igarri. 5. A. Atuna. M. 6. Batura. Su. 7. Ale. Oiloa. 8. Era. Tea. 9. Altua.

Goitik behera: 1. Araba. 2. Epe. Ale. 3. IKA. Atera. 4. Balitu. Al. 5. A. Aguro. T. 6. Iz. Anaitu. 7. Aiara. Lea. 8. Ler. Soa. 9. Kimua.

G	A	I	N	A
A	R	R	A	S
I	R	A	T	I
N	A	T	Z	A
A	S	I	A	R

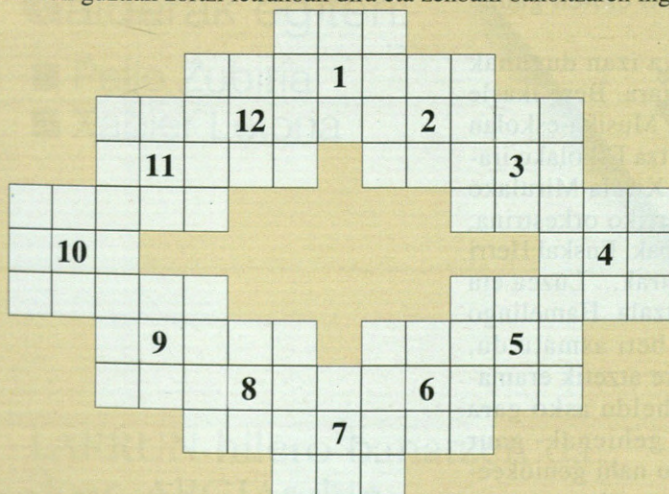
Hitz Gezidunak

	Gizonak	Daude	Elur-oldea	Junta-gailua	Sorginen biltzarra
	Argazkiko garraioa	Jostailu mota	Kirol mota	Txori mota	
	Pl., narrasti mota				
	Egur				
Urririk, doan	Zakarra				Bokala
Ehun mota	Pezioia				1
			Partituren euskarri		
			Gogoa		
Haren		Sarrera			Bokala
Joan den urtean		Zah., txakur			Izan dadila
	Kolore mota			Bromoa	
	Itunaren kontso.			54	
Zori jokoa				Pinu mota	
Urteen kopurua				Interjekzioa	
		1000	Errepide		
		Röntgen	Potasioa		
Bizkaiko herria	Poloniako hiria				

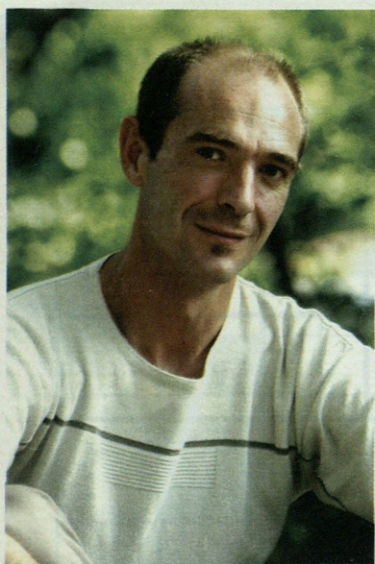
Irudia: garraio mota

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Biketsua
- 2.- Ordokiak
- 3.- Lausengatu
- 4.- Gorputz atala
- 5.- Erromako zubia
- 6.- Udareak
- 7.- Lainoz beterik
- 8.- Ustekabeko
- 9.- Zorakeria
- 10.- Eromena
- 11.- Eliztiarra
- 12.- Molusku mota

ANDONI EGAÑA

IMANOL URBIETA

Esker ona azaltzen ez da erraza. Guretzat behintzat ez. Ez dakit geu garen lotsatiak esker on hori azaltzea dagokigularik edo esker ona jasotzea dagokiona den lotsatzen dena unea iristean. Bat dela bestea dela, gure herrian lan eskerga asko geratzen da merezi bezala eskertu gabe. Izaera kontua izango da seguras-ki. Gurea baino beheraxeagoko latitudetan ezer handirik egin ez duenari ere losintxaz igurztzen zaio belarria ordainetan hark berak losintxatzaileari balakuak eskein diezazkion.

Gu, lotsatu egiten gaitu omenaldia eskeintzeak. Eta omenduaren tokian egoteak are gehiago.

HORREGATIK, ez dakit nola izendatu datorren hilean Imanol Urbietari egin behar dioguna. Datu hotzak honakoak dira: Durangorako Azokarako bere lanen bilduma bat prestatu dugu bere biografia xume batekin uztarturik. Musika eta hitza. Eta abenduaren 12an Kursaaalean elkartuko gara bere lagun mordoa bere abestiak kantatzera. Hunkigarria izango dela ziur nago, maitasunez prestatzen ari garen ekitaldia da eta. Bitxia ere izan daiteke ordea: Imanolen abestiak askotarikoak dira eta bere adiskideak ere bai. Eta adiskide horietako batzuk beste kanta moeta bati ekiten gaude ohituak...

Imanolekin igutzia izan dugunak ere arlo askotakoak gara. Bere ikasle izandakoak ikastolan, Musika-eskolan berekin ibiliak, Maisutza Eskolako irakaskide eta ikasleak, Xirula Mirulako ume eta gurasoak, herriko orkestrina, koro eta abesbatzatakoak, Euskal Herri zabaleko maisu-maistrak... Luzea eta zabala da Imanolen itzala. Hamelingo txirularia bailitzan, beti asmatu du, haurrak batik bat, bere atzetik eramaten. Haur izandako heldu asko gara ordeak, -ume askoak gehienak- gaur egun esker ona azaldu nahi geniokeenak.

Mundua bestelako begiz ikusten ikasteko parada izan dugu Imanole inguruan ibili izan garenok. Kantuz hezi izan gara. Kantuz ikasi izan dugu. Ikasiz bizi eta biziz ikasi. Sormena bizijarreratzat hartzeko bidean Imanolek jarri gintuen. Irudimenaren babespean ingurua goxoagoa dela ere berak irakatsi digu. Ez digu sekula kantatzen edo solfeo edo musika-tresna jakin bat jotzen irakatsi nahi izan. Horretarako maisu-maistrak badira. Imanolenak zerikusi handiagoa izan du orotariko ikasketa prozesuarekin. Berak tresnak eman izan dizkigu eta tresna horietaz baliatzeak zenbaterainoko xarma izan dezakeen azaldu. Hortik aurrerakoa haurren eskuetan utzi izan du.

IBILBIDE luze bati oniritzia eman eta gizon berezi bati omenaldia eskeini. Horiexek dira gure asmoak. Eta irakaslearen ikasle leial, dena ongi irten-go dela amestu dugu. Eta datozen urteetarako planak egiten hasi gara. Eta... berak zertan ari garen jakiten duenean txiki txiki egingo gaitu! Txiki txiki, txikiak! ●

“Mundua bestelako begiz ikusten ikasteko parada izan dugu Imanolen inguruan ibili izan garenok. Kantuz hezi izan gara. Kantuz ikasi izan dugu. Ikasiz bizi eta biziz ikasi. Sormena bizijarreratzat hartzeko bidean Imanolek jarri gintuen”

Azaroko

Larrun

Galdezka gatz:

- **Z**ergatik diozu Euskal Herrian trantsizioa amaitu gabe dagoela?
- **N**ola bizi duzu abertzaleen arteko zatiketa?
- **L**urraldetasuna ala subiranotasuna, zeinek dauka lehentasuna?
- **I**barretxeren plana zer iruditzen zaizu?
- **N**ola bizi duzu Nafarroa erretiro honetatik?

Carlos Garaikoetxea Iruñeko erretirotik mintzo

Galderak egiten:

- Pello Zubiria
- Xabier Letona

LARRUN hilero banatzen da
doan ARGIArekin.

eitb

euskal irrati telebista